

Masteroppgave

**Tilsyn med barn i fosterhjem –
Tilsynspersonenes erfaringer og utfordringer**

av

Marinus Antonius Frenay

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Innledning.....	7
1.1 Begrunnelse for valg av tema.....	7
1.2 Problemstilling.....	9
1.3 Oppgavens oppbygging og struktur	11
2 Bakgrunn og statlige retningslinjer for tilsynsordningen	13
2.1 Tilsynshistorikk.....	13
2.2 Tilsynsordning før februar 2014.....	16
2.3 Tilsynsordning etter februar 2014.....	18
2.4 Hvem kan bli tilsynsperson?	21
2.5 Oppfølging og veiledning av tilsynspersoner	22
3 Tidligere undersøkelser om tilsynsordningen	24
3.1 Generelt om fosterbarn og tilsynsordningen	24
3.2 Fosterbarns inntrykk av tilsynspersonen	26
3.3 Kvantitativ forskning om tilsynspersonen	28
3.4 Oppsummering	29
4 Metode og datagrunnlag.....	31
4.1 Valg av metode.....	31
4.2 Utvalg av informanter	33
4.3 Intervju	36
4.4 Gjennomføring.....	39
4.5 Tolkning.....	41
4.6 Dokumentundersøkelser	43
4.7 Reliabilitet og validitet.....	44
5 Presentasjon av resultater fra undersøkelsen	47
5.1 Tilsynspersonenes bakgrunn og erfaringer	47
5.1.1 Oppsummering.....	50
5.2 Rammebetingelser	51

5.2.1 Oppsummering.....	55
5.3 Innholdet i arbeid.....	57
5.3.1 oppsummering.....	65
5.4 Forholdet til barnevernet	67
5.4.1 oppsummering.....	75
5.5 Hovedoppsummering av kapittel.....	77
6 Analyse.....	81
6.1 Hva innebærer det for tilsynspersoner å ha forskjellige roller og hvordan ivaretas uavhengigheten fra barnevernet og fosterhjemmet?	81
6.2 Hva er effekten av de nye retningslinjer og hva betyr disse for tilsynspersonens handlingsrom?	89
6.3 Hvordan kan ordningen med tilsynsperson for barn i fosterhjem forbedres?.....	92
6.4 Anbefalinger.....	100
7 Avslutning	104
Litteraturliste	106
Vedlegg.....	113
Vedlegg 1 Forespørsel til tilsynsførere om deltakelse	113
vedlegg 2 - Samtykkeerklæring.....	115
Vedlegg 3 - Intervjuguide.....	116
Vedlegg 4 - brev fra NSD.....	121

FORORD

Denne oppgaven er avslutningen på mitt masterstudium i sosialfaglig arbeid med barn og unge ved Høyskolen i Lillehammer.

Tittelen på min oppgave er **Tilsyn med barn i fosterhjem - Tilsynspersonenes erfaringer og utfordringer.**

Oppgaven kan komme til nytte for alle som jobber med tilsynspersonordningen for fosterbarn. Jeg tenker spesielt på tilsynspersoner selv, barnevernsarbeidere, kommuneledelsen, fylkesmannen, BUF-etatene og departementene. Og ellers alle andre som er interessert i tilsynsordningen for fosterbarn.

Arbeidet med denne oppgaven har strukket seg over en periode på mer enn ett år.

Først vil jeg takke barneverntjenestene og tilsynspersonene som var villig til å samarbeide med meg. Videre vil jeg spesielt takke min veileder, førsteamanuensis i statsvitenskap Jan Andersen, som har kommet med mange fine innspill og konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Gjennom hans veiledning har jobbingen med oppgaven blitt en meget lærerik prosess. Noen ganger kunne jeg være litt skeptisk til hans kommentarer, men jeg er veldig glad for at han ikke ga seg, og hans kommentarer og innspill har gjort min oppgave mye mer spennende.

Videre vil jeg takk min partner Geale de Vries for mange fine innspill og hjelp med korrekturlesning av oppgaven.

Og til sist vil jeg takke mine 6 fantastiske fosterbarn for all deres tålmodighet. I perioder var jeg ikke alltid 100 % til stede for dere, og dere klarte å akseptere at jobbingen med oppgaven var viktig for meg!

Marinus Antonius Frenay, september 2015

SAMMENDRAG

Målet med oppgaven er å få frem hva slags erfaringer og utfordringer tilsynspersoner for barn og ungdom har med tilsynsjobben. Jeg ønsker å få frem hva tilsynspersoner selv mener om jobben som tilsynsperson for fosterbarn. For å få svar på dette har jeg valgt å ta utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse.

For å få svar på min problemstilling har jeg intervjuet 10 tilsynspersoner. Jeg har valgt å ta gjennomføre dybdeintervjuer med tilsynspersoner og har utarbeidet en intervjuguide. Videre har jeg trukket ut tre forskningsspørsmål som jeg har fordypet meg mer i. Intervjuene var halvstrukturerte samtaleintervjuer. Jeg mener at denne formen ga tilsynspersoner mulighet til å fortelle sammenhengende om sine opplevelser og erfaringer, samtidig som jeg som intervjuer sikret meg at alle informantene gikk innom de mest sentrale temaene.

Tilsynspersonene i mitt utvalg synes at de gjør en god og meningsfull jobb. De har lang erfaring som tilsynsperson og har ofte god bakgrunn og utdanning til å kunne være en god tilsynsperson. Mange ble tilsynsperson fordi de ville gjøre en innsats for barn. For dem handlet det ikke om penger. De har vært tilsynsperson i mange år og er veldig stabile i sin jobb. Alle skriver tilsynsrapport etter tilsynsbesøk og nesten alle klarer å gjennomføre minst 4 tilsynsbesøk i året.

Informantene gir allikevel uttrykk for at barneverntjenesten ikke har tid, og noen ganger liten kompetanse, til å følge dem opp som tilsynspersoner. Barneverntjenesten gir ikke tilsynspersonene nødvendig opplæring og veiledning og tilsynspersoner opplever at barneverntjenesten ikke prioriterer tilsynsarbeidet. Mange tilsynspersoner mener at ordninger burde organiseres på en annen måte og at den burde tas helt bort fra barneverntjenesten. De opplever at barneverntjenesten ikke innser viktigheten av tilsynsordningen og at arbeidsvilkårene og lønnen er deretter. De etterlyser klarere rutiner og retningslinjer som må følges opp slik at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt. Mange tilsynspersoner mener at det med dagens ordning er vanskelig å ha en uavhengig rolle overfor barneverntjeneste og fosterforeldrene. Mange tilsynspersoner anfører også at de ikke får nok informasjon fra barnevernet om fosterbarnet. De får ikke innsyn i

omsorgs- og tiltaksplaner og kan således ikke se om barnevernet følger intensjonene med plasseringen. De har altså ingen mulighet til å følge med om barnevernet gjør en god nok jobb slik at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt.

Barnevernet innhenter vandelsattest og taushetsplikterklæringer blir undertegnet. De fleste tilsynspersoner deltar i innføringskurset gjennom BUF-etaten og det utarbeides tidsavgrensede kontrakter. Tilsynspersoner besøker fosterbarnet 4 ganger per år og skriver tilsynsrapport som sendes til barnevernet. Dermed oppfyller barnevernet minstekravet til tilsynet. Mange informanter lurer på om dette er bra nok, og om barnevernet klarer å fange opp problemer hos fosterbarn hvis man jobber på en slik måte. De etterlyser mer samarbeid og bedre rutiner ved oppfølging av tilsynspersonene.

Funnene mine tyder på at mange tilsynspersoner opplever spenningsfeltet mellom de forskjellige roller som vanskelig. De skal være uavhengige, kontrollere og å bygge opp tillitt. Forskjellen mellom tilsynet som barneverntjenesten har med fosterbarnet og det som tilsynspersoner har med fosterbarnet er uklart.

Departementet har kommet med nye retningslinjer for å styrke ordningen rundt tilsyn for fosterbarn. Mange tilsynspersoner mener at departementet ikke har gått langt nok og at ordningen burde styrkes enda mer. Det er usikkert om de nye retningslinjene fra departementet vil føre til de nødvendige endringer. Jeg tror at ting bare kan endres hvis fylkesmannen får en sterkere kontrollfunksjon og at det settes større fokus på barneverntjenestens oppfølging av ordningen. En tettere oppfølging vil føre til at barneverntjenesten føler seg forpliktet til å ta tilsynsordningen mer på alvor. Undersøkelsen viser etter min mening at det trengs mer forskning på hvordan barneverntjenesten ser på tilsynspersonordningen og om ordningen er et nødvendig onde eller et viktig gode. Det er mange likhetstrekk mellom det en tilsynsperson gjør og det barneverntjenesten gjør. Begge skal følge med om barnet har det bra i fosterhjemmet. En bedre rolleavklaring her kan være viktig og vil komme fosterbarn til gode og dessuten gjøre jobben mer meningsfylt og lettere for tilsynspersoner. Mange tilsynspersoner synes at de gjør en viktig jobb for å ivareta barnets behov og rettssikkerhet i fosterhjem, men de synes også at de burde bli tatt mer på alvor.

1 INNLEDNING

1.1 BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA

Som barnevernspedagog ansatt innenfor flere barneverntjenester har jeg jobbet mye med barn i fosterhjem. Jeg er også selv fosterfar til 6 fosterbarn. Jeg har i mitt arbeid ved de forskjellige barneverntjenester opplevd at det ikke alltid var så lett å finne tilsynspersoner for fosterbarn. Det var heller ikke så lett å finne gode tilsynspersoner og tilsynspersoner som tok på seg jobben over lengre tid. Mange ganger fikk barna flere tilsynspersoner i løpet av plasseringen, og dette opplevde som vanskelig. Videre kunne rollen som tilsynspersonen hadde være litt forvirrende for både fosterforeldrene og fosterbarn. Fosterbarn klarte ikke helt å skille mellom tilsynspersonen og de ansatte i barneverntjenesten. Ofte ble besøket av tilsynspersonen ikke mer enn en hyggelig sammenkomst og klarte tilsynspersonen ikke helt å være uavhengige og å ivareta fosterbarnas interesser.

Flere og flere barn blir plassert i fosterhjem. I henhold til tall fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet bodde i alt 10.254 barn og unge i fosterhjem i Norge per 31.12.2012. I 2000 var dette tallet 6000 barn og unge. Hvert år trenger 1000 nye barn og unge et fosterhjem og dermed også tilsyn i fosterhjem. Man går ut i fra at det totale behovet for fosterhjem øker med 10 % per år. Det er særlig stort behov for fosterhjem til ungdommer mellom 15 og 17 år. Ofte er det vanskelig å finne et fosterhjem for den gruppa. Antall barn som ventet på et fosterhjem i mer enn 6 uker per 31.12.2013 var 171. Av 10254 barn og unge som var plassert i fosterhjem i slutten av 2012 bodde 4.486 barn og unge i et forsterket fosterhjem (bufdir.no).

Et forsterket fosterhjem er et fosterhjem hvor en eller begge fosterforeldrene er frikjøpt slik at de kan være mer hjemme med fosterbarnet. I mange tilfeller mottar de lønn fra barneverntjenesten. Dette gjelder som regel barn med særskilt behov for oppfølging. Som det kommer frem av tallene er det derfor også behov for tilsyn med disse barna i fosterhjem.

Det er svært viktig at barneverntjenesten følger opp barn som har blitt plassert i fosterhjem. I det siste har det dukket opp flere saker der barn har blitt utsatt for overgrep i fosterhjemmet (Ellingsen, 2011). Det er derfor svært viktig at tilsynet fungerer og at tilsynet kan avdekke overgrep i fosterhjemmet.

En tilsynsperson skal føre tilsyn med at det enkelte barn får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet, og at forutsetningene som ble lagt til grunn ved plasseringen blir fulgt opp. En tilsynsperson skal uavhengig av barneverntjenesten og fosterforeldrene sikre at barnet blir godt ivaretatt i fosterhjemmet. Tilsynspersonen skal besøke barnet minimum 4 ganger i året, eller så ofte som nødvendig for å oppfylle formålet (BLD, 2006).

Når jeg ser på alt som har blitt undersøkt og skrevet om tilsynsordningen for fosterbarn er det påfallende at de som har blitt intervjuet og undersøkt ofte er ansatte i barneverntjenesten og barn som bor i fosterhjem. I noen undersøkelser har man også undersøkt hvordan fosterforeldrene opplever tilsynspersonen. Den eneste undersøkelsen som jeg har funnet der det tas utgangspunkt i tilsynspersonen selv og deres utfordringer er hovedoppgaven til Liv Wiborg Karlsen fra NTNU i Trondheim «Tilsynsfører i fosterhjem. Barnas hjelper eller barnevernets gissel?» fra juni 2000. Karlsen foretok en kvantitativ undersøkelse hvor hun brukte spørreskjema som hun sendte til tilsynsførere. I tillegg til tilsynsførere sendte hun også spørreskjemaet til andre, blant annet til barneverntjenester, fylkesmenn, fosterforeldre, Norsk fosterhjemsforening og Landsforening for barnevernsbarn. Karlsen fikk 62 svar tilbake av 154 spørreskjema som hun sendte til tilsynspersoner (Karlsen 2000). Hun kom frem til mange spennende resultater. Hennes undersøkelse sier imidlertid ikke så mye om tilsynspersonenes utfordringer, tanker og følelser. Undersøkelsen fikk heller ikke frem hva som etter tilsynspersonenes syn burde gjøres for å gjøre deres jobb lettere og for å ivareta barnets rettssikkerhet på en bedre måte.

Som nevnt ovenfor har ordningen rundt tilsynspersoner til fosterhjem ikke alltid fungert etter intensjonen, og derfor har departementet gjennom endringen i forskrift om fosterhjem satt fokus på tilsynspersonjobben (BLID Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem 1. 2.2014). Formålet med endringen er å styrke tilsynet med barn i fosterhjem gjennom et mer profesjonalisert og tydelig kommunalt forankret

tilsynsansvar. I den nye forskriften ble begrepet «tilsynsfører» erstattet med «tilsynsperson».

1.2 PROBLEMSTILLING

Jeg har allerede nevnt at jeg synes at det påfallende at de undersøkelser som har sett på tilsynspersonens fungering svært sjelden tok utgangspunkt i tilsynspersonen selv. Jeg vil gjennom denne oppgaven ta spesielt utgangspunkt i tilsynspersonene. Jeg vil prøve å få frem tilsynspersonenes utfordringer med jobben sin. Hvordan opplever de selv jobben som tilsynsperson? Jeg vil få frem tilsynspersonenes stemme. Det er de som jobber med ordningen og som vet hvor skoen trykker. For at jeg skal finne ut noe mer om dette er det viktig at de som skal undersøkes skal kunne uttrykke seg med egne ord og på sin egen måte. For å oppnå dette mener jeg at jeg bør legge så få føringer som mulig på den informasjonen som jeg ønsker å samle inn. Derfor mener jeg at jeg må ta utgangspunkt i en induktiv tilnærming, hvor jeg prøver å samle inn data så åpent som mulig og hvor jeg legger så få føringer som overhodet mulig (Jacobsen 2013, s. 56). Å få frem tilsynspersonens utfordringer, tanker og følelser er nettopp det jeg er interessert i å undersøke. Når jeg får frem disse, er det også lettere å forstå tilsynspersonenes hverdag og å finne forslag til løsninger som kan gjøre jobben til tilsynspersoner lettere og mer utfordrende og som ivaretar barnets rettssikkerhet bedre.

I følge Malterud (2006) er nettopp kvalitative studier egnet til å fange opp mangfold og nyanser ved et fenomen. Jeg vil derfor gjennom en kvalitativ studie prøve å fange opp varierte beskrivelser og nyanser i forhold til tilsynspersonens hverdag.

En kvalitativ studie går mer i dybden på et sosialt fenomen. Dessuten egner kvalitative metoder seg godt til studier av temaer som det er lite forskning på fra før, og hvor det derfor stilles særlig store krav til åpenhet og fleksibilitet (Thagaard 2013, s. 12). Som jeg har nevnt tidligere finnes det lite forskning om hvordan tilsynsførere selv opplever sin jobb som tilsynsfører. Jeg mener derfor at min problemstilling best kan belyses gjennom å ta utgangspunkt i kvalitative metoder. En styrke ved en kvalitativ tilnærming

er at man kan studere fenomener som det er vanskelig å få tilgang til gjennom andre metoder (Silverman 2011, s. 17).

Mens jeg jobbet med undersøkelsen kom det frem at det ikke alltid var så lett å se forskjellen mellom det som barneverntjenesten hadde ansvar for og det som tilsynspersonene hadde ansvar for. Ofte var det uklart hvilken rolle tilsynspersonene hadde og om rollen som tilsynsperson var til hjelp eller til byrde for barneverntjenesten. I henhold til retningslinjene har en tilsynsfører bestemte roller overfor både tilsynsbarnet, fosterhjemmet og fosterforeldrene. De skal være uavhengige overfor fosterhjemmet og barneverntjenesten og de skal oppnå et tillitsforhold til tilsynsbarnet. Videre skal de følge med om tilsynsbarnet har det bra i fosterhjemmet og de skal ha en kontrollfunksjon både overfor tilsynsbarnet og barneverntjenesten.

I tillegg innførte departementet nye retningslinjer og endret forskriften for tilsynspersoner mens jeg jobbet med masteroppgaven. For meg var det derfor veldig spennende å se hva disse nye retningslinjene innebar for tilsynspersonene, og om de kunne bidra til at deres hverdag ble lettere og at spenningsfeltet som eksisterte var blitt mindre etter at departementet innførte de nye retningslinjene.

Jeg har kommet frem til følgende problemstilling:

Hvordan opplever tilsynspersoner jobben som tilsynsperson for barn i fosterhjem?

Ut fra problemstillingen vil jeg ta utgangspunkt i 3 forskningsspørsmål. Disse forskningsspørsmålene kommer jeg til å fordype meg mer i. Disse tre forskningsspørsmålene er:

1. Hva innebærer det for tilsynspersoner å ha forskjellige roller, og hvordan ivaretas uavhengigheten fra barnevernet og fosterhjemmet?
2. Hva er effekten av de nye retningslinjene og hva betyr disse for tilsynspersonens handlingsrom?
3. Hvordan kan ordningen med tilsynsperson for barn i fosterhjem forbedres?

Disse tre forskningsspørsmål skal jeg drøfte i et eget kapittel.

I oppgaven bruker jeg både han og hun eller ham og henne om hverandre når jeg snakker om tilsynspersoner i fosterhjem.

I februar 2014 ble det innført nye forskrifter for tilsynsperson for fosterbarn. Fra februar 2014 heter det ikke lengre «tilsynsfører for fosterbarn» men «tilsynsperson for fosterbarn». Spesielt når jeg henviser til forskning fra andre som ble publisert før februar 2014 har jeg ikke endret begrepet og har jeg beholdt den gamle betegnelsen «tilsynsfører». Ellers har jeg brukt den nye betegnelsen.

Jeg hadde de første interjuene med tilsynspersoner i mai 2014. De nye forskriftene ble innført i februar 2014. Mange tilsynsførere hadde på det tidspunktet liten kjennskap til de nye forskriftene. De jobbet fortsatt etter de gamle. Jeg mener at dette har hatt liten betydning for min undersøkelse. Jeg har derfor forholdt meg til den gamle ordningen. Likevel har jeg vært opptatt av hvorvidt endringene vil kunne bidra til å gjøre jobben enklere for tilsynspersoner og til en bedre ivaretagelse av barnas rettssikkerhet.

1.3 OPPGAVENS OPPBYGGING OG STRUKTUR

I kapittel 2 skriver jeg om bakgrunnen for tilsynsordningen og lovverket rundt ordningen. Jeg skriver litt om de nye retningslinjer og hvem som kan bli tilsynsperson. Videre skriver jeg litt om oppfølging og veiledning av tilsynspersoner.

I kapittel 3 presenterer jeg tidligere undersøkelser om tilsynsordningen. Jeg presenterer forskning som ser på tilsynsordningen generelt og forskning om hva fosterbarn mener om tilsynspersoner. Videre viser jeg til kvantitativ forskning om tilsynsordningen og kommer deretter med en oppsummering.

I kapittel 4 skriver jeg om metode og datagrunnlag. Jeg beskriver generelt litt om kvantitative- og kvalitative forskningsmetoder og beskriver deretter hvilke metoder jeg bruker i min undersøkelse om tilsynsordningen. Videre beskriver jeg hvordan jeg har gått frem i min undersøkelse og hva slags redskap jeg har brukt.

I kapittel 5 presenterer jeg mine funn basert på intervjuene med tilsynspersoner for fosterbarn. Jeg presenterer disse med utgangspunkt i min intervjuguide.

I kapittel 6 analyserer jeg mine funn og skriver jeg om de 3 forskningsspørsmålene som har vært sentrale i alle intervjuer. Jeg drøfter hva jeg har kommet frem til og kommer med noen anbefalinger.

2 BAKGRUNN OG STATLIGE RETNINGSLINJER FOR TILSYNSORDNINGEN

2.1 TILSYNSHISTORIKK

For å kunne forstå hvordan vi har sett på barn og barn med særskilt behov for omsorg er det viktig å se på hvordan vårt samfunn har utviklet seg. Et sentralt utgangspunkt er at barn og unge må forstås ut fra sin samfunnsmessige kontekst. Vi snakker altså om hvilken plass barnet har i samfunnet i det aktuelle tidsrommet. Det finnes faktisk få kilder som beskriver barn og ungdoms hverdag før i tiden. Barn og ungdom ble i liten grad avbildet før i tiden. Vi vet at barn fra tidlig alder deltok i de voksnes liv og arbeid. De ble sett på som små voksne.

Tiltak for barn med behov for særskilt beskyttelse og omsorg går mange hundre år tilbake i historien. I eldre tider var det slektens og familiens ansvar å gi barna omsorg og oppdragelse. Sviktet foreldrene, var det andre i familien som overtok omsorgen og oppdragelsen. Men barn som hadde mistet foreldrene og sto uten slekt som kunne ta ansvar, var ille ute. Noen fikk hjelp av kirken eller av private organisasjoner, eller de ble overlatt til seg selv og måtte tigge til livsoppholdet (Hagen, 2001, s. 17).

Gjennom tidene har det vært mange lover som skulle beskytte barn som hadde særskilt behov for omsorg, altså barn som ikke kunne bo hos foreldrene sine. Noen av disse var Landskapslovene fra 1100-tallet, Magnus Lagabøtes Landslov fra 1200-tallet, Fattigforordningen av 1741, Fattigloven av 1865 og en utvidelse av denne loven lov om fattigvesenet av 19. mai 1900. Videre Lov om Tilsyn av pleiebarn som kom i 1905 (Hagen, 2001).

I 1896 fikk Norge sin første barnevernlov. Denne loven blir betraktet som den første barnevernloven i verden. Loven het Vergerådsloven eller Lov om Behandling av Forsømte Barn (Hagen, 2001, s. 21). Vergerådsloven slo fast at det skulle opprettes kommunale vergeråd som fikk i oppgave å føre tilsyn med barnas situasjon og blant

annet gi formaninger til foreldre som ikke skjøttet sin oppgave på en akseptabel måte. Blant tiltakene som kunne iverksettes, hvis situasjonen ikke ble forbedret, var plassering av barnet i en «hederlig familie» (fosterhjem) eller plassering i barnehjem. Hvis det ble funnet påkrevet, kunne barnet sendes til skolehjem eller tvangsskole (Hagen, 2001).

Gjennom hele mellomkrigstida ble tilsyn og godkjenning av fosterbarn diskutert. Etter krigen ble det opprettet en barnevernkommissjon som hadde som hovedoppgave å se på alle lover og behovet for tilsyn og kontroll for barn som ikke bodde sammen med sine egne foreldre (Karlsen, 2012, s. 10).

Ikke før i 1953 ble det vedtatt at fosterhjem skulle godkjennes før barnet ble plassert og at det skulle føres tilsyn med alle barn som bodde i fosterhjem (Lov om barnevern 1953). Loven anbefalte at tilsynsfører (tilsynspersoner) hadde utdanning for å jobbe med barn og erfaring fra barnevernsarbeid. Dessuten skulle tilsynsførere være særlig skikket for oppgaven. Tilsynsførere skulle gjennomføre minst seks tilsyn i året og skulle sjekke om barnet fikk “tilfredsstillende oppfostring og pleie” og de skulle også “oppmerksomt følge barnas oppførelse”. Videre skulle tilsynsførere gi fosterforeldrene råd og veiledning. Dersom tilsynsfører opplevde at barna ikke hadde det bra i fosterhjemmet, skulle de selv sette inn tiltak for å ordne opp i dette. Hvis dette ikke førte frem, skulle tilsynsførere melde fra til barnevernet (Karlsen, 2012, s. 10).

På 1980 tallet ønsket regjeringen å endre loven om sosialomsorg fra 1964. Hensikten var at både sosialomsorg, barnevern og edruskap skulle omfattes av samme lov. Loven skulle bli mer likt loven i de andre nordiske landene. Men når det gjaldt tilsyn, var det slik at barnevernsarbeidere i de andre nordiske landene selv førte tilsyn med fosterbarn (Karlsen, 2012, s. 10). I de andre nordiske landene hadde man ikke en ordning hvor man i tillegg til tilsynet fra barnevernets side hadde særskilte tilsynspersoner som fulgte opp fosterbarn i fosterhjemmet.

Det ble satt ned et utvalg, og i NOU 1985:18 ble det foreslått at private fosterhjem ikke lenger skulle godkjennes. I tillegg skulle tilsynet med fosterbarn fjernes fordi det var nok at barnevernet selv skulle føre tilsyn med fosterbarn slik det var i Sverige (Karlsen, 2012, s. 11).

Dessuten kom man frem til at man skulle opprettholde en egen barnevernslov, og i juli 1992 ble både Lov om sosialtjenester og Lov om barneverntjenesten vedtatt. Lov om barneverntjenesten trådte i kraft i 1993.

Da lov om barneverntjenesten trådte i kraft 1. januar 1993 var tilsyn i fosterhjem fjernet, dette ble gjort fordi loven skulle være nokså lik loven i de andre nordiske landene. Men i mai 1993 ble ordningen med særskilte tilsynspersoner allikevel tatt inn i loven igjen. Man mente først at barneverntjenesten selv kunne foreta tilsyn og oppfølging med barn i fosterhjem (Karlsen, 2012, s. 11).

Hvorfor dette senere ble omgjort er uklart, men det viste seg at situasjonen i Sverige, der barnevernet selv foretok tilsyn i fosterhjem, ikke alltid var like bra. Barnevernet i Sverige besøkte ikke fosterbarnet ofte nok til å kunne kontrollere om barnet hadde det bra i fosterhjem. Det viste seg at det i årenes løp var mange fosterbarn i Sverige som hadde blitt utsatt for alvorlige overgrep i fosterhjemmet, og disse fikk senere utbetalt store erstatningsbeløp fordi det offentlige ikke hadde fulgt dem opp. Å ta utgangspunkt i situasjonen i Sverige, hvor det bare var barnevernet som førte tilsyn med fosterbarn, ble ikke sett på som bra nok. Derfor tror jeg at man gjeninnførte ordningen med særskilte tilsynspersoner i Norge slik at man skulle unngå lignende situasjoner som i Sverige.

Tilsynsførerens oppgave i henhold til barnevernloven fra 1953 var nokså omfattende. De skulle besøke barnet minst 6 ganger i året. I den nye loven av 1992 ble dette redusert til minst 4 ganger i året. Tilsynsrapporten som tilsynsførere årlig skulle utarbeide i henhold til den gamle loven fra 1953 ble alltid behandlet i barnevernsnemnda, og dermed ble tilsynsførerens jobb tatt på alvor og kontrollert. Dette økte også fosterbarnas rettsikkerhet. Loven av 1953 anbefalte at tilsynsførere hadde utdanning for å jobbe med barn og erfaring fra barnevernsarbeid. Dessuten skulle tilsynsførere være «særlig skikket for oppgaven». I den nye loven tok man bort at tilsynsføreren skulle ha utdanning for å kunne jobbe med barn, og det ble nevnt at tilsynsførere skulle ha «særlige forutsetninger» for å kunne jobbe som tilsynsførere. I den gamle loven hadde tilsynsførerne også en klar veiledningsrolle i forhold til fosterforeldrene. I den nye loven skulle tilsynsføreren ikke ha denne rollen, og de skulle være tilstrekkelig uavhengige av fosterforeldrene. Tilsynsførerens rolle ble innskrenket fordi man mente at tilsynsføreren burde være uavhengig i forhold til både fosterbarn og barneverntjenesten. Tilsynsførere

skulle være til for fosterbarnet, og man mente at de best kunne føre kontroll med om barnet hadde det bra hvis de var uavhengig av fosterforeldrene.

I den gamle loven skulle tilsynsfører dersom han opplevde at barna ikke hadde det bra i fosterhjemmet, selv sette inn tiltak for å ordne opp i dette. Hvis dette ikke førte frem, skulle tilsynsførere melde fra til barnevernet (Karlsen, 2012). I den nye loven skulle tilsynsføreren bare formidler det de så videre til barneverntjenesten.

Man kan si at tilsynspersonens rolle etter innføringen av den nye loven i 1992 ble mindre omfattende.

2.2 TILSYNSORDNING FØR FEBUAR 2014

I februar 2014 ble det innført nye forskrifter for tilsynsperson for fosterbarn. Dette var mens jeg jobbet med masteroppgaven. Jeg vil derfor først vise til tilsynsordningen fra før februar 2014 og deretter vise til endringer i ordningen etter februar 2014.

Det var Lov om barneverntjenesten (1993), Forskrift om fosterhjem (2003), Retningslinjer for fosterhjem (2004) og tilsynsveilederen fra 2006 (Q-1103B) som regulerte tilsynsførerens arbeid frem til februar 2014.

I henhold til den gamle ordningen skulle alle barn i fosterhjem i alderen 0 til 18 år få oppnevnt en «særskilt» tilsynsfører. Dette gjaldt uansett om plasseringsgrunnlaget var en omsorgsovertakelse eller om det plasseringen var et hjelpetiltak (BFD, 2004).

Formålet med tilsyn var å føre kontroll med at barnet fikk tilfredsstillende omsorg i fosterhjem og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen ble fulgt opp (BFD, 2003).

Fosterhjemsordningen er regulert i Lov om barneverntjenester (barnevernloven) § 4-22:

Med fosterhjem menes i denne lov:

a) private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4. Eller i samband med omsorgsovertakelse etter §4-12 eller §4-8 annet og tredje ledd,

b) private hjem som skal godkjenne i henhold til § 4-7.

Til fosterforeldre skal det velges personer som har særlig evne til å gi barnet et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdets varighet m.m., jf. § 4-15.

Departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmenes rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, og om tilsyn med barn i fosterhjem (Lov om barneverntjenesten, 1993).

Det var den kommunale barnevernstjenesten som hadde ansvaret for tilsynsførerordningen. De hadde ansvar for rekruttering og oppfølging av tilsynsførere. Det var BUF-etaten som hadde ansvar for opplæring av tilsynsførere. Det var fosterhjemskommunen (kommunen der fosterhjemmet ligger) som hadde ansvar for å engasjere en tilsynsfører. Fosterhjemskommunen og omsorgskommunen (kommunen hvor de biologiske foreldrene til barna bor) kunne avtale at omsorgskommunen skulle ha ansvaret for at det ble ført tilsyn. Avtalen skulle være skriftlig. Ble det inngått slik avtale, pliktet omsorgskommunen å melde fra til barneverntjenesten i fosterhjemskommunen om eventuelle avvik i fosterhjemmet (BFD, 2003).

Det ble ikke stilt noen formelle utdanningskrav til tilsynsførere. De som ble oppnevnt som tilsynsfører skulle kunne få nødvendig tillit hos barnet og ha særlige forutsetninger for å kunne utføre tilsynsoppgaven i forhold til det enkelte barn. Ofte ble det sett på som positivt at tilsynsføreren bodde i nærmiljøet. Det kunne være en lærer eller en annen som hadde nær tilknytning til fosterbarnet. Videre var det viktig at man kunne utføre tilsynsoppgaven over tid og at man skulle ha en uavhengig rolle, både overfor barnevernstjenesten og fosterforeldrene (BFD, 2003).

Barneverntjenesten skulle på forhånd informere barnet om hvem som var tenkt som tilsynsfører, slik at barnet hadde muligheten til å uttale seg om oppnevnelsen.

Tilsynsføreren skulle besøke barnet minst 4 ganger i året og skulle skrive tilsynsrapport etter hvert besøk.

2.3 TILSYNSORDNING ETTER FEBUAR 2014

Det er Lov om barneverntjenesten (1993), Forskrift om fosterhjem (2003), Retningslinjer for fosterbarn (2004) og veileder Tilsyn med barn i fosterhjem (2015) som regulerer tilsynspersonens arbeid.

Som nevnt i innledningen fungerte ordningen rundt tilsynsperson for fosterbarn ikke alltid etter intensjonen, og derfor vedtok departementet en del endringen i forskrift om fosterhjem (BLID, 2014).

Endringene ble innført per 1. februar 2014, og dette betyr at Barnevernloven § 4-22 fjerde, femte og sjette ledd nå lyder slik:

Den kommune der fosterhjemmet ligger i har ansvar for godkjenning og tilsyn av hjemmet. Kommunen skal føre tilsyn med hvert enkelt barn i fosterhjem fra plasseringstidspunktet og frem til barnet fyller 18 år. Formålet med tilsynet er å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Kommunen skal sørge for at de som skal utøve tilsynet gis nødvendig opplæring og veiledning.

Med lovendringen vil departementet styrke tilsynet med barn i fosterhjem gjennom et mer profesjonalsert og tydelig kommunalt forankret tilsynsansvar.

I henhold til de nye reglene skal det føres tilsyn med alle barn i alderen 0 til 18 år som bor i et fosterhjem. Tilsyn med barnet skal finne sted uansett plasseringsgrunnlag. Så

hvis barnet er plassert i fosterhjem som hjelpetiltak, eller hvis det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, eller barnet er plassert hos slektninger eller nettverk utenom barneverntjenesten, skal det føres tilsyn med barnet (BFD, 2003).

De nye vedtatte endringene gjør at det ikke lenger er barneverntjenesten men den enkelte kommunen der fosterhjemmet bor som er ansvarlig for tilsynet. Kommunen kan gå inn for en alternativ organisering og profesjonalisering av tilsynet. I den nye ordningen er det ikke lenger et krav at tilsynet skal utføres av en bestemt person som er oppnevnt for det enkelte barn. Den nye ordningen forutsetter dermed ikke en spesiell relasjon mellom barnet og den som fører tilsynet. Departementet mener at det ville være en fordel om samme person over tid fører tilsyn med det enkelte barn, men det stilles ikke noe krav om det. I praksis kan det bety at barn møter flere forskjellige tilsynspersoner gjennom året (BLID, 2014).

I den gamle ordningen kunne barn uttale seg om valg av tilsynsperson, nå skal de kun bli orientert om hvem som kommer til å føre tilsyn og hvordan ordningen fungerer.

Også i den nye ordning skal det føres tilsyn med barnet minst 4 ganger i året og det skal utarbeides tilsynsrapport etter hver besøk. Departementet presiserer tydeligere hva rapporten skal innholde og det skal inneholde en tydelig vurdering av barnets situasjon i fosterhjemmet. Det skal gå frem hvilke forhold som har vært undersøkt og hva vurderingen av barnets situasjon bygger på. Det skal videre gå frem hvilke informasjonskilder tilsynet bygger på, herunder om det har vært samtaler med barnet, og om det bør innhentes ytterligere informasjon fra miljøer som barnet er i. Den som fører tilsyn skal utarbeide rapport etter hvert tilsyn. Departementet presiserer at supplerende undersøkelser og vurderinger må foretas og ny rapport skrives, hvis rapporten har mangler. Endelig rapport som er godkjent av fosterhjems kommunen skal umiddelbart videresendes til barneverntjenesten i omsorgskommunen. Barneverntjenesten i omsorgskommunen skal umiddelbart sørge for å følge opp forhold som gir grunn til bekymring. Fosterhjems kommunen skal ved etterfølgende tilsyn kontrollere at forholdene er fulgt opp (BLID, 2014).

I den nye ordningen sies det ingenting om at dette ansvaret skal forankres hos en gitt instans i kommunen. Dermed kan tilsynet bli veldig forskjellig fra kommune til kommune.

Departementet fratrar barneverntjenesten ansvaret for tilsynet, fordi de mener at de som skal føre tilsyn skal være uavhengige av barneverntjenesten. Hvis ordningen rundt tilsyn av fosterbarn er godt organisert i regi av barnevernet, kan kommunen imidlertid bestemme at ordningen forblir barnevernets ansvaret.

Gjennom de nye regler vil departementet gjøre tilsynspersoner mer uavhengige av både barneverntjenesten og fosterforeldrene. Tanken er at barns rettsikkerhet dermed blir bedre ivaretatt.

Målsetningen med tilsynet er som før at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp. Det som er nytt er at departementet fokuserer mer på at tilsynet også skal omfatte tilsyn med at barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn ivaretas på hensiktsmessig måte, herunder samiske barns rett til å ivareta språk og kultur. Kommunen skal i tillegg tilstrebe at tilsynspersonen har samme kulturelle eller språklige tilhørighet som barnet, eller besitter kompetanse i minoritetsbarns eget språk eller kultur (BLID, 2014).

Departementet presiserer mye tydeligere at tilsynspersonene skal få nødvendig opplæring og veiledning. Opplæringen skal blant annet omfatte rammene for barneverntjenestens ansvar for barnet, tilsynsfunksjonen, samtaler med barn, rapportskrivning og barns rettigheter (BLID, 2014).

Kort sagt vil endringene inneholde følgende:

- Det er kommunen som får ansvar for tilsynspersonordningen og ikke barneverntjenesten.
- Departementet kaller det ikke for tilsynsfører men tilsynsperson.
- Departementet har gjennom endringen gjort det mye klarere hvem som har ansvar for hva (omsorgskommunen og fosterhjems kommunen).

- Departementet ønsker at tilsynspersonen med denne organiseringen kan være mere uavhengig av fosterhjemmet og barneverntjenesten.
- Man behøver ikke lengre å oppnevne en særskilt tilsynsperson for hvert barn.
- Kommunen kan organisere tilsynet ut fra egne forutsetninger og kan legge inn under f.eks. helsesøsterordningen.
- Fosterbarn skal ikke lenger høres før tilsynspersonen oppnevnes.
- Departementet legger større vekt på fosterbarnets etniske-, sosiale- og kulturelle bakgrunn, og det skal oppnevnes en tilsynsperson som fortrinnsvis har samme etniske, sosiale og kulturelle bakgrunn.
- Departementet gir klarere regler for hva tilsynsrapporten skal inneholde.
- Departementet gir klarere regler for hvem som har ansvar for opplæring og veiledning av tilsynspersonen.

2.4 HVEM KAN BLI TILSYNSPERSON?

Som nevnt skal det nå ikke lengre være krav om at det skal oppnevnes en særskilt tilsynsperson til fosterbarnet. Kommunen har fortsatt mulighet til å oppnevne en særskilt person som utfører tilsynet, men kan også velge å legge tilsynet til en etat i kommunen, f.eks. helsesøstertjenesten. Det viktigste er at det føres tilsyn, og ikke hvem som utfører det. Uansett hvordan kommunen organiserer tilsynet for fosterbarn, er det kommunen som har et helhetlig ansvar for planlegging, gjennomføring og oppfølging av tilsynet for fosterbarn. Det er kommunen som har det hele og fulle faglige ansvaret for at tilsynet utøves på en forsvarlig måte.

Fortsatt stilles det ikke noen formelle utdanningskrav til dem som føre tilsyn. Ut fra fosterhjemsforskriftene § 8 skal fosterhjems kommunen gi tilsynsoppgaver til personer som er egnet til å utføre oppgaven. Kommunen skal sikre at den som fører tilsyn har en tilstrekkelig uavhengig posisjon i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene. Hvem som skal være egnet til å kunne være tilsynsperson beror på en konkret vurdering av hver enkelt sak. Uansett er det svært viktig at kommunen selv bidrar til at tilsynspersonen får kunnskaper som er aktuelle og nødvendige for å kunne utøve tilsynet (BFD 2003).

I henhold til forskriftene er det svært viktig at fosterbarnet kan opparbeide et tillitsforhold til tilsynspersonen. Derfor ble fosterbarnet eller fosterhjemmet ofte spurt om de kjente noen som kunne rekrutteres som tilsynsperson til barnet. Etter barnevernloven § 6 - 10 skal den som fører tilsyn med fosterbarn legge frem politiattest. Videre skal den som fører tilsyn med fosterbarn undertegne taushetsplikterklæring i henhold til barnevernloven § 6 – 7 (Lov om barneverntjenesten 1993).

2.5 OPPFØLGING OG VEILEDNING AV TILSYNSPERSONER

Å være tilsynsperson er ofte en ensom jobb. Man jobber alene og man må forholde seg til taushetsplikten. Det er derfor viktig at tilsynspersonen får oppfølging og veiledning. Oppfølgings- og veiledningsansvaret er lagt til kommunen. I de fleste kommuner er det barneverntjenesten som har oppfølging- og veiledningsansvaret overfor tilsynspersoner. Det er fylkesmannen gjennom BUF-etat, som skal legge til rette for opplæring av tilsynspersoner. Før tilsynspersoner starter i jobben er det viktig at de er informert om bakgrunnen for plasseringen og at de skal ha innsyn i tiltaks- og omsorgsplanen for fosterbarnet.

Tilsynspersonen må ha generell kunnskap om barnevernet og om hvordan de skal kommunisere og samhandle med barn og ungdom. De må vite hva det betyr å være fosterbarn. De må ha gode kunnskaper om tilsynspersonordningen og hva det forventes av dem. Kommunen skal påse at tilsynspersonen har de nødvendige kunnskaper og bør tilby tilsynspersoner generell opplæring i samarbeid med BUF-etat. Barne- ungdom og familiedirektoratet utarbeidet i 2006 et opplæringstilbud for tilsynspersoner.

Opplæringen omfatter:

- Det formelle grunnlag for tilsynspersonens opplæring
- Hvem er fosterbarnet?
- Hvem er fosterforeldrene?
- Tilsynspersonens oppdrag (rollen)
- Rapportskrivning

- Avslutning av tilsynsoppdraget

(Sundt, 2010, s. 305)

Det er BUF-etaten i fylkene som pleier å arrangere kursene. I henhold til de nye retningslinjer er det kommunen som skal påse at tilsynspersoner får nødvendig opplæring og veiledning (BFD 2003).

3 TIDLIGERE UNDERSØKELSER OM TILSYNSORDNINGEN

Jeg vil nå se litt på tidligere utredninger og forskning knyttet til tilsyn for barn og ungdom i fosterhjem. Jeg skal først si litt generelt om fosterbarn og tilsynsordningen. Deretter viser jeg til forskning hvor fosterbarn har uttalt seg om tilsynspersonen. Etter det skal jeg vise til kvantitativ forskning om tilsynspersoner.

3.1 GENERELT OM FOSTERBARN OG TILSYNSORDNINGEN

I rapporten *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*, som er en del av et større nordisk forskningsprosjekt *Fosterhjem for barns behov*, presenterer man forskjellige prosjekter og undersøkelser om barn i fosterhjem i de nordiske land og delvis i USA og England. Rapporten gir klare anbefalinger for videre forskningsarbeid. Det er påfallende at det nesten ikke blir snakket om tilsyn for fosterbarn og videre forskning om tilsyn i fosterhjem (Backe-Hansen, Egelund og Havik, 2010).

Riksrevisjonen gjennomførte en undersøkelse hvor målet var å vurdere i hvilken grad de kommunale barneverntjenestene sikrer at barn som trenger det får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og å vurdere hva som kan være mulige årsaker til svakhetene i det kommunale barnevernet. De undersøkte også hvordan statlige virkemidler brukes for å forbedre måloppnåelsen i det kommunale barnevernet. Undersøkelsen gjelder perioden 2007–2011. Bakgrunnen for undersøkelsen var at de kommunale barneverntjenestene gjennom flere år hadde hatt problemer med å oppfylle mange av kravene i barnevernloven, og at det hadde vært en sterk vekst i antall barn med barneverntiltak (Riksrevisjonens, Dokument 3:15 2011–2012).

Jeg vil nå bare vise til Riksrevisjonens anmerkninger når det gjelder tilsynsførerordningen for barn i fosterhjem. Kommunenes halvårsrapportering for 2011 i samme rapport viser at ca. 90 prosent av barna som var plassert i fosterhjem, hadde tilsynsfører. Kommunenes halvårsrapportering per 31. desember 2009, 2010 og 2011 viser at andelen tilsynsbesøk som ikke er oppfylt, økte fra 34,7 prosent i 2009 til 37,4

prosent i 2010 og til 38,6 prosent i 2011. Det gjelder barn som har vært i fosterhjem i minst ett år. Det er store fylkesvise variasjoner, både i antall fosterhjems plasseringer og andel tilsynsbesøk som blir oppfylt. Andelen tilsynsbesøk som per 31. desember 2011 ikke var oppfylt, varierer mellom 11,3 prosent (Aust-Agder) og 65 prosent (Telemark).

I samme rapport viser Riksrevisjonen til en gjennomgang av 31 omsorgssaker fra 7 barneverntjenester at tilsynsfører i nesten halvparten av sakene gjennomførte færre enn de 4 fastsatte besøkene i 2010. Gjennomgangen viser også at tilsynsfører har gjennomført besøk uten at det er mulig å se av tilsynsrapporten at tilsynsfører har snakket med barnet/ungdommen. Tilsynsføreren skal utarbeide en rapport etter hvert tilsynsbesøk. Rapporten skal gi barneverntjenesten informasjon om hvordan barnet har det i fosterhjemmet. I intervjuene kommer det fram at fem av sju barneverntjenester mener det er et problem at rapportene er lite informative, og at kvaliteten er varierende. Seks av sju barneverntjenester beskriver også andre utfordringer med tilsynsførerordningen. Ifølge noen av barneverntjenestene vil det selv for tilsynsførere med lang erfaring være vanskelig å avdekke at barn blir utsatt for omsorgssvikt i fosterhjemmet. Andre utfordringer som beskrives, er at en del tilsynsførere har for nær relasjon til fosterforeldrene. Noen av barneverntjenestene framhever at det er vanskelig å rekruttere mange nok tilsynsførere. To av barneverntjenestene nevner at kommunen har et eget opplegg for oppfølging av tilsynsførere. I den ene av disse er det rutiner for at tilsynsførere kalles inn til barneverntjenesten, der veiledningsheftet om tilsynsførerens oppgaver gjennomgås. I den andre barneverntjenesten får tilsynsførere kurs (Riksrevisjonen, dokument 3:15 2011-2012).

I en artikkel i Norges Barnevern kommer Anne Marie Verpe (2007) med en oversikt over tilsynsførernes jobb og rolle. Hun kommer med denne oversikten etter 30 års erfaring som tilsynsfører i barnevernet. Hun kommer både med kritikk og forslag til endring av tilsynsførerordningen. Verpe er barnevernspedagog og har hovedfag i sosialarbeid og som sagt i tillegg bred erfaring som tilsynsfører for fosterbarn. Hun sier at mange barn som bor i fosterhjem ikke har noen tilsynsfører, og selv om det er oppnevnt tilsynsfører fungerer ikke denne etter intensjonen. Tilsyn med barn i fosterhjem er en kvalitetssikring av barnets omsorgssituasjon. Formålet skal være å kontrollere om forutsetningen for plasseringsvedtaket er ivaretatt. Verpe peker på at det kan være vanskelig for et fosterbarn å få en god relasjon til en tilsynsfører hvis den bare

kommer en gang i kvartalet. Hun sier at det tar tid å opparbeide tillitt, og dersom barnet skal oppleve tilsynsføreren som en støtte, krever dette hyppigere kontakt enn minimumskravet, samt at innholdet i besøkene blir på barns premisser. Hun peker også på problemene med å rekruttere tilsynsførere. De får ikke godt betalt, skoling og oppfølging er ofte mangelfull, og det er dessuten uklare rammer om hva arbeidet skal inneholde. Barna blir i mange tilfeller ikke hørt før en tilsynsfører velges, og jobben som tilsynsfører er en ensom jobb uten kolleger å diskutere med. Mange ganger blir tilsynsførere ikke orientert om tiltaksplanen og omsorgsplanen til fosterbarnet og endringer i disse. Verpe mener at tilsynsførere bør orienteres om disse planer slik at tilsynsførere kan ta opp disse planene med fosterbarna. Det er viktig med en klar rolleavklaring. Barnet må vite at tilsynsførere har en kontrollfunksjon overfor fosterforeldrene, mens de skal være en tillitsperson for barna, en som barn kan snakke fortrolig med og som de kan stole på. Denne rollen kan ifølge Verpe være nokså vanskelig. Men det er viktig å være tydelig på denne rollen, både overfor fosterbarna og fosterforeldrene. Hun mener at det er viktig å understreke at tilsynsføreren er til for barna og ikke for fosterforeldrene. Hun mener selv at det er så vanskelig å rekruttere tilsynsførere fordi de blir svært dårlig lønnet og at de nærmest utfører jobben på idealistisk grunnlag. Hun mener at opplæring og veiledning av tilsynsførere, samt lønnsforholdene bør styrkes. Verpe mener at tilsynsførere også burde kunne ha en rolle ved gjennomføringen av besøk og tilsyn med biologiske foreldrene. Verpe mener at det burde være mere kontakt mellom barneverntjenesten og tilsynsførere (Verpe, 2007, s. 25 – 35).

3.2 FOSTERBARNS INNTRYKK AV TILSYNSPERSONEN

I en rapport utarbeidet for Norsk Fosterhjemsforening og Landsforeningen for barnevernsbarn (2010), er 19 fosterbarn intervjuet om sine erfaringer med tilsynsførere. Ut fra intervjuene konkluderer man med at intensjonene (i tilsynsveileder) ikke i tilstrekkelig grad oppfylles. Selv om det var store variasjoner i fosterbarnas oppfatninger av formålet med tilsynsførerordningen, hadde alle fosterbarn en forståelse av hvorfor tilsynsføreren kom, og spesielt med tanke på kontrollfunksjonen. Bare et fåtall opplevde at tilsynsføreren skulle formidle deres erfaringer til barnevernet, eller at

tilsynsføreren var en støtteperson for dem. Bare et fåtall i undersøkelsen opplevde tilsynsføreren som betydningsfull og som en støtteperson. De fleste fosterbarn var likegyldige til tilsynsførerordningen, og de skjønte ikke hvorfor de skulle ha tilsynsfører. Bare et fåtall av fosterbarn hadde uttalt seg ved valg av tilsynsfører. Mange fosterbarn blandet rollene til tilsynsførere og saksbehandler i barnevernet. De opplevde ikke at tilsynsføreren var uavhengig av barneverntjenesten. Mange fosterbarn visste heller ikke at en tilsynsfører skulle skrive rapport fra tilsynsbesøket.

Det mest fremtredende funnet i undersøkelsen var manglende stabilitet i de personer som velges som tilsynsfører, og man mente at dette var hovedgrunnen til at ordningen ikke fungerte etter intensjonene i forskriftene. Mange fosterbarn hadde opplevd hyppig utskifting av tilsynsførere. Og ofte ble tilsynsførere bare borte uten at barnet fikk en forklaring om hvorfor vedkommende hadde sluttet. De mente at barna kan miste tillit til voksne på grunn av dette. Denne manglende stabiliteten og manglende lojalitet til tilsynsoppdraget ble fremhevet som de største problemene med tilsynsførerordningen. Manglende stabilitet kan ifølge rapporten ha som konsekvens at problematiske forhold i fosterhjemmet ikke avdekkes, da tillitsforhold bygges over tid. Dette er alvorlige funn og de bryter med intensjonen i loven.

I sin masteroppgave i helse- og sosialfag fra 2009 intervjuet Kari Lauvsnes Hodne 3 fosterbarn om deres erfaringer med tilsynsførerordningen. Hun konkluderte med at tilsynsførere kunne være både en betydningsfull person og en perifer person. Hvis barnet skal oppleve tilsynsføreren som en støtteperson og betydningsfull person må det ifølge Lauvsnes Hodne være en relasjon mellom tilsynsføreren og fosterbarnet og barnet må ha tillit til tilsynsføreren. Tillitsforholdet var også viktig for at tilsynsførere kunne ha en kontrollfunksjon (Hodne, 2009). Kontrollfunksjonen er viktig. Lauvsnes Hodne konkluderer med at tillitsforholdet mellom tilsynsfører og fosterbarn er en forutsetning for å kunne utøve kontrollfunksjonen.

3.3 KVANTITATIV FORSKNING OM TILSYNSPERSONEN

Liv Wiborg Karlsen har skrevet en hovedoppgave om tilsynsførere i fosterhjem og har skrevet diverse artikler i fagtidsskrifter om dette temaet. I en artikkel i *Fosterhjemskontakt* (1/2001) bruker Liv Wiborg Karlsen tall fra sin hovedoppgave *Tilsynsførere i fosterhjem – Barnas hjelpere eller barnevernets gissel?* (Karlsen 2000) for å dokumentere at en av grunnene til at tilsyn med fosterbarn ikke fungerer tilstrekkelig er at saksbehandlere i barnevernet ikke har nok kunnskap og erfaring med fosterhjemsarbeid. Karlsen undersøkelse bestod av å sende spørreskjema til forskjellige etater og til i alt 154 tilsynsførere. Hun fikk 62 spørreskjema fra tilsynsførere tilbake. Hun viser til at det er en stor turnover i barnevernet, og liten erfaring blant barnevernsarbeidere. Hun mente at disse derfor hadde lite kunnskap om lovverket og fosterhjemsarbeidet. Hun mente at tilsynsarbeidet kunne fungere bedre hvis barnevernet hadde bedre kunnskaper. I hennes materiale var tilsynsførerne mye mer stabile enn saksbehandlerne i barnevernet, og at de var nesten like godt skolert som saksbehandlerne i barnevernet. Hun konkluderte også med at mange tilsynsførere har barnefaglig bakgrunn, til tross for at det ikke stilles krav om det.

Videre påstår hun at problemene rundt tilsynsførere kan ha å gjøre med at tilsynsførere ikke har klagerett og at de er uten påvirkningsmulighet for hva barnevernet beslutter. I hennes materiale hadde mange tilsynsførere mye erfaring med arbeid med barn, og mange tilsynsførere hadde vært tilsynsfører i mer enn 4 år (44 % i hennes materiale). Karlsen mente at tilsynsførere burde gis makt og myndighet slik at de fikk en reell mulighet til å rette opp feil og mangler ved fosterhjemsarbeidet. Hun mente at løsningen fantes i barnevernets organisasjon, og derfor burde tilsyn i fosterhjem omorganiseres og tilknyttes en instans med makt og myndighet som er overordnet barnevernet. I hennes materiale var 33 % av fosterhjemmene uten tilsynsfører, og hun skjønnte ikke hvorfor barnevernet ikke utviste mer kreativitet og utviklet gode systemer for å rekruttere tilsynsførere. Mange tilsynsførere i hennes materiale hadde meget dårlige arbeidsforhold, de fikk dårlig betalt og det tok ofte lang tid før de fikk dekket utlegg og utgifter. Mange fikk lønn som støttekontakter, og det ble ikke tatt hensyn til ansiennitet

eller erfaring og utdanning. Mange tilsynsførere fikk ikke noen veiledning og tilbakemelding på tilsynsrapportene de skrev. Barnevernet tok sjelden kontakt med tilsynsførere, og de anså det ikke som deres jobb å gi tilsynsføreren opplæring. Hun fant også ut at tilsynsførere ikke ble innkalt som vitne til fylkesnemnda dersom de hadde en annen mening enn barnevernet. Videre fant hun ut at tilsynsførere i henhold til forskriftene skulle ha en uavhengig rolle i forhold til fosterhjemmet og barnevernet, men at 50 % av tilsynsførere i hennes materiale ble rekruttert direkte av fosterforeldrene selv og av disse 50 % var 31 % i vesentlig grad bekjente av fosterforeldrene. Man kan derfor lure på om de har mulighet til å innta en uavhengig rolle i forhold til disse fosterforeldrene.

Karlsen mente at det burde opprettes en tilsynsseksjon ved alle fylkesmannsembetene. Denne seksjonen skulle da bli overordnet barnevernet, og underlagt fylkesmannen, og på denne måten kan det kontrolleres og påseses at tilsyn og fosterhjemsarbeid følger loven. Hun mente også at tilsynsseksjonen skulle ha ansvar for rekruttering, opplæring og veiledning. Arbeidsavtaler og lønn burde også tas hånd om av denne seksjonen. (Karlsen 2001, s. 24 – 27).

3.4 OPPSUMMERING

Som man kan se finnes det svært lite forskning om tilsynsordningen for fosterbarn. Eksisterende forskning peker dessuten i forskjellige retninger. Det er bare Liv Wiborg Karlsen som har foretatt en kvantitativ undersøkelse (i form av en skriftlig spørreundersøkelse) blant tilsynspersoner, slik at hun fikk data direkte fra tilsynspersoner selv. Denne undersøkelsen har gitt oss en del informasjon om tilsynspersonens hverdag. Hun mener at barnevernet har for lite utdanning til å kunne følge opp fosterbarn og tilsynspersoner, og at dette bidrar til at mange tilsynspersoner slutter etter kort tid. Hun mener at tilsynspersoner ikke blir tatt på alvor av barneverntjenesten. Tilsynspersonene mottar lite eller ingen veiledning, og de får ofte lite oppfølging fra barnevernets side. Hun kom frem til at tilsynspersoner har dårlige arbeidsvilkår og lønn, og at det derfor kanskje er vanskelig å rekruttere tilsynspersoner. Hun mener at barnevernet er lite kreativ når det gjelder å rekruttere nye tilsynspersoner.

Hun mener at det er vanskelig for en tilsynsperson å opparbeide tillitt når man bare besøker fosterbarnet 4 ganger i året. Hun mener at tilsynspersoner burde ha mer makt og klagerett når det oppstår situasjoner som medfører direkte tiltak, og hun mener egentlig at hele ordningen burde være organisert på en annen måte, uavhengig av barneverntjenesten. Allikevel var mange tilsynspersoner i hennes utvalg godt voksne folk, ofte med god utdanning innen helse- og sosialfag. De fleste tilsynspersoner hadde vært tilsynsperson i mange år.

I de andre undersøkelser kom det frem at jobben som tilsynspersonen kan være nokså ensom og utfordrende og at mange tilsynspersoner derfor slutter etter kort tid. Det viste seg også at mange fosterbarn ikke fikk oppnevnt tilsynsperson i det hele tatt, eller at de fikk mange tilsynspersoner i løpet av en plassering fordi tilsynspersonen sluttet etter kort tid. Mange tilsynspersoner klarte ikke å få til minst 4 besøk i året. Av besøkene ble det ikke skrevet tilsynsrapport, eller rapporten inneholdt ikke det som ble sett på som viktig. I mange rapporter kom det ikke frem om tilsynspersonen hadde snakket med barnet alene. De opplevde tilsynspersonen som lite stabil, og at tilsynspersonen hadde problemer med å følge intensjonene i loven. Mange tilsynspersoner var usikre på sin rolle og klarte ikke å gjøre det klart for fosterbarnet hva slags rolle de skulle innta! Dette ga usikkerhet hos fosterbarnet. En del av dem lurte på om tilsynspersonen var for lite uavhengig og at de derfor ikke kunne avdekke overgrep hvis de skulle oppstå.

Ut fra en del undersøkelser (Verpe, 2007, Hode, 2009 og BLID, 2011) kommer det også frem at mange tilsynspersoner opplever kontrollrollen som de skal ha overfor fosterforeldrene og barnevernet som vanskelig. Det å ha denne kontrollrollen og i tillegg være en tillitsperson for barna oppleves som krevende. Å få et tillitsforhold er en forutsetning for å kunne utøve kontrollfunksjonen. Tilsynspersoner skal i tillegg være uavhengige av både barneverntjenesten og fosterforeldrene, og dette kan være vanskelig.

I min undersøkelse vil jeg komme tilbake til dette spenningsfeltet.

4.1 VALG AV METODE

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for min metodiske tilnærming. Jeg vil først si litt om de to forskjellige hovedtilnærminger innen vitenskapelig forskning og deretter vil jeg si litt om hvilken tilnærming jeg har valgt for min undersøkelse. Videre vil jeg si litt om datagrunnlaget mitt.

Problemet ved all forskning er at de resultatene man kommer fram til, faktisk kan være skapt av selve undersøkelsen. I boken til Dag Ingvar Jacobsen kaller han dette for «undersøkelseeffekten». I all forskning skal vi være klar over denne effekten og prøve å unngå den mest mulig (Jacobsen 2013).

Etter mange års diskusjoner om hva som er den beste metoden for å undersøke sosiale fenomener er det nå en samstemthet om at det er viktig å se på hva vi skal undersøke, og at vi ut fra dette finner frem til den beste metoden. Vi skal altså ta utgangspunkt i problemstillingen, og ut fra denne finne metoden som passer best til å få svar.

Vi kan si at forskningsmetoder kan deles inn i to hovedkategorier. Vi snakker på den ene siden om kvantitative metoder og på den andre siden om kvalitative metoder.

Hovedskillet mellom kvantitative metoder og kvalitative metoder er kort sagt at kvantitative metoder omformer data til tall som brukes i en statistisk analyse, mens kvalitative metoder legger vekt på forskerens forståelse og tolkning av informasjonen som kommer frem i en undersøkelse. Også i kvantitative undersøkelser skal forskeren tolke tallmaterialet som er innhentet gjennom undersøkelsen. Begge metoder gir rom for å anvende forskjellige redskaper for å få svar på det man er ute etter. Jeg skal nå forklare begge metoder mer inngående.

Ved kvantitative metoder tar man i bruk redskaper som kan brukes på mange enheter (respondenter), men disse redskapene er også nokså lukket. Informasjon som skal samles inn er ofte forhåndsdefinert. Man ønsker å få lett systematiserbar informasjon som enkelt kan legges inn i f.eks. en datamaskin slik at den kan analyseres. Ofte tar man i bruk spørreskjemaer med lukkede svaralternativer. Det dreier seg her om spørreskjemaer som inneholder spørsmål og svaralternativer som er formulert på forhånd. Man kan innhente svar på disse spørreskjemaene gjennom å sende dem per post eller e-post til dem som man ønsker å få informasjon fra, eller man kan f.eks. ringe respondenter eller intervju dem personlig. Utvalget av respondenter kan variere, men det dreier seg som ofte om store utvalg.

Ved kvalitative metoder tar man ofte i bruk redskaper som kan avdekke og utforske meningsinnholdet i sosiale fenomener. Redskapene skal gi innsikt i menneskelige uttrykk eller handlinger. Ofte snakker vi her om små utvalg av respondenter. Ofte er det snakk om ikke flere enn 10 respondenter. For å få svar på det man er ute etter bruker man gjerne intervju eller observasjoner av respondenter. Dokumentstudier kan også komme inn under kvalitative metoder, selv om dokumentstudier også kan være kvantitative. Man kan intervju respondenter i grupper eller individuelt. Målsettingen er hele tiden at man ønsker å gå i dybden. Spørsmålene som stilles i et intervju er derfor nokså åpne, og de som intervjues har mulighet til å komme med sine ting. Forskeren prøver å legge så få føringer som mulig når det gjelder informasjonen som samles inn. De som undersøkes skal kunne komme med sine ting og skal kunne uttrykke seg med egne ord og på sin egen måte (Jacobsen 2013).

Fordelen med en kvalitativ metode er at den er nokså åpen. Denne åpenheten bidrar til at man kan innhente nyanserte data. Dataene er godt egnet til å få frem det spesifikke, det unike ved en person og vedkommendes kontekst. Det er snakk om kun noen få respondenter, og derfor er det mulighet for nærhet mellom forskeren og den som undersøkes. Kvalitative metoder er også veldig fleksible. Prosessen blir interaktiv, det vil si at vi kan gå tilbake og endre problemstillingen og datainnsamlingsmetoden underveis. Ved kvalitative metoder analyseres data etter hvert som de kommer inn, og ut fra denne analysen kan vi endre datainnsamlingen.

Ulempen med kvalitative metoder er at de er nokså ressurskrevende. Å intervju folk tar ofte lang tid. Det er derfor snakk om få respondenter, slik at man kan lure på hvor representativt utvalget er. Videre er det nokså vanskelig å generalisere ut fra en kvalitativ metode. Det er vanskelig å si at det man har funnet også kan gjelde for andre enn dem man har undersøkt. Ved kvalitative metoder får man inn veldig mye data, og det er ofte nokså tidkrevende og vanskelig å bearbeide disse. Det kan også være vanskelig å tolke dataene som vi har fått inn. Dataene er ustrukturerte, og det blir derfor vanskelig å ordne dette og få oversikt over det som er sagt. Et annet problem kan være nærhet mellom forskeren og den som skal undersøkes. Nærheten kan bli for stor, og dette kan bety at man lett blir påvirket (både forskeren og den som undersøkes) og at man da mister evnen til å reflektere kritisk over det som blir sagt. Videre kan selve undersøkelsen (settingen) påvirke resultatet, noe som kalles undersøkelseeffekten. Måten forskeren spør eller har formulert sine spørsmål på kan påvirke hvordan respondenten svarer på spørsmålet. Ovenfor har jeg sagt at fleksibilitet kan være en fordel, men det kan faktisk også være en ulempe. Man kan endre ting såpass ofte at man etter hvert ikke klarer å bli ferdig med undersøkelsen, i tillegg til at resultatene kan være nokså uoversiktlige på grunn av alle endringene.

For å få svar på min problemstilling mener jeg at jeg best kan bruke en kvalitativ metode. Jeg vil vite hvordan tilsynspersoner opplever jobben sin som tilsynsperson. Jeg vil få frem deres syn. Derfor ønsker jeg at de må få uttrykke seg med egne ord og på sin egen måte. Jeg ønsker derfor å ta utgangspunkt i en induktiv tilnærming, hvor jeg prøver å samle inn data så åpent som mulig og hvor jeg legger så få føringer som overhodet mulig (Jacobsen 2013, s. 56). En kvalitativ tilnærming egner seg best til det formålet.

4.2 UTVALG AV INFORMANTER

For meg var det viktig å tenke nøye gjennom hva slags utvalg jeg ville velge og hvordan jeg skulle velge disse. Det som var viktig var hvor lett jeg fikk tilgang til respondenter, og om de tilgjengelige respondentene var relevante for min undersøkelse.

En av de største utfordringene var hvordan jeg skulle få tak i tilsynspersoner. Jeg ville kun intervju tilsynspersoner, fordi det allerede finnes en del undersøkelser der fosterbarn og fosterforeldrene og barnevernsansatte er spurt om hvordan de opplever tilsynsordningen. Det finnes lite eller ingen forskning der tilsynspersonen selv har uttalt seg gjennom kvalitative intervjuer. Så derfor valgte jeg å begrense mitt utvalg til bare å gjelde tilsynspersoner for fosterbarn.

Jeg tok først kontakt med Norsk fosterhjemsforening for å høre om de kanskje hadde kontakt med tilsynspersoner. De henviste meg til barneverntjenesten. Jeg vegret meg litt for å ta kontakt med barneverntjenesten, fordi jeg var redd for at barneverntjenesten bare skulle gi meg navn på tilsynspersoner som de hadde et godt samarbeid med, og at utvalget dermed bare bestod av tilsynspersoner som skulle snakke positivt om ordningen. Jeg var opptatt av både positive og negative erfaringer. Rekruttering av tilsynspersoner gjennom barnevernet kunne senere oppfattes som en metodologisk og etisk svakhet, og derfor ville jeg være forsiktig med å rekruttere tilsynspersoner direkte fra barneverntjenesten. Jeg tok derfor først kontakt med noen fosterhjem. Jeg tenkte at det var lettere å finne frem til flere tilsynspersoner når jeg først fikk tak i noen. Dette kalles også for snøballmetoden. Fosterhjemmene ville ikke oppgi navnet på tilsynspersoner fordi de mente at dette var taushetsbelagte opplysninger, og de henviste meg til barneverntjenesten.

Jeg fant også ut at tilsynspersoner ikke var organisert i en forening som jeg kunne kontakte. Dette er egentlig nokså spesielt, fordi fosterbarn og fosterforeldre og barnevernsbarn er organisert i ulike foreninger, og hvis vi ser på antallet barn som bor i fosterhjem, er det snakk om veldig mange tilsynspersoner.

Derfor tok jeg kontakt med fylkesmannen for å høre om de kunne være behjelpelige. Da fikk jeg vite at alt rundt det med tilsynspersoner var nokså taushetsbelagt, og at man ikke var villig til å dele informasjon med meg. Dermed ble det å finne tilsynspersoner en stor utfordring. Jeg hadde ikke noe annet valg enn å ta kontakt med barneverntjenesten. For å sikre et representativt utvalg bestemte jeg meg for å ta utgangspunkt i et forholdsvis stort antall informanter. Kari Lauvsnes Hodne intervjuet f.eks 3 fosterbarn for sin masteroppgave (Hodne, 2009). Jeg var avhengig av navnene jeg fikk tak i gjennom barneverntjenesten, men jeg kunne selv tenke meg å intervju 10

tilsynspersoner. 10 tilsynspersoner var for meg som et slags metningspunkt og jeg mente at jeg ville få et nokså godt bilde av hvordan tilsynspersoner opplevde jobben sin hvis jeg klarte å få intervjuet 10 stykker. På denne måten kunne jeg redusere faren for at mitt utvalg metodologisk og etisk sett kunne kritiseres. Jeg regner ikke med at et utvalg på 10 tilsynspersoner kan gi grunnlag for allmenngyldige konklusjoner, men at resultatene sansynlig vil kunne fange opp noen sentrale vurderinger og erfaringer hos tilsynspersoner. Videre syntes jeg det var viktig for gyldigheten av min undersøkelse at jeg skulle ta kontakt med flere barneverntjenester, og at jeg helst ville rekruttere intervjuobjekter i et bestemt geografisk område. Utvalget omfattet en by og tre distriktskommuner.

Videre valgte jeg et utvalg som ikke bodde langt fra mitt eget nærområde. Dette har praktiske årsaker (for å begrense kjøringen), men jeg trodde også at det kanskje var lettere å få tak i tilsynsførere hvis jeg fortalte at jeg bodde i samme område. Jeg tok derfor kontakt med 4 barneverntjenester på Østlandet. Jeg tok først og fremst kontakt med de fire barneverntjenester via e-post. Jeg fortalte litt om hva jeg ville undersøke og hva jeg var interessert i, og at jeg bare var interessert i hvordan tilsynspersoner opplevde jobben sin som tilsynsperson og hva slags utfordringer de møtte. Jeg nevnte at jeg absolutt ikke var interessert i informasjon om fosterhjemmene og fosterbarna, og at jeg gjennom min undersøkelse ikke skulle sette de forskjellige barneverntjenester opp mot hverandre.

En av barneverntjenestene ringte meg tilbake etter denne e-posten, og vi ble enige om at vi skulle gjøre det slik at de først skulle ta kontakt med tilsynspersoner for å høre om de ville delta i min undersøkelse. Hvis de ville det, skulle jeg få e-postadressen eller telefonnummeret til tilsynspersonen, slik at jeg selv kunne ta kontakt med dem. På denne måten klarte jeg å ivareta konfidensialiteten til tilsynspersonene og jeg fikk altså ikke kontakt med de som ikke ønsket å delta i min undersøkelse. Hos en av barneverntjenestene hadde jeg en kontaktperson som studerer sammen med meg, og jeg spurte henne om hun kunne høre med barnevernslederen om de ville samarbeide med meg om dette prosjektet. De to siste barneverntjenester måtte jeg ringe og sende mange e-poster til, men etter hvert fikk jeg også et samarbeid med dem. Fremgangsmåten var hele tiden at de tok kontakt med tilsynspersonen og informerte dem om min undersøkelse, og hvis tilsynspersonen da ville delta, fikk jeg e-postadressen og

telefonnummeret. På denne måten kunne jeg bidra til at tilsynspersonen selv fikk lov til å bestemme om de ville delta i min undersøkelse, og at de var innforstått med at deltakelsen var frivillig. Barneverntjenesten fra en bykommune hadde forespurt bare noen få tilsynspersoner om de ville delta i min undersøkelse. De tre andre barneverntjenester hadde forespurt alle tilsynspersoner som de brukte, og alle hadde således mulighet til å delta i min undersøkelse.

4.3 INTERVJU

Jeg valgte å gjennomføre dybdeintervjuer og utarbeidet en intervjuguide med det som utgangspunkt. Intervjuene var halvstrukturerte samtaleintervjuer. Denne intervjuformen ga tilsynspersoner mulighet til å fortelle sammenhengende om sine opplevelser og erfaringer, samtidig som jeg som intervjuer sikret meg at alle informantene gikk innom de mest sentrale temaene.

I intervjuguiden tok jeg utgangspunkt i min problemstilling:

Hvordan opplever tilsynspersoner jobben som tilsynsperson for barn i fosterhjem?

I tillegg tok jeg utgangspunkt i mine tre forskningsspørsmål:

1. Hva innebærer det for tilsynspersoner å ha forskjellige roller, og hvordan ivaretas uavhengigheten fra barnevernet og fosterhjemmet?
2. Hva er effekten av de nye retningslinjene, og hva betyr disse for tilsynspersonens handlingsrom?
3. Hvordan kan ordningen med tilsynsperson for barn i fosterhjem forbedres?

Dybdeintervjuene kaller man noen ganger også for intensive intervjuer. Dette er intervjuer med én person av gangen om et nærmere definert problem. Samtalene skjer som regel uten et fastlagt skjema. Dette fordi man ønsker at respondentene fritt skal

kunne snakke om det aktuelle emnet, uten at intervjuernes forhåndsdefinerte spørsmål skal bli avgjørende for hva slags informasjon som skal innhentes. Intervjuene varer sjelden mer enn 2 timer. Jeg tok utgangspunktet i denne metoden, men jeg hadde satt opp en del temaer som jeg gjerne ville komme innom under samtalen. Disse temaene skulle ikke være styrende for samtalen. De skulle bare bidra til at det senere skulle bli lettere å bearbeide og tolke data som jeg hadde fått fra tilsynspersonene. Min metode er således ikke totalt uten forhåndsdefinerte spørsmål.

Metoden vil gi tilsynspersonen muligheten til å fortelle sammenhengende om sine opplevelser og erfaringer, samtidig som jeg sikrer meg at alle informantene er innom de mest sentrale temaene.

Jeg vil henviser til hele intervjuguiden i vedleggene.

Jeg kom frem til at et åpent kvalitativt intervju vil være best egnet til å få tak i informasjonen som jeg er ute etter.

Et kvalitativt, åpent intervju er en samtale mellom en undersøger og en informant for å få frem informantens erfaringer, refleksjoner, følelser og tolkninger (Kvale og Brinkmann, 2009). De sier at et forskningsintervju er en faglig konversasjon med struktur og hensikt. Intervjuer må derfor ha en metodisk bevissthet hva angår spørreformen og fokusering på dynamikken i en interaksjon som oppstår mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet (Kvale og Brinkmann, 2009). I et kvalitativt intervju skal det være åpenhet, og intervjuet skal forløpe som en samtale, samtidig som den som intervjuer må ha kunnskap om spørreteknikker og metoder for å få frem det han er interessert i (Kvale og Brinkmann, 2009).

Man kan velge om det skal være strukturert eller halvstrukturert. Et halvstrukturert intervju kjennetegnes ved at det brukes åpne spørsmål. Informanten får da muligheten til å velge selv hva de skal si og hvordan de skal reflektere rundt et svar. Den som intervjuer kan stille oppfølgingsspørsmål som gradvis blir mer konkrete, og han kan da få den informasjonen som han trenger. Jeg mener at det seminstrukturert intervju passer best som redskap til å få frem det jeg er interessert i. Å gjennomføre et godt kvalitativt intervju betyr at den som intervjuer har kjennskap til og interesse for temaene som

behandles i intervjuet og interaksjonen med intervjuobjektet (Kvale og Brinkmann, 2009).

Intervjuundersøkelser egner seg i følge Thagaard godt til å gi informasjon om personers opplevelser, synspunkter og selvforståelse. De som intervjues kan fortelle om hvordan de opplever sin livssituasjon, og hvordan de forstår sine erfaringer (Thagaard, 2013).

Utgangspunktet for en god og vellykket intervjusituasjon mellom intervjueren og intervjuobjektet er at man stiller de riktige spørsmålene i riktig rekkefølge. Derfor har jeg utarbeidet en intervjuguide (jf. vedlegg nr. 3). Jeg har prøvd å utarbeide guiden slik at jeg klarer å invitere intervjuobjektet til å reflektere over sin egen situasjon gjennom å ta utgangspunkt i bestemte temaer. Jeg har utarbeidet en del hovedspørsmål og oppfølgingsspørsmål. Målsetningen har hele tiden vært at intervjuobjektet kan komme med sine erfaringer og meninger. Jeg har tatt utgangspunkt i tre-modellen, der stammen representerer hovedtemaet og forgreningene representerer underliggende temaer og oppfølgingen av disse. Hvert tema utdypes med oppfølgingsspørsmål, og det har vært viktig å finne en balanse mellom å gå i dybden på hvert tema og å få dekket alle temaene i intervjuet (Thagaard 2013, s. 103).

Jeg har valgt å ta lydopptak av alle intervjuene samtidig som jeg tok notater underveis. Intervjuene ble gjennomført av meg selv. Lydopptakene har gitt meg fyldig informasjon om hva som ble sagt, mens notatene har vært viktige for å ta noen stikkord av det som ble sagt. Videre var det også viktig for meg å notere oppfølgingsspørsmål mens tilsynsførere snakket slik at jeg husket dette. På slutten av intervjuet skrev jeg også litt om mine opplevelser av intervjuet og om det var andre opplysninger som var viktig å ta vare på. Jeg har vært veldig opptatt av at skriveingen ikke skulle distrahere meg, og jeg har vært veldig opptatt av at jeg skulle opprettholde god øyekontakt med intervjuobjektet. Noen ganger kan nedskrivning av notater gi en liten pause, slik at både jeg som intervjuer og intervjuobjektet kan tenke gjennom det som ble sagt.

Etter intervjuene transskriberte jeg opptakene selv, og disse har sammen med notatene dannet grunnlag for mine analyser og konklusjoner.

I hele prosessen har anonymitet vært meget viktig. Det har vært viktig for meg å anonymisere og bearbeide intervjuene på en slik måte at respondentene ikke skulle være gjenkjennelige. Videre var det viktig for meg at barnevernkontorene som hadde gitt meg navn til tilsynsførere ikke kunne kjennes igjen.

4.4 GJENNOMFØRING

Etter at jeg hadde rekruttert 10 tilsynspersoner tok jeg kontakt med dem og sendte dem et informasjonsskriv om prosjektet, slik at de var informert om hva jeg var ute etter. Informasjonsskrivet inneholdt informasjon om bakgrunn og formål med undersøkelsen. Videre fikk de informasjon om hvordan undersøkelsen skulle gjennomføres og hva jeg skulle gjøre med informasjonen som de ga meg. Videre ble det poengtert at deltakelsen var frivillig og at jeg hadde taushetsplikt i forhold til sensitive opplysninger, og at de skulle samtykke til deltakelse i undersøkelsen. Videre nevnte jeg at jeg skulle garantere konfidensialiteten, og at all informasjon som skulle komme frem i undersøkelsen skulle være anonym, og at det senere i masteroppgaven min ikke ville være mulig å identifisere hver enkelt person. Videre nevnte jeg at jeg ville ta opptak av intervjuet, og at de når som helst hadde mulighet til å trekke seg fra undersøkelsen. Videre informerte jeg dem om oppbevaring, bruk og sletting av alle opplysninger, og at jeg hadde meldt undersøkelsen til personvernombudet for forskning ved Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS.

Jeg informerte dem også om at jeg selv var barnevernspedagog, og at jeg hadde mye erfaring med fosterbarn og tilsynsarbeid. Jeg opplevde det som en styrke, fordi det ga trygghet at jeg forstod tilsynspersonens hverdag, men jeg måtte være oppmerksom på at dette kunne også bidra til at jeg overså nyanser som ikke helt var i samsvar med mine egne erfaringer.

Etter det avtalte jeg et møtetidspunkt og treffsted via e-post eller telefon. Fordi jeg hadde nokså lang kjøreavstand til de forskjellige tilsynspersoner, fikk jeg ikke gjennomført mer enn ett intervju om dagen. Intervjuene ble avholdt i perioden 26.5.2014 til 30.6.2014. Intervjuenes varighet var mellom 1,5 og 2,5 timer.

Tilsynspersonen bestemte selv møtested. På denne måten prøvde jeg å oppnå at de følte seg trygge til å kunne snakke om ting med meg. Noen avtalte å møte meg hjemme hos seg selv, andre på arbeidsplassene sine eller på et nøytralt sted, og en kom hjem til meg.

Under intervjuene har jeg vært veldig opptatt av at jeg på grunn av min erfaring med tilsynspersoner og oppfølgingen av disse var litt forutinntatt. Min erfaring med oppfølging av tilsynspersoner var nokså negativ, men jeg ville ikke la meg lede av dette. Jeg ville gå åpent inn i intervjusituasjon og få informasjon fra dem om hvordan de opplevde at ordningen fungerte. Det var derfor veldig viktig å være på vakt mot forutinntattheten, og at spørsmålene i min intervjuguide ikke var for ledende. Jeg brukte derfor mye tid på å utforme spørsmålene.

Alle tilsynspersoner som jeg intervjuet var meget positivt innstilt til å bli intervjuet av meg. Noen hadde forberedt seg og hadde funnet frem informasjon om tilsynspersoner og kontraktene og informasjon om hvordan de skulle skrive tilsynspersonrapporten. Jeg fikk inntrykk av at de opplevde at det nå endelig var noen som ville høre på dem.

Jeg presenterte meg for alle tilsynspersoner og fortalte at jeg hadde erfaring fra barnevernet og som fosterfar. Videre fortalte jeg at jeg selv også hadde 6 fosterbarn. Jeg opplevde at tilsynspersonene tok meg veldig på alvor og at de opplevde at de ble intervjuet av noen som kjente til deres hverdag og det de jobbet med. Dermed ble samtalen nokså åpen og positiv.

Et problem ved noen av intervjuene var at jeg kanskje noen ganger ble litt for aktiv og for ivrig. Jeg opplevde at noen tilsynspersoner ikke hadde fått riktig eller nok informasjon om tilsynsjobben, og dermed ble det slik at jeg begynte å fortelle dem hvordan de burde eller skulle ha gjort det. Tilsynspersonene inviterte meg til å gjøre det, og begynte å spørre meg om ting som de syntes var vanskelig. Noen tilsynspersoner opplevde nå at de endelig fikk lov til å snakke om sine erfaringer, og dermed ble det nesten som en slags veiledningssamtale mellom tilsynspersonen og meg i noen tilfeller. Gjennom disse intervjuene ble jeg veldig bevist denne rollen og prøvde å gå tilbake til intervjuguiden slik at jeg allikevel skulle komme meg gjennom alle temaene i guiden.

4.5 TOLKNING

Informasjonen som vi får gjennom et intervju skal fortolkes (man skal finne ut hva som er meningen med det som ble sagt), og dette kalles for hermeneutikk innenfor humanvitenskapen (Jacobsen, 2013). Hermeneutikk innebærer et sett av teorier som omhandler prosessen med å fortolke en tekst og gi den mening. Et av fellestrekkene innenfor hermeneutikken er at vi veksler mellom å analysere deler og å se delene i en større helhet. Dette kalles også for hermeneutisk analyse (Jacobsen, 2013). Analysen har en «spiralform» som vi kaller for den hermeneutiske sirkel. Med dette mener vi at delene forstås og fortolkes ut fra helheten, og helheten forstås og fortolkes ut fra delene. Helt praktisk kan vi si at all kvalitativ analyse starter med innhenting av rådata. Det kan f.eks. være intervjuer. Disse intervjuer må vi strukturere, og det innebærer at vi deler opp intervjuene i et sett enkeltelementer. Deretter prøver vi å se disse delene i lys av helheten, f.eks. at vi ser på en del fellestrekk eller likheter eller forskjeller i flere forskjellige intervjuer. Innenfor kvalitativ forskning er det flere muligheter til å dele opp data og hvordan vi deretter kan vurdere helheten. I min vurdering av de dataene som jeg har innhentet har jeg gått ut fra det vi kaller for «innholdsanalyse».

Innholdsanalyse er en teknikk hvor data deles opp i temaer eller kategorier, og deretter prøver vi å se sammenhengen mellom kategoriene (Jacobsen, 2013).

Thagaard sier at det som kjennetegner kvalitativ forskning er at de ulike aspektene i prosessen overlapper hverandre. Særlig analyse og tolkning betraktes som gjennomgående aktiviteter gjennom hele arbeidet, fordi forskeren reflekterer over hvordan materialet kan fortolkes, mens hun er ute i felten. Tolkning og analyse kan ikke skilles fra hverandre, fordi arbeid med å få oversikt over dataene også innebærer at forskeren tenker over deres betydning og utvikler perspektiver på hvordan dataene kan forstås (Thagaard, 2013, s. 32).

Kort sagt går innholdsanalyse ut fra at vi skal både forenkle og berike dataene som vi har innhentet. Dette gjør vi først og fremst gjennom å forenkle dataene slik at vi får oversikt. Deretter plasseres dataene i en større sammenheng, slik at de berikes.

Hele prosessen følger vanligvis 6 faser. Fasene har jeg hentet fra boka til Dag Ingvar Jacobsen (Jacobsen, 2013).

1. Vi starter med å tematisere. Vi skal prøve å forenkle og strukturere f.eks. en tekst gjennom å tematisere. Gjennom tematisering sier vi at flere ord, setninger og avsnitt danner en meningsbærende enhet innenfor rammen av den totale teksten (f.eks. intervju). Vi prøver å redusere teksten til et sett av tematiske enheter. F.eks. kan det bety at vi ved gjennomlesing av et intervju først prøver å finne de viktigste temaene som objektet tar opp.
2. Deretter skal vi gruppere temaene. Vi kaller dette for å kategorisere. Vi prøver å finne kategoriene som kan skape struktur i teksten. Hensikten med dette er at vi prøver å forenkle kompliserte og detaljerte data. Vi kan kategorisere ut fra de temaene som vi f.eks. har hatt som tema i intervjuguiden. Gjennom intervjuguiden har vi allerede laget en grunnleggende kategorisering. Dette kalles også for før-kategorisering, fordi undersøkeren på forhånd har bestemt hvilke temaer som skal tas opp. I en kvalitativ tilnærming skal det imidlertid være åpenhet når det gjelder innhenting av data. Derfor skal kategoriene baseres på dataene. Vi skal altså ikke bare la oss styre av temaene i intervjuguiden. Vi bør være åpne for at objektet kommer med nye data, og disse skal da danne grunnlag for opprettelsen av nye kategorier.
3. Nå skal vi fylle kategoriene med innhold. Vi kan f.eks. lage en tabell der vi på den ene siden har kategoriene og på den andre siden sitater eller informasjon fra intervjuene.
4. Nå kan vi telle hvor mange ganger et tema har blitt omtalt. Vi skal se på hvor mange utsagn som faller i de ulike kategorier i løpet av et intervju. Som Silverman påpeker, ligger dette veldig tett opp til den positivistiske tilnærmingen, men forskjellen er at dette kun brukes som en form for data som skal støtte opp under de mer kvalitative dataene (Silverman, 1993).
5. Nå skal vi sammenligne alle intervjuene med hverandre og lete etter likheter og forskjeller.
6. Når vi har gjort det, skal vi prøve å forklare forskjellene.

I de to siste fasene skal vi egentlig gjøre akkurat det samme som vi gjorde i fase 1 til 4. Under sammenligningen skal vi se på sammenheng mellom intervjuene. Vi følger altså samme prosess som da vi kategoriserte hvert enkelt intervju. Vi kan si at

innholdsanalysen i de fleste tilfeller har nokså mange positivistiske trekk. Det som fort kan skje er at vi begynner å generalisere det vi har kommet frem til. Vi sammenligner flere utsagn, og ved stor grad av samsvar mellom disse utsagnene kan vi lett tolke dette som et «bevis» på sannheten (Jacobsen, 2013).

Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene transskriberte jeg dem. Jeg hørte på lydopptakene og skrev ut ord for ord det som ble sagt. I tillegg til intervjuene fra lydopptakene hadde jeg lagt ved de notatene som jeg selv hadde skrevet under intervjuene. Etter at jeg hadde transskribert alle lydopptakene strukturerte jeg det som jeg hadde skrevet ut fra de forskjellige temaene i intervjuguiden. Jeg gikk jeg gjennom alle intervjuene igjen og noterte hva hver enkelt tilsynsperson hadde sagt om de ulike temaene. Deretter så jeg på likhetstrekkene eller ulikhetene i det som ble sagt, og noterte disse. Så gikk jeg gjennom alle temaene og prøvde å få frem likhetene og ulikhetene i det som hadde blitt sagt. Ut fra dette trakk jeg mine konklusjoner. Jeg gikk altså fra helhet til deler og videre til helheten igjen!

4.6 DOKUMENTUNDERSØKELSER

I tillegg til at jeg har intervjuet 10 tilsynspersoner har jeg også satt meg inn i det som finnes av forskning om dette temaet. Videre har jeg fordypet meg i alle lover, retningslinjer og veiledere som finnes om temaet. Til slutt har jeg sett på hvordan man har sett på tilsyn av fosterbarn gjennom historien og hvordan dagens ordning fungerer.

Denne informasjonen har jeg referert til i min oppgave og den utgjør en viktig del av min masteroppgave. Informasjonen som er innhentet via intervjuene er å betrakte som primærdata. Jeg har som forsker en viss kontroll over de forholdene som kan påvirke påliteligheten til disse dataene. Når det gjelder forskning utført av andre, det som vi kaller for sekundærdata, er det alltid et problem at vi ikke helt vet hvordan man har kommet frem til konklusjonene og vi vet ikke om forskningen er pålitelig nok (Jacobsen, 2013, s. 110).

4.7 RELIABILITET OG VALIDITET

Tradisjonelt har kvalitative metoder blitt forbundet med forskning som innebærer nær kontakt mellom forsker og dem som studeres, som f.eks. ved intervju som metode. Denne nærheten mellom forsker og dem som skal studeres reiser en rekke metodologiske og etiske utfordringer. Nærhet innebærer gjensidig påvirkning. Det vi måler kan være et resultat av selve intervjusituasjonen (undersøkelseeffekten). På grunn av denne nærheten og den gjensidige påvirkningen må forskeren være opptatt av begrepene reliabilitet og validitet. Med dette menes at forskningen er gyldig og utført pålitelig og på en tillitvekkende måte. Kritikken mot kvalitativ forskning har vært at undersøkelsen ikke er repliserbar. Med dette mener man at en annen forsker som anvender de samme metodene ikke ville komme frem til samme resultat (Kvale og Brinkmann, 2009).

Validitet er knyttet til tolkning av data. Validitet handler om gyldighet av de tolkninger forskeren kommer frem til. Vi kan vurdere validiteten av forskningen med henblikk på spørsmål om resultatene av undersøkelsen representerer den virkeligheten vi har studert (Silverman, 2011, s. 369).

Reliabilitet kan knyttes til spørsmål om en kritisk vurdering av prosjektet gir inntrykk av at forskningen er utført på en pålitelig og tillitvekkende måte (Thagaard, 2013, s. 201).

Argumentasjonen for reliabilitet innebærer altså at forskeren reflekterer over konteksten for innsamlingen av data, og hvordan relasjonen til deltakere i prosjektet kan påvirke den informasjonen forskeren får. Hvordan har forskningsprosessen utviklet seg? Har relasjonene til deltakerne vært preget av åpenhet, eller har forskeren fått begrenset og overfladisk informasjon? Hva er sentrale trekk ved relasjonen mellom forsker og deltaker, og hvilken betydning har denne relasjonen for de dataene forskeren får? (Thagaard, 2013, s. 203)

Gyldighet og relevans kan deles inn i intern gyldighet og relevans og ekstern gyldighet og relevans. Det handler om at vi faktisk måler det vi tror vi måler når vi undersøker

noe. Ekstern gyldighet og relevans sier noe om hvorvidt resultatene som vi faktisk måler kan overføres til andre sammenhenger.

Når vi snakker om pålitelighet og troverdighet, handler det om at det vi kommer frem til må være til å stole på. Ville vi faktisk få tilnærmet samme resultat hvis vi hadde gjennomført vår undersøkelse en gang til (Jacobsen, 2013).

Som jeg nevnte tidligere kunne det være et problem at barneverntjenesten formidler tilsynspersoner til meg som bare skulle være positiv vedrørende tilsynspersonordningen. Jeg var opptatt av både positive og negative erfaringer fra tilsynspersoner. At barneverntjenesten formidler tilsynspersoner til meg kunne selvfølgelig innebære et problem med den eksterne gyldigheten. Gjennom hele prosessen har jeg derfor vært veldig oppmerksom på dette. I mitt utvalg var det en barneverntjeneste som hadde forespurt noen få tilsynspersoner mens de andre 3 barneverntjenester hadde forespurt alle tilsynspersoner. Dermed hadde alle muligheten til å delta i min undersøkelse. Fordi alle tilsynsførere ved 3 barneverntjenester i mitt utvalg fikk en forespørsel om å delta, mener jeg at jeg fikk rekruttert både de som kunne være positive eller negative til ordningen og at utvalget derfor var nokså representativt.

Videre foreligger det faktisk en del andre utredninger og konklusjoner om at ordningen med tilsynspersoner ikke fungerer ut fra intensjonen. Jeg har også sett nærmere på disse dokumentene. Hvis mine funn ikke var sammenfallende med disse, kunne man lure på om jeg hadde et utvalg som var passende representativt. Jeg skjønner selvfølgelig at det innen kvalitativ forskning er vanskelig å generalisere ut fra et utvalg som bare består av 10 tilsynspersoner.

Innen positivistiske versjoner av samfunnsforskningen var målet å finne lover om menneskelig atferd som kunne generaliseres og gjøres universelle. Ifølge et motsatt, humanistisk syn er hver enkelt situasjon unik og hvert fenomen har sin egen indre struktur og logikk (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 160).

I boken til Thagaard henvises det til Corbin og Strauss. Disse fremhever betydningen av at kvalitativ forskning bør vurderes med hensyn til troverdighet, og de ser tillit til forskningen som et uttrykk for troverdighet (Thagaard, 2013, s. 201).

Ut fra en alternativ forskningslogikk som baserer seg på et konstruktivistisk ståsted hevder Thagaard videre at man bør fremheve prosesser hvor kvalitative data utvikles i samarbeid mellom forsker og respondenten. Derfor er spørsmålet om repliserbarhet ikke relevant i denne logikken. Prinsippet om at forskeren oppfattes som uavhengig i forhold til respondenter, er ifølge henne ikke holdbar i studier der mennesker forholder seg til hverandre. Det som er viktigere er at man i kvalitativ forskning må argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for hvordan dataene har blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen (Thagaard, 2013, s. 202).

Målsetningen med min undersøkelse har ikke vært at mine funn skal være representative for alle tilsynspersoner i hele Norge, men at jeg gjennom min undersøkelse kan få belyse noen sentrale vurderinger og erfaringer som er felles for tilsynspersoner i Norge.

Gjennom hele intervjuprosessen og også i den senere tolkningen av materialet har jeg vært opptatt av begrepene reliabilitet og validitet. For meg har det vært viktig at mine funn skulle være gyldige og pålitelige og at det jeg kom frem til var til å stole på. Selvfølgelig har det vært en gjensidig påvirkning. Det største problemet var vel at jeg satt med mye kunnskaper ut fra min utdanning og erfaring. Man kan da lett være forutinntatt. Problemet var også at mange tilsynspersoner nå endelig fikk lov til å snakke om det som det var opptatt av, og at jeg nesten kom i en veiledningssituasjon overfor noen av dem. De spurte meg om hvordan ting burde være og hvordan ting kunne gjøres. Jeg var veldig opptatt av å la dem snakke om ting, og at det var deres erfaringer som skulle komme frem. Jeg har allikevel prøvd å stille åpne spørsmål hvor tilsynspersonene kunne komme med sine egne ting. Gjennom hele prosessen har jeg vært opptatt av å få frem tilsynspersonens utfordringer, tanker og følelser slik at jeg lettere kunne forstå tilsynspersonens hverdag.

5 PRESENTASJON AV RESULTATER FRA UNDERSØKELSEN

Jeg vil nå presentere mine funn på grunnlag av intervjuene med tilsynspersoner for fosterbarn. Etter at jeg har presentert disse vil jeg komme med en oppsummering etter hvert avsnitt. Deretter vil jeg i kapittel 6 trekke ut 3 forskningsspørsmål som har vært sentrale i alle intervjuer.

5.1 TILSYNSPERSONENES BAKGRUNN OG ERFARINGER

Jeg skal først si litt om sammensetningen av mitt utvalg. Informasjonen som jeg kommer frem til er viktig, fordi det er viktig for meg å se hvem som er tilsynspersoner og hva slags bakgrunn disse har. Videre er det viktig for meg å vite hvordan og hvorfor de ble tilsynsperson. Eksisterende forskning peker i forskjellige retninger, og i mange av de nevnte tidligere undersøkelser konkluderte man med at tilsynspersoner var ustabile og at de bare holdt ut kort tid. Videre sier retningslinjer at en tilsynsperson skal være egnet til å ha tilsynsansvar for fosterbarn, men at de ikke trenger noen helse- eller sosialfaglig utdanning. Jeg ønsker å finne ut hvordan mitt utvalg er sammensatt i forhold til alder, bakgrunn, utdanning og erfaring som tilsynsperson.

Jeg rekrutterte altså 10 tilsynspersoner gjennom barneverntjenesten. To barneverntjenester kom med 3 tilsynspersoner. De andre to kom med to tilsynspersoner. Før intervjuene startet, gikk jeg gjennom informasjonsbrevet en gang til og alle tilsynspersoner undertegnet samtykkeerklæringen om frivillig deltakelse i min undersøkelse. Intervjuene hadde en varighet fra 1,5 til 2,5 timer.

Gjennomsnittsalderen for tilsynspersonene i min undersøkelse var 47 år. Den eldste tilsynspersonen var 72 år og den yngste var 30 år. Jeg fikk rekruttert 8 kvinner og 2 menn. Alle tilsynspersoner bodde i på Østlandet og de var tilknyttet 4 forskjellige barneverntjenester. De fleste tilsynspersoner har sosial- og helsefaglig utdanning og bakgrunn. En av tilsynspersonene er barnevernspedagog, en er sosionom, en har mastergrad i spesialpedagogikk og en har mastergrad i psykisk helsearbeid. To av

tilsynspersonene er barne- og ungdomsarbeidere, en av dem har flere studiepoeng fra høyskolen innen sosialpedagogikk, spesialpedagogikk og veiledning. Av de fire andre tilsynspersoner er en uten formell utdanning, men vedkommende jobbet innenfor barnevernet og hadde omfattende erfaring med enslige mindreårige asylsøkere. Videre jobbet en annen i en barnehage og de to andre har selv erfaring som fosterforeldre.

Det var påfallende at 5 tilsynspersoner selv hadde vært eller var fosterforeldre eller beredskapsforeldre. Deres fosterbarn hadde også fått tildelt tilsynsperson. Videre nevnte to andre tilsynspersoner at de ønsket å bli fosterforeldre.

Når det gjelder arbeidserfaring og nåværende arbeid var en av tilsynspersoner pensjonist. En jobber i kommunen med miljø og vedlikehold. En jobber i en barnehage. To jobber som barne- og ungdomsarbeidere på en skole. En jobber innenfor det kommunale helsearbeid, en jobber innenfor barnevernet med enslige mindreårige asylsøkere, en jobber ved Pedagogisk Psykologisk Tjeneste og en jobber på et NAV-kontor og en jobber som helsesekretær på et sykehus. De fleste jobber altså i offentlige stillinger, for det meste innenfor kommunen.

Når det gjelder hvordan man ble tilsynsperson sier en av tilsynspersonene at hun selv tok kontakt med barneverntjenesten fordi hun hadde hørt at tilsynsordningen ikke fungerte i hennes kommune. Mange barn stod uten tilsynsperson. Det tok et år før hun ble kontaktet av barnevernet og fikk tilbud om et tilsynsbarn. Hun fikk 4 tilsynsbarn og ingen av barna hadde hatt tilsynsperson før. En annen fortalte at hun jobbet i kommunen og fikk et brev av barnevernet hvor barnevernet etterlyste folk som kunne tenke seg å bli tilsynsperson.

«Barnevernet hadde sendt ut en e-post til alle ansatte i kommunen og etterlyste tilsynspersoner. Jeg svarte på dette, og ble etter det tilsynsperson.»

En av tilsynspersonene fortalte at hun begynte å tenke på de barna som kanskje ikke hadde det så bra da hun selv fikk barn, og at hun derfor tok kontakt med barnevernet, og at hun etter hvert fikk et avlastningsbarn plassert hos seg. Fordi barnevernet kjente henne, ble hun senere spurt om hun kunne tenke seg å bli tilsynsperson for barn i

fosterhjem. En annen hadde vært engasjert av barnevernet som fritidskontakt, og ble etterhvert spurt om hun kunne tenke seg å bli tilsynsperson for fosterbarn.

Flere av respondentene mine hadde vært i kontakt med barnevernet via jobben, og barnevernet hadde spurt dem direkte om de kunne tenke seg å bli tilsynsperson. Noen hadde også selv tatt kontakt med barnevernet, og hadde deretter blitt oppnevnt som tilsynsperson.

Når det gjelder hva som var motivasjonen til å bli tilsynsperson sier en at hennes motivasjon er at hun vil gi noe tilbake til samfunnet gjennom sitt engasjement som tilsynsperson. Mange tilsynspersoner syntes det var spennende og utfordrende å følge med et barn som bodde i fosterhjem.

En annen forteller at hun i sin jobb hadde litt dårlige erfaringer med barnevernet, og at hun hørte at barnevernet trengte tilsynspersoner. For henne var det å bli tilsynsperson en måte å få en litt bedre og mer positiv erfaring med barnevernet. En annen forteller at hun ble tilsynsperson fordi hun ville gjøre noe for barn som kanskje hadde det litt vanskelig. En sier at hun fikk et brev fra barnevernet hvor hun spurt henne om hun kunne tenke seg å bli tilsynsperson. Barnevernet hadde kjennskap til henne fra før. Hun sier at hun bestandig har hatt lyst til å hjelpe dem som kanskje ikke hadde hatt en så god oppvekst.

Gjennomsnittlig har mine respondenter vært tilsynsperson i 6 år. To av dem hadde vært tilsynsperson i 12 og 13 år. To av tilsynspersoner hadde vært tilsynsperson i 1 og 1,5 år. Gjennomsnittlig har de vært tilsynsperson for 8 barn. De fleste er tilsynspersoner for 2 til 4 barn, men det er faktisk en tilsynsperson som har vært tilsynsperson for 35 barn og en annen for 22 barn. En av tilsynspersonene har bare ett tilsynsbarn. Det er altså stor spredning. De fleste har flere enn ett barn om gangen. En har nå 11 barn hun er tilsynsperson for, og en annen hadde en periode 17 tilsynsbarn hun var tilsynsperson for. Noen har tilsynsbarn som er nokså små, mens andre har tilsynsbarn som er ungdommer. Alle tilsynspersoner fortalte at tilsynet ble avsluttet da barnet ble 18 år. Noen var tilsynsperson for søsken som bodde i samme fosterhjem. Dette mens den gamle ordningen sa helt klart at det skulle oppnevnes en særskilt tilsynsperson for hvert enkelt barn.

5.1.1 OPPSUMMERING

Tilsynspersonene i mitt utvalg er godt voksne folk. Å være godt voksen med en del livserfaring vil bidra til at man kanskje lettere kan ha tilsynsansvar for barn i fosterhjem. Det kan være lettere gjennomskue og oppdage ting. Når jeg sammenligner med Liv Wiborg Karlsen (Karlsen, 2000) sitt utvalg, kan jeg konkludere med at mitt utvalg er nokså likt hennes når det gjelder alder og kjønn. I hennes utvalg er tilsynspersonene også godt voksne folk, og fordelingen mellom kjønnene samsvarer med mitt utvalg. Hennes tilsynspersoner hadde også gode forutsetninger for å kunne være tilsynsperson for barn i fosterhjem. Nesten alle tilsynspersoner i mitt utvalg har sosial- og helsefaglig utdanning og bakgrunn og mange jobber innenfor helse- og sosialsektoren. Gjennomsnittlig hadde de vært tilsynsperson for 8 barn. I henhold til regelverket skal tilsynspersonen være egnet til å utføre tilsyn. Jeg kan konkludere med at tilsynspersonene i mitt utvalg er meget godt egnet til å utføre tilsynsoppgavene. De har gode kunnskaper om barn og unges oppvekstsvilkår. De har også mye erfaring med tilsynsjobben.

I henhold til regelverket skal man rekruttere tilsynspersoner som kan utføre oppgaver over tid. I mitt utvalg hadde tilsynspersoner gjennomsnittlig hatt denne oppgaven i 6 år. Man kan altså konkludere med at de var stabile og at de har utført oppgaven over tid. Dette kan selvsagt også gi et skjevt bilde. Jeg fikk bare rekruttert tilsynspersoner som var aktive, og jeg har altså ikke snakket med tilsynspersoner som ikke hadde tilsynsoppgaver lenger. Ut fra interjuene gjort av Norsk Fosterhjemsforening og Landsforeningen for barnevernsbarn (2010) konkluderer man med at forskriftenes intensjoner (om tilsynspersoner) ikke i tilstrekkelig grad oppfylles. Man nevner her spesielt manglende stabilitet og kontinuitet fra tilsynspersoner.

Mange tilsynspersoner ble rekruttert direkte av barneverntjenesten. De fleste kjente barneverntjenesten godt fordi de selv var fosterhjem for barneverntjenesten eller fordi de hadde jobbet sammen med ansatte i barneverntjenesten eller jobbet i samme kommune som ansatte i barneverntjenesten.

5.2 RAMMEBETINGELSER

Med rammebetingelser for tilsynsjobben mener jeg rammen rundt tilsynsjobben. Hvorvidt tilsynspersonen har fått og får veiledning og oppfølging. Om de har fått opplæring eller tilbud om kurs. Videre hva de får utbetalt og hva som er inkludert i utbetalingen. Om de har undertegnet taushetsplikterklæringen og om det har blitt innhentet vandelsattest. Og om det har blitt inngått arbeidskontrakt. I mange av de tidligere undersøkelser har det kommet frem at mange tilsynspersoner har vært ustabile og slutter som tilsynsfører etter en kort periode. Bare i Liv Wiborg Karlsen (Karlsen 2000) sitt utvalg virker det som om tilsynspersoner holdt ut lenger og ofte var mer stabile enn barnevernsansatte. Ustabiliteten forklares ofte med at rammene rundt tilsynsjobben er uklare. For meg er det derfor viktig å se hvordan rammebetingelser er for informantene i mitt utvalg, og hvordan dette påvirke deres jobb som tilsynsperson.

De fleste tilsynspersoner i mitt utvalg hadde undertegnet taushetsplikterklæringen, og for de fleste hadde barnevernet innhentet vandelsattest. Vandelsattesten ble innhentet etter at tilsynspersonen hadde begynt å jobbe som tilsynsperson. Det ble ikke innhentet ny vandelsattest etter en del år. Mange av tilsynspersoner mente at det var litt spesielt, fordi man i løpet av en periode kan bli dømt for forhold som tilsier at det ikke var bra å fortsette som tilsynsperson. To av tilsynspersoner visste ikke om barnevernet hadde innhentet vandelsattest, og om de hadde undertegnet taushetsplikterklæringen.

Som jeg nevnte tidligere, har respondentene mine vært tilsynspersones i gjennomsnittlig 6 år. Alle har tidsbegrensede arbeidskontrakter. De inneholder hvor mye de tjener og hvor mange timer de skal jobbe per tilsyn. Videre nevner de noe om gjensidig oppsigelsesfrist. Ofte er den kort. I noen tilfeller bare 14 dager! I de fleste kontraktene nevner barnevernet at de kan gi dem veiledning hvis de har behov for det.

Det er store forskjeller hva tilsynspersoner får i lønn. Noen får en fast sum for hvert tilsyn (tilsvarende 4 timer), og dette varierer fra 770 til 1500 kr. Noen får utgiftsdekning og kjøregodtgjøring i tillegg. De fleste får utbetalt en timelønn (maks. 4 timer per tilsyn). Timelønnen varierer fra 160 til 200 kr. per time. Noen får i tillegg

utgiftsdekning og kjøregodtgjøring. En tilsynsperson fikk utgiftsdekning for seg selv, men ikke for fosterbarnet, og disse utgiftene måtte fosterhjemmet betale.

«Jeg synes at lønnen er grei. Jeg er pensjonist, men jeg må si at lønnen er lav i forhold til andre verv og yrker.»

«Jeg synes at lønnen er grei. Jeg gjør dette nemlig ikke for pengene!»

«Jeg mottar lønn som ufaglært. Jeg synes det ikke er så rart at de ikke kan få tilsynspersoner når lønnen er så dårlig!»

«Jeg synes at lønnen er grei. Men jeg opplever at det er dårlig betalt, men betalingen er ikke viktig for meg. Jeg hadde ikke gjort dette frivillig, fordi jeg må ta dette på fritiden, det er en grei kompensasjon.»

«Jeg får bare kjøregodtgjøring for 25 km mens jeg kjører mye mer. Som tilsynsperson opparbeider vi ingen feriepenger eller sykepenger. Det er bare et oppdrag. Vi opparbeider ingen pensjonspoeng. Jeg skjønner at man ikke kan finne tilsynspersoner. Det er alt for dårlig betaling. Jobben er nok for spesielt interesserte!»

«Jeg får nå et beløp for hele tilsynet, og jeg synes beløpet er greit. Men før fikk jeg bare 165 kr per time og det var veldig dårlig betalt!»

«Jeg har barn fra forskjellige (omsorgs)kommuner. Fra den ene kommunen får jeg 1500 kr for hele tilsynet men fra den andre kommunen får jeg bare 200 kr per time. Det er den omsorgskommunen som krever mest av meg som tilsynsperson som betaler dårligst. Jeg må f.eks. alltid ta kontakt med saksbehandler før jeg reiser på tilsynsbesøk.»

«Jeg får bare 180 kr timen men jeg gjør dette ikke for pengene!»

«Jeg skal følge opp mitt tilsynsbarn frem til hun er 18 år, men deretter skal jeg ikke ha noen flere tilsynsbarn fordi lønnen er så dårlig.»

«Jeg har dette året allerede blitt forespurt to ganger om jeg kan ta på meg flere tilsynsbarn, men jeg har takket nei til det fordi rammebetingelsene og lønnen er så dårlig.»

De tilsynspersoner som får utbetalt et beløp for hele tilsynet er mer fornøyd med avlønningen enn de som bare får timelønn. Avlønningen er veldig avhengig av hvilken omsorgskommune som har plassert barnet i fosterhjemmet. Videre er det nokså tilfeldig om man i tillegg mottar utgiftsdekning og kjøregodtgjøring. Ingen av tilsynspersonene hadde stilt lønnskrav før de startet som tilsynsperson. To tok dette opp med barneverntjenesten etter hvert, og fikk deretter høyere lønn. De fleste mener uansett at det er dårlig betalt, og at det derfor kan være vanskelig å finne tilsynspersoner.

Det var påfallende at mange nevnte at de ble tilsynsperson fordi de ville gjøre en samfunnsinnsats og at det ikke handlet om økonomi og penger. Det de fikk utbetalt av barnevernet var ikke det viktigste!

De fleste hadde vært på BUF-etatens innføringskurs for tilsynspersoner. En hadde fått tilbud om dette kurset, men det hadde ikke passet. Tre tilsynspersoner hadde aldri fått tilbud om kurs, og hadde derfor aldri vært på noe kurs. Noen som hadde vært på kurset, ble frikjøpt av barnevernet fra jobbene sine.

«Jeg fikk etterhvert tilbud om kurs gjennom BUF- etaten. Kurset var meget nyttig. Det gikk over 2 dager. Jeg fikk nok opplysninger til å kunne gjøre jobben som tilsynsperson, men jeg mener at det har hjulpet meg at jeg er barnevernspedagog. Mange på kurset hadde ingen formell utdanning, og jeg tror at det da kan være vanskelig med bare et to dagers kurs. På kurset fikk vi ingen klare retningslinjer om hvordan vi f.eks. skulle skrive en tilsynsrapport.»

«Etter et par år som tilsynsperson tok jeg selv kontakt med barnevernet og ba om å få et kurs. Jeg fikk da tilbud om et kurs . Det var et dagskurs på Østlandet gjennom BUF-etaten. Senere ble jeg igjen tilbudt samme kurs gjennom barnevernet, men da takket jeg nei.»

«Etter mange år som tilsynsperson fikk jeg tilbud om et dagskurs. Senere fikk jeg igjen et tilbud, og reiste på kurset, men det viste seg å være samme kurs.»

Ingen av mine respondenter hadde vært på andre kurs i regi av barnevernet enn innføringskurset fra BUF-etaten for tilsynspersoner. De hadde ikke mottatt opplæring i hvordan de skulle snakke med barn og hvordan de skulle skrive en tilsynsrapport.

Ingen av tilsynspersonene hadde formaliserte avtaler om veiledning.

«Jeg kunne tenke meg å ha faste møter med barnevernet, f.eks. to ganger i året.»

Av mine 10 respondenter hadde 8 stykker aldri mottatt veiledning. To av tilsynspersoner hadde i en kort periode (to ganger) mottatt gruppeveiledning, men dette ble avsluttet etter kort tid uten at de vet hvorfor. De fleste mente at de hadde behov for veiledning, spesielt når det gjelder å forstå barna og om hvordan de skal skrive tilsynsrapporten. I de fleste tilfeller fikk de bare litt informasjon om barna før de startet tilsynsarbeidet, og de fikk utlevert en mal på hvordan de skulle skrive tilsynsrapporten. Videre fikk noen utlevert et informasjonshefte om det å være tilsynsperson (retningslinjer fra departementet).

«Jeg har 4 timer per tilsynsbesøk og vil bruke tiden min på fosterbarnet og ikke på veiledning, men noen ganger kunne jeg tenke meg å drøfte ting og få svar på ting.»

«Jeg har aldri fått tilbud om veiledning. Jeg kjenner en annen som jobber som tilsynsperson, og hvis jeg lurar på noe tar jeg kontakt med henne. Det er min input.»

«Jeg har aldri fått tilbud om veiledning, men jeg har en slektning i Nord-Norge som jobber innenfor barnevernet, og jeg tar noen ganger kontakt med henne for å få litt veiledning. Jeg har hatt spesielt behov for veiledning om hvordan jeg skal skrive tilsynsrapporter.»

«Jeg har aldri mottatt veiledning, men jeg jobber tett opp mot barnevernet, og noen ganger kan jeg spørre dem om ting som jeg opplever som vanskelig.»

«Jeg synes at tilsynsjobben er veldig ensom. Jeg snakker aldri med andre om tilsynsjobben min og jeg kjenner heller ingen andre tilsynspersoner. Jeg vet egentlig ikke om jeg gjør jobben min riktig, jeg får nemlig aldri tilbakemelding på noe.»

«Noen ganger kan jeg være redd at det er ting som jeg ikke har fått med meg eller ting som jeg ikke ser!»

«Vi hadde en kort periode gruppeveiledning med noen andre tilsynspersoner. En fra barnevernet var også med der. Dette hadde vi to ganger. Så stoppet dette, hvorfor vet jeg ikke! Men de siste årene har det ikke vært noe veiledning, og det savner jeg.»

«Jeg har aldri fått noen veiledning, men hvis jeg vil ha det, da får jeg det, det vet jeg. Jeg fortalte barnevernskonsulenten at jeg skulle snakke med deg om min jobb som tilsynsperson, og så spurte hun meg med en gang om det var noe som jeg ville vite eller som jeg trenger å spørre henne om. Barnevernet sa at jeg bare måtte si fra hvis jeg trengte veiledningstime.»

«Da jeg begynte å jobbe som tilsynsperson fikk jeg en mal fra barnevernet om hvordan jeg skulle skrive tilsynsrapporten. Utover det har jeg aldri fått noen veiledning, men hvis det er noe, kan jeg spørre barnevernet.»

5.2.1 OPPSUMMERING

I mitt utvalg innhenter barnevernet politiattest, og taushetsplikterklæringen undertegnes av de fleste tilsynspersoner før de starter med tilsynsjobben. Det ser ut til at det etter det ikke er noen videre oppfølging av vandelen til tilsynspersoner, for eksempel etter noen år. Ikke hos noen hadde man senere innhentet ny politiattest.

Tilsynspersonene i mitt utvalg fikk tidsavgrensede arbeidskontrakter med korte oppsigelsesfrister. Ut fra disse kontrakter har de ikke rett til feriepenger eller andre

rettigheter gjennom folketrygden. En av tilsynspersoner hadde for eksempel i en periode 17 tilsynsbarn. Dette betyr at inntekten var nokså betydelig.

Det er veldig forskjellig hva en tilsynsperson tjener. Noen barneverntjenester bruker timebetaling og noen barneverntjenester betaler tilsynspersonene en fast sum for hvert tilsyn, uansett hvor mange timer de bruker. Gjennomsnittlig besøker tilsynspersonen barnet 4 ganger i året, og de fleste barneverntjenester sier at man skal bruke maks. 4 timer per tilsyn. Uansett beregningsmåte mener de fleste tilsynspersoner at avlønningen er lav. Mange tilsynspersoner anførte at de bare jobbet på ettermiddager, kvelder og helger, og vanligvis mottar man ekstra betaling for ubekvem arbeidstid, men det gjør ikke tilsynspersoner. Videre fortalte de fleste tilsynspersoner at barnet kunne ringe dem når som helst, og at dette også hadde skjedd i noen tilfeller. Tilsynspersonene har altså en slags beredskap. De mottar ingen betaling for denne beredskapen. Mange tilsynspersoner etterlyser klarere retningslinjer, slik at det blir større likhet i utbetalingene. De tilsynspersoner som fikk utbetalt et fast beløp per tilsyn var generelt sett mer positive til avlønningen enn de som mottok timebetaling.

Det varierte også veldig hvorvidt tilsynspersonen fikk utgiftsdekning i tillegg til lønn for eksempel for aktiviteter de gjorde med barna og hvorvidt de fikk kjøregodtgjøring for å kjøre til tilsynet eller til aktiviteter. De fleste tilsynspersoner synes at de får dårlig betalt, og noen sa også at de ville ha gjort en bedre innsats hvis betalingen hadde vært bedre.

Mange tilsynspersoner mener at det er store forskjeller fra kommune til kommune på hva som blir betalt som lønn, og at det er store forskjeller hva man får dekket i tillegg til lønnen (f.eks. kjøregodtgjøring og utgiftsdekning). Det er mange som synes at dette burde være likt for alle, og at det ikke burde være opp til den enkelte kommunen å bestemme hvordan disse rammevilkårene skulle være.

De fleste tilsynspersoner har deltatt på BUF-etatens kurs for tilsynspersoner, men utover dette kurset har de aldri fått tilbud om andre kurs. Nesten alle tilsynspersoner har behov for mere opplæring. De snakker da spesielt om rapportskrivning og hvordan man snakker med barn.

Av mine respondenter var det ingen som mottok veiledning. Bare to hadde mottatt veiledning i gruppe før. Alle mente at det var viktig med veiledning og at de hadde behov for å snakke om ting.

Det er påfallende at mange tilsynspersoner opplevde rammebetingelsene rundt tilsynsjobben som dårlige, men at de allikevel hadde vært tilsynsperson i mange år og at de var nokså stabile. De er også påfallende at mange tilsynspersoner sier klart fra at de ikke ble tilsynsperson fordi de skulle tjene mye, men heller at de ville gjøre noe tilbake for barn som ikke hadde det så bra. Mange av dem mente likevel at de kunne ha gjort en bedre jobb hvis de fikk betalt mer som tilsynsperson.

5.3 INNHOLDET I ARBEID

For meg har det også vært viktig å finne ut hvordan tilsynspersoner gjennomfører tilsynet. Tidligere undersøkelser har vært nokså sprikende. I noen undersøkelser klarer tilsynspersonene å gjennomføre de 4 obligatoriske besøkene i året, mens andre undersøkelser viser at de ikke klarer dette. Videre har det også vært viktig for meg å undersøke hvilken rolle tilsynspersoner inntar og om disse rollene er sammenfallende eller sprikende.

Alle tilsynspersoner har fått høre fra barnevernet at de skal besøke fosterbarnet 4 ganger i året. Det var to tilsynspersoner som fikk lov til å besøke fosterbarnet litt oftere i starten. Alle barneverntjenester tar utgangspunkt i at hele tilsynet (forarbeid, kjøring, besøk og rapportskrivning) ikke skal ta mer enn 4 timer. De fleste tilsynspersoner klarte å følge opp 4 tilsynsbesøk i året. Nesten alle tilsynspersoner besøker barna i fosterhjemmet, men de av tilsynspersoner som har litt eldre barn, avtaler også tilsynsbesøk andre steder. Noen henter barna fra skolen og finner på en aktivitet sammen. Noen tilsynspersoner opplever det som viktig å gjøre aktiviteter med barna. De tar dem ut på fisketur eller bowling. Andre mener at de ikke skal gjøre det, fordi de synes at de ikke er noen støttekontakt. Alle mener faktisk at det skal være en hyggelig kontakt, og at barna gleder seg til å møte tilsynsførere. Nesten alle tilsynsførerne snakker også med fosterforeldrene om hvordan det går med barna etter tilsynsbesøket. I

nesten alle tilfeller skjer tilsynet på ettermiddager eller kvelder. Noen tilsynspersoner har også gjort avtaler i helgene.

«Jeg synes tilsynsjobben er viktig, men det blir alt for dårlig belyst i forhold til barnevernet og andre. Det er vanskelig å få tak i tilsynspersoner. Dette skjønner jeg, fordi det tar tid og det er en krevende jobb. Du skal ha kunnskaper om unger og barn og mennesker. Du skal opparbeide tillitt og du skal ha kunnskaper om hvordan du skal kommunisere med voksne og barn. Du får lite opplæring. Jeg skjønner ikke at de som ikke har erfaring med barn kan bli tilsynsperson og kan klare å gjøre en god jobb som tilsynsperson. Det er mye mer enn å dra på besøk og drikke en kopp kaffe. Man skal se på om barnet har det bra. Man skal kunne snakke med barn.....å ha barnesamtaler. Man skal kunne snakke med ungdommer. Du skal ha teknikk på hvordan du skal kunne ordlegge deg, hvordan du skal kunne spørre om ting! Du skal være objektiv og nøytral. Du skal bygge opp tillitt. Egentlig er det en veldig vanskelig rolle. Du bidrar til at fosterhjemmet fungerer! Også for fosterforeldrene er det viktig at du er der! At de kan dele ting med deg.»

«Jeg synes det er viktig at jeg kan være alene med fosterbarnet, det tar jeg opp med fosterbarnet og fosterforeldrene allerede under første samtale.»

«Med de minste barna leker jeg bare og jeg snakker ikke så mye med dem. Når jeg leker med dem, kan jeg observere hvordan de er!»

Det var tre tilsynspersoner som opplevde at det gikk såpass bra med fosterbarnet og fosterhjemmet at 4 besøk i året egentlig var litt mye. En av dem hadde tatt det opp med barnevernet, men fikk avslag på sin søknad om redusert antall tilsynsbesøk, fordi barnet ikke var 15 år ennå. De fleste opplevde imidlertid at 4 besøk i året var nokså lite. Spesielt tilsynspersoner som jobbet med små barn. Etter 3 måneder siden det siste besøket kjente barna ikke igjen tilsynspersonen. De mente at det burde være mere fleksibilitet i hvor ofte man skulle møte barnet.

«Noen ganger har jeg ikke klart de 4 tilsynsbesøkene i året. Da har jeg bare gitt beskjed til barnevernet, og de syntes det var greit.»

Besøkene avtales fra gang til gang, og noen tilsynspersoner avtaler neste tilsynsbesøk når de leverer ungen. Ofte gjør tilsynspersonen avtaler om tilsynsbesøket med fosterforeldrene, men spesielt med litt eldre fosterbarn gjorde de også avtale direkte med fosterbarnet.

Noen av tilsynspersonene som bor i små bygder møter barna også på skolen eller på andre sosiale arenaer. Utenom tilsynsbesøkene er det ellers ingen som har annen formell kontakt med tilsynsbarna. De fleste tilsynspersoner med barn eldre enn 12 år har gitt tilsynsbarna sitt mobilnummer, slik at de har mulighet til å ta kontakt med dem direkte hvis de skulle ønske det.

Tilsynsbesøkene har normalt en varighet på omtrent fra 1,5 til 2,5 timer.

«Temaer som jeg tar opp med fosterbarna er f.eks. hvordan samværet er med de biologiske foreldrene og om barnet trives i fosterhjemmet.»

«Ofte snakker jeg med fosterbarna om frustrasjoner de har overfor fosterforeldrene. Det handler ofte om innetider og lommepenger!»

Nesten alle tilsynspersoner opplever det som viktig at barna skal ha et tillitsforhold til dem, og at barna kan ta opp ting med dem hvis de skulle ha behov for det. Alle tilsynspersoner har fokus på fosterbarnet, men de fleste mener det også er viktig å ha et godt forhold til fosterforeldrene, og de opplever det som viktig at de kan utveksle informasjon med fosterforeldrene. De fleste tilsynspersoner fikk ikke bakgrunnsinformasjon om fosterbarnet fra barnevernet, men de fikk denne informasjonen fra fosterhjemmet.

En tilsynsperson hadde også vært med på besøksordningen med de biologiske foreldrene. En annen tilsynsperson hadde møtt moren til barna flere ganger mens hun hadde tilsynsbesøk med barna, og kunne således også se hvordan kontakten var mellom barnet og biologisk mor. En tilsynsperson overhørte en skypesamtale mellom barnet og far, og fikk således god informasjon om hvordan kontakten var mellom barnet og faren.

Alle tilsynspersoner skriver en tilsynsrapport etter tilsynsbesøket. Noen har selv utarbeidet en slags mal for hva de skal skrive om, mens andre har fått utlevert en mal fra barnevernet, hvor barnevernet angir hva det skal skrives om. Flere av tilsynspersonene bruker malen som en slags rettesnor på hva de skal ta opp med fosterbarnet. De leser gjennom tilsynsrapporten og planlegger et nytt tilsynsbesøk ut fra det. Det kan hende at man har snakket om bestemte temaer under forrige tilsynsbesøk som man tar opp igjen ved neste besøk.

«Barnevernet har sagt at mine rapporter er bra og tydelige. Ellers hører jeg aldri noe om det som jeg har skrevet i rapporten.»

«I kontakten med mitt tilsynsbarn tar jeg alltid utgangspunkt i punktene som jeg skal skrive om i tilsynsrapporten.»

I henhold til både lov om barneverntjenesten og forskrift til fosterhjem skal den kommunale barneverntjenesten utarbeide egne planer til videre oppfølging av barnet ved en omsorgsovertakelse og fosterhjemsplassing av et barn. Disse planer kalles for omsorgs- og tiltaksplaner (BFD 1993 og BLID, 2004).

Bare to tilsynspersoner hadde fått kopi av tiltaksplanen, slik at de visste hva som var målsetningen med fosterhjemsplassing. En av dem hadde bare fått den første tiltaksplanen, og etter mange år hadde hun ikke mottatt noen ny omsorgsplan, det er ukjent om barnevernet hadde utarbeidet en slik plan for fosterbarnet.

De fleste tilsynspersoner hadde aldri hørt om tiltaksplaner og omsorgsplaner.

«Jeg har aldri sett noen tiltaksplan eller omsorgsplan. Jeg vet at disse finnes, men har aldri fått innsyn i dem. Det liker jeg ikke, fordi jeg kanskje hadde forstått bedre hvordan barnevernet tenker hvis jeg hadde sett disse planene. Jeg tror at de ikke vil vise disse planene til oss fordi de ikke tar oss på alvor!»

«Jeg hørte fra en av fosterforeldrene at det fantes noe sånt som tiltaksplaner. Noen uker deretter var jeg på et kurs på BUF-etaten hvor det ble snakket mye om tiltaksplaner. Jeg etterlyste planen, og fikk disse planene for noen av

fosterbarna mine. Når det gjelder et barn har jeg aldri sett noen plan, og jeg lurer på om den finnes.»

«Det som jeg har reagert på er at tiltaksplanene aldri endrer seg eller blir evaluert, jeg har aldri mottatt noen ny tiltaksplan eller omsorgsplan etter at jeg fikk den første planen for 4 år siden.»

«Jeg har aldri sett noen tiltaksplan eller omsorgsplan, slik at jeg ikke vet hva slags planer barnevernet har med plasseringen. Jeg tror til og med at mange fosterhjem ikke en gang har fått disse planene.»

De fleste tilsynspersoner visste ikke at de også hadde en slags tilsynsrolle overfor barnevernet. At de skulle følge med at barnevernet gjorde jobben sin. To tilsynspersoner sa at de ikke kunne følge opp barnevernet fordi de ikke kjente til hva slags planer barnevernet hadde for fosterbarnet.

«At jeg i tillegg til å følge opp barna også skal følge opp at barnevernet gjør jobben sin, det visste jeg ikke.»

Ingen av tilsynspersoner har fått veiledning om hvordan de skal skrive tilsynsrapporten og hva de skal ta hensyn til. To tilsynspersoner ble senere innkalt til fylkesnemnda og ble hørt og grillet på hva de hadde skrevet i tilsynsrapporten, og de visste ikke at tilsynsrapporten skulle legges frem for fylkesnemnda. Tre tilsynspersoner hadde fått høre fra barnevernet at deres rapport kunne brukes i en rettssak. De andre var ikke informert om dette.

«En dag ble jeg plutselig oppringt av en dommer som sa at jeg skulle innkalles som vitne i en rettssak. Jeg visste at fosterhjemmet lå i rettsstrid med de biologiske foreldrene, men jeg var aldri informert om at jeg som tilsynsperson kunne stevnes som vitne i en rettssak!»

«Jeg hadde skrevet i tilsynsrapporten at fosterforeldrene hadde behov for helgeavlasting for fosterbarnet. I fylkesnemnda ble jeg tatt på dette noe skikkelig av advokaten til de biologiske foreldrene, fordi de prøvde å få frem at fosterforeldrene ikke klarte å håndtere fosterbarnet.»

«Min tilsynsrapport hadde etterlyst en nærmere forklaring og utdypning, og retten ville høre dette fra meg. Etter dette ble jeg mye mer opptatt av at jeg måtte være meget spesifikk og tydelig i rapportskrivningen.»

«Jeg ble grillet skikkelig av advokaten til de biologiske foreldrene på det som jeg hadde skrevet i tilsynsrapporten, det var absolutt ikke behagelig.»

Mange tilsynspersoner vet ikke hva tilsynsrapporten skal brukes til og hvem som skal lese den. Flere mente at det var nokså tilfeldig hvem som fikk kopi av deres rapport. Noen tilsynspersoner trodde at rapporten bare ble lagt i mappa til barna og at barnevernet ikke leste den en gang.

«Etter at jeg hadde skrevet en del kritiske ting om fosterhjemmet i min tilsynsrapport, ble fosterforeldrene veldig skeptiske til meg. De ville nesten ikke møte meg mer, og det tok lang tid før jeg fikk god kontakt med dem igjen.»

Noen tilsynspersoner nevner at den største utfordringen i deres jobb er å oppnå tillitt, slik at barna tør å komme med ting hvis det skulle være behov for det.

Enkelte nevner at de bare ser barna 4 ganger i året, kanskje bare to timer av gangen, og at det da blir veldig vanskelig å oppnå tillitt. Spesielt når det gjelder små barn kan dette være veldig vanskelig. De mente at 4 ganger i året var lite og at dette egentlig burde være mye oftere. Spesielt i begynnelsen, når de nettopp har kommet i kontakt med barnet. Etter 3 måneder kan det hende at særlig små barn ikke kjente dem igjen da de kom neste gang.

Mange mener at det er viktig å oppnå et godt forhold til både fosterbarn og fosterforeldre. De mener at det er viktig at besøket skal være hyggelig. Flere tilsynspersoner etterlyser mer informasjon og opplysninger fra barneverntjenesten om barna, spesielt før de starter med tilsynet. Flere sier at informasjonen de har fått ofte kommer fra barnet selv eller fra fosterforeldrene. Mange tilsynspersoner sier at de tar det som det kommer i kontakten med fosterbarnet. At de ikke er noen terapeuter.

«Jeg synes det er veldig viktig å ha en god relasjon til barnet, slik at barnet har mulighet til å snakke med meg om ting som er vanskelig.»

«Jeg skal forholde meg til fosterbarnet, men det er også viktig og hyggelig å ha en god tone til fosterforeldrene.»

En av tilsynspersonene sier at hun noen ganger har hatt problemer med fosterforeldrene som ikke helt skjønner at hun er der for fosterbarna. Tilsynspersonen sier at det ofte har å gjøre med at fosterforeldrene ikke vet hvilken rolle en tilsynsperson egentlig har.

«Jeg synes det er viktig å formidle til fosterbarnet at jeg er der for dem. At jeg ikke er barnevernet, men at jeg er et slags talerør for fosterbarnet.»

En av tilsynspersonene sier at hun synes det er vanskelig å finne på ting med barna. Hun mener det er viktig å gjøre aktiviteter med barna for å oppnå tillitt. Andre mener at de ikke skal være en slags støttekontakt, og de mener at de ikke skal aktivisere barna. En av tilsynspersonene sier også at hun noen ganger møter fosterforeldrene som tror at hun skal avlaste dem med å ta med seg tilsynsbarnet ut.

En av tilsynspersonene sier at hun synes det er vanskelig å snakke med barn som egentlig ikke ønsker å snakke med henne. Hun etterlyser veiledning om det å kommunisere med barn. Videre synes hun det også er en utfordring å skrive rapporter som er tydelige og som ikke er direkte tolkninger fra hennes side. Hun sier at hun aldri har fått veiledning fra barnevernet om hvordan hun skal skrive en rapport. Flere tilsynspersoner sier at de bare fikk utlevert en mal for hva de skulle skrive om i sin tilsynsrapport. De fikk ingen opplysninger om hvordan den skulle skrives.

En av tilsynspersonene sier at det er en utfordring å få god kontakt med barna. Å få en naturlig samtale kan være vanskelig spesielt fordi barna kanskje ikke helt skjønner hvorfor tilsynspersonen kommer på besøk.

En av tilsynspersonene sier at det kan være en utfordring å se etter de rette tingene ved et tilsynsbesøk, og hvordan man skal formidle dette videre til barnevernet.

Tilsynspersonen sier at utfordringen ligger i å ha et godt tilsyn med utgangspunkt i

malen for hva tilsynspersonen skal skrive i rapporten. Det er disse tingene tilsynspersonen ser etter, og det er dette de rapporterer videre til barnevernet.

En av tilsynspersonene synes det er en utfordring å vite om det barna sier er sant. Hun sier at fosterbarn noen ganger forteller henne ting, og så er hun usikker på om hun skal gå videre med det. En annen sier at hun har vært redd for at hun skulle høre om noe som senere viste seg å være løgn eller usant. At barn kan ha en annen virkelighetsoppfatning av ting enn de voksne. Da blir det vanskelig å finne ut hva som er riktig. Hun sier at barn kan fortelle at de har blitt seksuelt misbrukt i fosterhjemmet mens dette ikke har skjedd. Men det kan også være motsatt, at barn ikke blir trodd. Hun mente at dette kan være en stor utfordring i jobben som tilsynsperson.

«Jeg har selvfølgelig tenkt på det med overgrep i fosterhjem, men jeg tror det blir veldig vanskelig å avdekke dette.»

Stortinget vedtok i 2013 en endring i barnevernloven (Prop. 106L 2012-2013), og en ny bestemmelse om medvirkning, jf. barnevernloven § 4-1, andre ledd som lyder:

Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan gi nærmere forskrifter om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon (Prop.106L2012 - 2013).

Proposisjon 106 L (2012-2013) skiller mellom tilsynsperson og tillitsperson. Det fremheves et ønske om at tillitspersonen er til stede ved tilsyn der barnet kan snakke om situasjonen sin i fosterhjemmet. Barnet bør selv utpeke sin egen tillitsperson, dersom han eller hun har ønske om det. Under besøkene vil tilsynspersonen snakke om barnets syn på egen situasjon og hvordan det er å bo i fosterhjem, og tillitsperson vil kunne trygge barnet i slike samtaler. Gjennom å lytte til barnet, bry seg om barnet og å respondere på det barnet sier, vil en skape tillit. Dette er viktig med tanke på tilsynspersonens dobbeltrolle som hjelper og kontrollør. I NOU 2011:20 viser en til at en slik kontrollrolle kan være til hinder for at barnet snakker åpent og fritt.

Kontrollrollen krever at fosterfamilien aksepterer tilsynspersonens rolle i fosterhjemmet.

Når jeg snakket med tilsynspersonene om den nye ordningen med tillitsperson til barn under omsorg som skulle innføres per 1. juni 2014, var mange nokså forbauset. De mente at de som tilsynsperson allerede fungerte som tillitsperson for barna i fosterhjem, og de opplevde at hele ordningen var bortkastet. De mente at det også var veldig unaturlig at en tillitsperson skulle være tilstede når tilsynspersonen besøkte barna. De trodde at departementet kanskje hadde glemt at barn i fosterhjem hadde tilsynsfører som allerede var en tillitsperson for fosterbarna.

«Hele ordning med tillitsperson er bare tull. Tilsynspersonen er allerede tillitspersonen til fosterbarnet.»

Det er flere tilsynspersoner som synes at de bør ha en slags veiledningsrolle overfor fosterforeldrene. Flere fortalte at de faktisk allerede var en slags veileder for fosterforeldrene. Det var flere som opplevde at barnevernet heller ikke hadde tid til å følge opp fosterhjem, og når tilsynspersonen kom på besøk, hadde de endelig noen de kunne snakke med om ting de var opptatt av.

5.3.1 OPPSUMMERING

Det var veldig forskjellig hvordan tilsynspersonene gjennomførte tilsynsbesøket. Noen så på seg selv som en slags støttekontakt for barnet, mens andre mente at de bare skulle snakke med barnet og fosterforeldrene og at de ikke skulle aktivisere barna. En god del tilsynspersoner opplever at de får veldig lite bakgrunnsinformasjon om fosterbarna. Informasjonen får de ofte fra fosterbarnet eller fosterforeldrene. Alle tilsynspersonene skrev tilsynsrapport etter tilsynet, men mange lurer på om barnevernet fulgte opp rapporten. Som regel fikk de ikke noen tilbakemelding på hva de hadde skrevet i rapporten. Noen hadde fått en mal for tilsynsrapporten, mens andre hadde laget en egen mal selv eller fått en mal fra andre. Tilsynspersonene fikk ikke veiledning i hvordan de skulle skrive rapportene sine.

De fleste tilsynspersoner mente det var viktig å ha en kontrollfunksjon vis-a-vis fosterhjemmet. De mente det var viktig at de fulgte opp at barnet hadde det bra i fosterhjemmet. I tillegg til denne kontrollfunksjon opplevde de det som viktig at barna kunne oppnå et tillitsforhold til dem som tilsynsperson. De mente at barna gjennom et slikt forhold lettere skulle fortelle om ting som kunne være vanskelig. Flere opplevde at rollen som kontrollør samtidig med at de skulle opparbeide et tillitsforhold kunne være en utfordring, og de opplevde dette som vanskelig. En god del opplevde også at det kunne være vanskelig å oppnå et tillitsforhold med bare 4 besøk i året, og at det var alt for lite, spesielt når det gjaldt mindre barn. En stor andel hadde ikke forstått ordningen slik at de også skulle følge med på om barneverntjenesten gjorde den jobben som de skulle gjøre. Det var bare to tilsynspersoner som hadde fått innsyn i omsorgs- og tiltaksplaner fra barneverntjenesten. En del opplevde at de ikke hadde noen forutsetninger for å følge med barneverntjenesten, og de mente at de bare skulle si fra hva de mente og at det var opp til barneverntjenesten å følge dette opp.

Alle tilsynspersoner opplevde at de gjorde en viktig jobb, og at det var viktig at en utenforstående og uavhengig person skulle ha tilsyn med fosterbarn.

De fleste tilsynspersoner er veldig klar over det ansvaret de har, og flere nevnte at de var redd at de skulle komme i en situasjon hvor de burde ha sett noe som de ikke har sett. De mente at veiledning og opplæring kunne bidra til å unngå slike situasjoner.

Alle tilsynspersoner mente det var merkelig at departementet nå hadde innført ordningen om tillitsperson for barn under omsorg. De mente at de allerede hadde denne funksjonen og at innføringen av denne ordningen var overflødig.

Når det gjelder om det kan konkluderes med at det finnes forskjellige type tilsynspersoner kan jeg si at tilsynspersonene i mitt utvalg med lang erfaring fra tilsynsarbeidet opplevde det som viktig å snakke med barnet og de ønsket ikke å være en slags støttekontakt for barnet som tar barnet med ut på aktiviteter. De mente det var viktig å observere hvordan barnet hadde det i fosterhjemmet og de brukte disse observasjoner for å finne ut om barnet hadde det bra. Tilsynspersonene med mindre erfaring tok barna ofte med på aktiviteter og brukte disse for å få informasjon om hvordan barnet hadde det i fosterhjemmet. Målsetningen hos begge typer

tilsynspersoner var den samme. De skulle få informasjon om barnet hadde det bra i fosterhjemmet.

5.4 FORHOLDET TIL BARNEVERNET

De fleste tilsynspersoner stoler på at barnevernet har nok kompetanse om fosterbarn og tilsynsrollen.

«Jeg mener at barnevernet har nok kompetanse til den jobben som de gjør, men det er veldig taushetspliktbelagt, og de er lite flinke til å dele informasjon med meg!»

Det er mange som mener at barnevernet prioriterer dette arbeidet for dårlig, og at mye av tida går med til å jobbe med krisesaker. Når barna er plassert i fosterhjem, er de i hvert fall trygge. Rollen som tilsynsperson tar barnevernet ikke alvorlig nok mener de fleste. Barnevernet ser ikke på tilsynspersoner som samarbeidspartnere, og de ser på det som noe som har blitt pålagt, som en plikt. Det er svært lite oppfølging og svært lite kontakt mellom tilsynspersoner og barnevernet. Det er mange tilsynspersoner som kommer med konkrete anbefalinger i sine rapporter, men disse blir aldri fulgt opp av barnevernet.

«De fleste ansatte i barnevernet er utelukket fra å være tilsynsperson. Ting man ikke kan være, har man kanskje ikke den beste innsikten i.»

«Ofte sitter jeg med en følelse av at barnevernet ikke vil at jeg skal vite noe.»

Det var noen som opplevde at barnevernet hadde for dårlig kompetanse om det med fosterbarn og tilsynsrollen og i noen tilfeller er de ikke en gang formelt kvalifisert til jobben.

«Den som jobber som barnevernsleder og barnevernskonsulent i min kommune er ikke sosionom eller barnevernspedagog. Jeg tror derfor ikke at de har nok kompetanse på det med fosterbarn og tilsynsjobben.»

«I min kommune er det en uten høyskoleutdanning som er barnevernsleder!»

«Jeg opplever at barnevernet har lite å bidra med. Det er lite som kommer ut av barnevernet og de viser liten interesse i meg som tilsynsperson. Jeg tror ikke at barnevernet følger opp fosterhjemmene bra nok.»

«Ofte spør jeg fosterforeldrene hvor lenge siden barnevernet har vært på besøk, og ofte sier fosterforeldrene at det er lenge siden at barnevernet har vært der!»

«Jeg tror ikke at barnevernet kommer oftere enn to ganger i året på besøk i fosterhjemmet!»

«Jeg vet at det er fortsatt en del fosterbarn i vår kommune som ikke har tilsynsperson.»

«I min kommune vet jeg at barnevernslederen og barnevernskonsulenten selv har fått plassert et fosterbarn hos seg. Jeg lurte på hvordan barnevernet kan kontrollere seg selv!»

«Jeg var usikker på om barna hadde det bra i fosterhjemmet. Derfor skrev jeg om dette i tilsynsrapporten. Dette likte barnevernet ikke, de syntes at jeg var altfor kritisk og de mente at de hadde andre erfaringer med fosterhjemmet!»

Mange tilsynspersoner etterlyser klarere retningslinjer om deres rolle som tilsynsperson. En av tilsynspersonene sier at den største utfordringen er kontakten med barnevernet. At informasjonen er for dårlig og at man ikke får tak i barnevernet når man trenger dem. Det var påfallende at mange tilsynspersonen som opplevde den vanskelige kontakten med barnevernet som en stor utfordring hadde allikevel en slags forståelse for at barnevernet var veldig overbelastet. De opplevde at arbeidsbelastningen hos barnevernet var for stor, og de hadde en slags forståelse for at barnevernet ikke klarte å følge dem opp bra nok.

«Jeg synes at barnevernet noen ganger kan stirre seg blindt, at de ikke skjønner helt hvordan det kan være for et barn å bli tatt fra sine biologiske foreldre og plassert i fosterhjem. Barnevernet burde ha blitt påminnet om dette. De snakker ofte om saken som om alt er så forferdelig, men de glemmer at det er svært vanskelig og traumatisk å bli tatt ut av hjemmet.»

«Mange barn som er plassert i et fosterhjem opplever det som meget stigmatiserende at de ikke kan bo hos sine biologiske foreldre.»

De fleste tilsynspersoner hadde ikke fått med seg at de også skulle følge med på at barnevernet gjorde jobben sin. At de hadde et slags tilsynsansvar overfor barnevernet, og at de skulle påse at barnevernet skulle følge det de hadde bestemt overfor fosterbarnet.

«Jeg har mange ganger sagt fra at det burde være mere kontakt mellom mitt tilsynsbarn og dets biologiske mor. Jeg vet ikke om barnevernet har fulgt opp dette, og jeg mener at det ikke er mitt ansvar å følge med på om barnevernet faktisk følger opp mine anbefalinger.»

«Jeg har aldri forstått det slik at jeg skal følge med på at barnevernet gjør jobben sin, og at jeg skal føre et slags tilsyn med barnevernet.»

«Jeg beskriver bare hva jeg ser. Det er fagfolk som da må tolke dette!»

«Jeg har faktisk ingen mulighet til å kontrollere barnevernet, fordi jeg ikke vet hva de driver med.»

Allikevel har de fleste tilsynspersoner et positivt forhold til barnevernet. De mener at barnevernet gjør en god jobb. De opplever at hverdagen for de ansatte i barnevernet er nokså slitsom, og de tror at barnevernet har god kompetanse om det med fosterbarn og tilsynspersoner.

«Da jeg skulle uttale meg i fylkesnemdsaken fikk jeg god støtte fra barnevernet før jeg skulle uttale meg.»

Mange mener at det viktigste for barnevernet er å ha formalitetene i orden. Slik som at de har oppnevnt en tilsynsperson og at tilsynspersonen besøker barna 4 ganger i året og at de skriver tilsynsrapport. Utover det mener de at barnevernet gjør svært lite. Etter at tilsynspersonen er oppnevnt, hører de nesten ikke noe fra barnevernet, og informasjon som de får om barna får de ofte fra barna selv eller fosterforeldrene.

«I de 12 årene jeg har vært tilsynsperson har jeg bare hatt kontakt med barnevernet 4 ganger.»

«Jeg fortalte barnevernet at de hadde veldig dårlig oppfølging av meg som tilsynsperson, og det var det enige i.»

«Jeg tror ikke at barnevernet tar tilsynspersonjobben alvorlig nok. Jeg kjenner flere barn i min kommune som ikke har fått oppnevnt tilsynsperson!»

«Jeg fikk plutselig bare en ny arbeidsavtale i posten som jeg skulle undertegne. Jeg ønsket først en gjennomgang av saken før jeg ville undertegne arbeidsavtalen. Jeg hører nemlig aldri fra barnevernet!»

«Barnevernslederen fortalte at det å være en tilsynsperson var en hyggelig og enkel jobb.»

Mange tilsynspersoner opplever at tilsynsjobben er veldig ensom og at de står veldig alene i jobben. De opplever at barnevernet ikke prioriterer tilsynspersoner. Videre mener de at de får lite anerkjennelse for den jobben de gjør.

«Etter at jeg hadde vært tilsynsperson i en del år, stoppet tilsynet fordi barnet flyttet. Det tok en del år før jeg fikk et nytt barn. Dette syntes jeg var veldig merkelig fordi jeg kjente til flere fosterbarn som ikke hadde fått oppnevnt tilsynsperson i det hele tatt!»

En god del tilsynspersoner tror at barnevernet ikke en gang leser gjennom tilsynsrapporten, fordi de nesten aldri får noen tilbakemeldinger.

«Jeg har aldri fått noen tilbakemelding fra barnevernet på tilsynsrapportene mine, så jeg vet faktisk ikke om disse er bra eller ikke.»

«Jeg går ut fra at mine rapporter er bra så lenge barnevernet ikke gir meg noe tilbakemelding.»

«Jeg hadde foreslått at barnevernet kunne sette inn støttekontakt for mitt tilsynsbarn i tilsynsrapporten. Jeg har aldri mottatt noen tilbakemelding på dette.»

«Noen ganger har jeg lagt ut stikkprøver i mine tilsynsrapporter for å se om barnevernet har lest rapporten. Jeg tror ikke at de leser mine rapporter, fordi også etter at jeg satt inn stikkprøver, får jeg ikke noen tilbakemelding.»

«Det er helt greit å være tilsynsperson, men du skal holde munnen og ikke blande deg opp i det som barnevernet gjør. Jeg vet faktisk ikke om barnevernet følger opp det som jeg beskriver i tilsynsrapporten.»

De fleste tilsynspersoner opplever at mye rundt det med barnevernet er veldig taushetspliktbelagt, og de får svært lite informasjon om barna når de starter som tilsynsperson.

«Mitt tilsynsbarn ble utredet for ADHD og fikk medisiner. Det var ikke barnevernet som opplyste meg om dette. Jeg fikk høre dette fra fosterforeldrene.»

De fleste tilsynspersoner besøker fosterbarnet første gangen alene uten barnevernet til stede. Tre tilsynspersoner fortalte at barnevernet var med på det første besøket med tilsynsbarnet. Alle tilsynspersoner opplevde det som viktig å formidle til barna at de ikke var barnevernet, men at de skulle følge med at fosterbarnet hadde det bra i fosterhjemmet. Mange tilsynspersoner tror at særlig de minste barna som har problemer med å skille mellom dem og barnevernet. De tror kanskje allikevel at de kommer fra barnevernet.

«Første gang jeg traff tilsynsbarna var barnevernslederen med og presenterte meg. Det ble sagt helt klart at jeg ikke var barnevernet, men jeg tror at særlig de yngste barna forveksler meg med barnevernet.»

«I de fleste tilfeller møter jeg barnet alene første gang. Jeg har utarbeidet et eget skriv som jeg da deler ut til fosterforeldrene. Her har jeg skrevet litt om min rolle som tilsynsperson.»

To tilsynspersoner hadde opplevd at fosterbarnet var flyttet uten at de hadde fått informasjon om det. De tok kontakt med fosterhjemmet for å gjøre nye avtaler, og fikk da høre at fosterbarnet ikke bodde der lenger.

«Jeg tok kontakt med fosterhjemmet for å avtale et nytt tilsynsbesøk, og da fikk jeg høre at barnet hadde blitt flyttet til et annet fosterhjem. Jeg tok da kontakt med fosterhjems kommunen, og de hadde heller ikke fått beskjed om at barnet hadde blitt flyttet!»

«Jeg hadde hørt fra andre i bygda at tilsynsbarnet mitt hadde psykiske problemer. Barnevernet hadde aldri informert meg om det, og tilsynsbarnet fortalte heller ingenting om dette. Plutselig hadde han flyttet fra fosterhjemmet til en psykiatrisk klinikk. Jeg ble ikke informert om dette.»

«Etter hvert ble det bare slutt med de to søsken som jeg var tilsynsperson for. Jeg fikk høre fra fosterforeldrene at de hadde flyttet. Jeg hadde ingen mulighet til å ha noen formell avslutning. Senere besøkte jeg et av barna som hadde flyttet til en ungdomspsykiatrisk klinikk. Dette gjorde jeg uten å informere barnevernet om dette. Barnevernet så sikkert på meg som en slags inntrenger, de ville holde meg utenfor saken!»

To av tilsynspersoner hadde ikke klart å få til 4 besøk i året, men de hørte ikke noe fra barnevernet om dette!

«Noen ganger klarte jeg ikke å følge opp de 4 tilsynsbesøkene, men barnevernet har aldri tatt kontakt med meg om at jeg ikke fulgte minste kravet.»

De fleste tilsynspersoner forholder seg bare til fosterhjems kommunen som har rekruttert dem som tilsynsperson. De hører aldri eller svært sjelden noe fra omsorgskommunen. I noen tilfeller var det omsorgskommunen som styrte tilsynspersonen nokså mye. Det var dit tilsynspersonen skulle sende tilsynsrapporten sin, og det var de som de fikk utbetalt lønn av. Noen tilsynspersoner opplevde at det var nokså forskjellig hvordan barnevernet fulgte dem opp. Det var en tilsynsperson som hadde et barn fra fosterhjems kommunen og et annet barn som var plassert av en annen kommune. Hun opplevde at avlønningen og oppfølgingen var svært forskjellig, og hun etterlyste klarere retningslinjer og større likhet i hva man skal forvente fra en tilsynsperson.

To tilsynspersoner hadde opplevd at det var såpass alvorlige forhold i fosterhjemmet at de mente at barnet ikke hadde det bra der. De opplevde at dette ikke alltid ble tatt helt på alvor av barnevernet og at det tok lang tid før barnet etterhvert ble flyttet ut av fosterhjemmet.

Nesten ingen av tilsynspersonene hadde blitt informert av barnevernet om de nye retningslinjene. Det var noen som lest det i fagblader eller hørt om det på tv og radio. Bare en av tilsynspersonene var veldig informert om de nye retningslinjene, fordi han i jobbsammenheng hadde blitt involvert i dette arbeidet. Det var ikke barnevernet som hadde tatt kontakt med ham og opplyst om at ordningen nå kunne bli annerledes. Bare to hadde fått vite om at det kunne bli endringer i forhold til deres verv fordi det hadde kommet nye retningslinjer etter at de hadde hatt kontakt med barnevernet. Hva dette innebar ble de ikke informert om. Noen av tilsynspersonene mener at barnevernet har mye kunnskaper om fosterbarnet og fosterhjemmet og at det derfor er mest naturlig at de beholder ansvaret for tilsynsordningen. De fleste synes imidlertid at det er bra at ordningen ikke lenger ligger under barnevernet fordi barnevernet ikke har tid til å følge opp dette arbeidet bra nok.

«Jeg har hørt at det har kommet nye retningslinjer. Men dette har jeg ikke hørt fra barnevernet. Jeg skal be om et møte med barnevernet om det!»

«Jeg synes det er trist at barna ikke lenger skal høres før tilsynspersonen settes inn.»

«Jeg kjenner godt til de nye retningslinjene, og jeg vet at Fylkesmannen i Hedmark har gjort en liten undersøkelse blant kommunene som viser at de fleste kommunene fortsatt organiserer hele tilsynsordningen under barnevernet.»

«Hvis kommunen organiserer tilsynet under helsesøstertjenesten, lurer jeg på om de har mulighet til å følge med om barnevernet gjør en god nok jobb. Begge er nemlig ansatt i samme kommune. Man kan lurer på om de ikke er for lojale overfor hverandre, og om de er uavhengige nok til å uttale seg!»

«Jeg har ikke hørt noe om de nye retningslinjene.»

«Jeg tror det er bra med de nye retningslinjene og at barnevernet ikke lenger skal ha hovedansvaret for tilsynspersonordningen. Det er nesten umulig å få tak i saksbehandler hvis jeg trenger å snakke med henne.»

Mange mener at tilsynspersonen burde ha større makt, og at det fortsatt er opp til barneverntjenesten om de skal følge opp de anmerkninger som tilsynspersonen har kommet med. Videre stilles det fortsatt ingen formelle krav til utdanning og erfaring krav for tilsynspersoner, bare at de skal ha forutsetninger for å gjøre jobben. Før skulle fosterbarnet høres før tilsynspersonen ble oppnevnt. Dette er heller ikke noe krav lenger. Mange tilsynspersoner mente at barnets rettsikkerhet og medvirkning i saken kan bli skadelidende på grunn av dette. Det var også mange som var kritiske til at det ikke skulle oppnevne en særskilt tilsynsperson til hvert barn lenger. Det kan altså bety at hele ordningen legges inn under f.eks. helsesøstertjenesten i en kommune, og at fosterbarnet får å gjøre med forskjellige mennesker som fører tilsyn. Mange tilsynspersoner mente at det er meget viktig at fosterbarn får tillitt, og de lurte på om dette kan bygges opp hvis flere skulle ha tilsyn med fosterbarnet. Videre er det mange som mener at 4 besøk i året er alt for lite til å kunne opparbeide tillitt hos et fosterbarn.

Jeg oppdaget også at det hadde kommet en lovendring som jeg ikke hadde fått med meg. De første 4 tilsynspersoner hadde jeg spurt om bruk av barnetrygd. I henhold til det gamle regelverket skulle barnetrygden for fosterbarn benyttes til ekstraordinære utlegg og til oppsparing på egen konto. Til større utbetalinger måtte fosterforeldrene

innhente samtykke fra barnets tilsynsperson. De oppsparte midlene skulle komme barnet senere til nytte, for eksempel til utdanning. Barnetrygden skulle ikke gå til dekning av løpende utgifter og småinnkjøp av forskjellige art. Tilsynspersonen hadde således en viktig rolle for å påse at dette ble fulgt opp av fosterforeldrene. Denne ordningen har eksistert siden 1953. Jeg hadde derfor et eget spørsmål om de fulgte med på dette. Ingen av tilsynspersoner kjente til denne ordningen, og jeg ble derfor litt usikker, og undersøkte om denne ordningen fortsatt eksisterte etter at jeg hadde gjennomført de fire første intervjuene. Jeg fant ut at det hadde kommet en endring i dette regelverket i 2001 (Ot.prp. nr. 57 2000 – 2001). Endringen innebærer at barnetrygden nå kan brukes fritt av fosterforeldrene til løpende underhold av barnet. Derfor bestemte jeg meg for å kutte ut dette spørsmålet i de seks siste intervjuene.

Det som jeg opplevde som litt spesiell var at noen av de 4 tilsynspersonene som jeg spurte om barnetrygd hadde lang erfaring fra tilsynsarbeidet, og at de var tilsynsperson også før 2001, og at de egentlig burde ha visst at tilsynspersonen frem til 2001 hadde et særskilt ansvar for å følge med på bruken av barnetrygden. Tilsynspersonene opplyste at de aldri hadde hørt om at de skulle følge med på bruken av barnetrygden, og de kjente således ikke til den gamle ordningen, og de hadde heller ikke hørt om den nye ordningen.

5.4.1 OPPSUMMERING

Mange opplevde kontakten med barnevernet som en utfordring, men mange hadde en slags forståelse for barneverntjenestens hverdag, og mente at barneverntjenesten prøvde å gjøre en god jobb. Det var noen som mente at barneverntjenesten hadde for dårlig kunnskap om fosterbarn og tilsynsordningen. De opplevde at tilsynsordningen ikke ble prioritert av barneverntjenesten, og at barneverntjenesten ikke så på tilsynspersonen som en samarbeidspartner. Ofte fikk tilsynspersonen tildelt et barn og fikk da bare litt bakgrunnsinformasjon.

De etterlyser mer samarbeid med barnevernet og større tillitt fra barnevernet til den jobben de gjør som tilsynsperson. De mener at barnevernet bare er opptatt av å følge minstekravet/reglene, og at de ellers er lite interessert i hva tilsynspersonen driver med.

Oppfølgingen av tilsynspersonen blir ifølge de fleste saldert bort i det daglige stresset. De fleste besøker tilsynsbarnet alene helt fra starten. Barnevernet er altså ikke med. Alle hadde behov for veiledning og muligheten for å ta opp ting med barnevernet. De mener at barnevernet er veldig taushetspliktbelagt og at barnevernet nesten ikke samarbeider med dem. De fleste etterlyser klarere retningslinjer for hva som forventes fra en tilsynsperson. Spesielt i forhold til hva slags rolle en tilsynsperson må ha i forhold til fosterforeldrene. De etterlyser innsyn i tiltaksplaner og omsorgsplaner, slik at de også har mulighet til å følge med om barnevernet gjør jobben sin. Nesten alle tilsynspersoner opplever at de nesten ikke får tilbakemelding på hva de har skrevet i tilsynsrapporten. De vet ikke hva barnevernet gjør med denne informasjonen og de lurer på om det kanskje bare forsvinner i en skuff. De etterlyser tilbakemeldinger på hva de har skrevet i rapporten, og at forslag som de har kommet med blir fulgt opp og at de i det minste får en tilbakemelding på hva som ble gjort med deres forslag. Ofte skriver de rapporten ut fra en mal, og da blir det ofte det samme som de skriver hver gang. De etterlyser at barnevernet forteller mer om hvor saken står og hva som foregår i fosterhjemmet, slik at de kan observere det hos fosterbarna og beskrive det i tilsynsrapporten. Mange mener det også er viktig at de får informasjon om hvem som får kopi av deres tilsynsrapport. I noen tilfeller ble rapportene sendt til fosterhjemmet. Tilsynspersonene etterlyser klarere retningslinjer for hvem som skal ha innsyn i deres rapporter.

Noen opplevde at barnevernet hadde for dårlig kompetanse om fosterbarn og tilsynspersoner. De fleste mente at barnevernet hadde få dårlig tid til å følge opp tilsynspersoner, og at det derfor var bedre at tilsynet ble lagt inn under en annen etat som hadde bedre mulighet til å følge opp dette arbeidet.

Nesten ingen tilsynspersoner hadde blitt informert av barneverntjenesten om de nye retningslinjer om tilsyn. Noen kjente ikke til dem i det hele tatt og noen andre hadde hørt om det gjennom media og avisoppslag. Bare en tilsynsperson kjente godt til de nye retningslinjer. De andre var i liten grad orientert om hva dette ville bety for dem som tilsynsperson. Mange mente allikevel at det var svært viktig at barna skulle høres før en tilsynsperson ble tilsatt. At barnas medbestemmelsesrett var viktig.

Alle tilsynspersoner hadde behov for veiledning og muligheten for å ta opp ting med barnevernet. De mener at barnevernet er veldig taushetspliktbelagt og at barnevernet nesten ikke samarbeider med dem.

Barnevernet bør ifølge mange lage et system på hvordan de skal følge opp tilsynspersoner. De har ifølge flere av dem veldig dårlige rutiner på hvordan de skal forholde seg til tilsynspersonen og hvordan de skal involvere tilsynspersonen i saken.

5.5 HOVEDOPPSUMMERING AV KAPITTEL

Tilsynspersonene i mitt utvalg er godt voksne folk. Sammenlignet med tidligere forskning er de nokså stabile som tilsynsperson. De fleste har vært tilsynsperson i mer enn 6 år. De jobber gjerne i helse- og sosialsektoren, og mange har utdanning innen helse- og sosialarbeid. De har gode forutsetninger for å være tilsynsperson for fosterbarn. De har også mye erfaring som tilsynsfører og i gjennomsnitt har de vært tilsynsfører for 8 barn. De fleste av dem har deltatt på innføringskurset gjennom BUF-etaten. Etter dette kurset har de ikke fått tilbud om andre kurs. Alle etterlyste behov for mer kursing. Ingen tilsynspersoner mottar systematisk veiledning fra barneverntjenesten. Alle mener at det er svært viktig med oppfølging og veiledning og alle har behov for dette.

Før de ble tilsatt innhentet barneverntjenesten vandelsattest, og de måtte undertegne taushetsplikterklæring. Deretter ble det ikke innhentet ny vandelsattest. De fleste har fått tidsavgrensede kontrakter med korte oppsigelsesfrister. Tilsynspersonene besøker fosterbarnet 4 ganger per år, og det blir skrevet tilsynsrapport etter hvert besøk. Rapporten sendes til barnevernet. I motsetning til tidligere forskning klarer tilsynspersonene i mitt utvalg å følge minstekravet på 4 besøk i året. Videre klarer de i nesten alle tilfeller å sende tilsynsrapport etter tilsynsbesøket.

Det er veldig forskjellig hva en tilsynsperson tjener, og avlønningen er i stor grad avhengig av hvilken kommune som har rekruttert dem. Noen tilsynspersoner får et fast

beløp for hele tilsynet, mens andre mottar timebetaling. Noen tilsynspersoner mottar kjøregodtgjøring og utgiftsdekning, mens andre ikke mottar dette.

Allikevel har mange av tilsynspersonene hatt tilsynsoppgaver i mange år, og de er meget godt utdannet. Mange sier at de ikke har begynt som tilsynsperson for pengenes skyld, men at de ønsker å gjøre noe for barn som ikke har det bra. Mange mener likevel at de ville ha gjort en bedre jobb hvis rammebetingelsene hadde vært bedre.

Mange tilsynspersoner etterlyser klarere retningslinjer for hva en tilsynsperson skal få betalt. Videre bør det komme klare retningslinjer for f.eks. satser til utgiftsdekning og kjøregodtgjøring, slik at dette blir likt for alle tilsynspersoner.

Det er store forskjeller i måten en tilsynsperson gjennomfører et tilsynsbesøk på. De med lang erfaring sier klart ifra om at de ikke er noen støttekontakt som skal ta barnet med ut på aktiviteter, mens de med liten erfaring ofte gjør en aktivitet sammen med barnet. Alle har samme utgangspunkt, nemlig å følge med på at barnet har det bra i fosterhjemmet.

Alle tilsynspersoner opplever at de får veldig lite bakgrunnsinformasjon før de starter i jobben. Bare to av tilsynspersonene fikk innsyn i omsorgs- og tiltaksplanene fra barneverntjenesten. Barnevernet var ofte ikke med på det første hjemmebesøket hos fosterbarnet. Mange var ikke informert om at de også skulle følge med på barneverntjenesten og hvorvidt forutsetningene for plasseringen av fosterbarnet fortsatt var tilstede. Mange synes dette er vanskelig og de mener de ikke har forutsetninger for å følge dette opp fordi de får for dårlig informasjon og de mangler innsyn i planene fra barneverntjenesten, noe som gjør det umulig å følge opp barnevernet.

Alle tilsynspersonene skriver tilsynsrapport etter tilsynsbesøket. Noen har fått utlevert en mal som de bruker, mens andre skriver rapporten slik de selv mener er best. Hva som blir skrevet i rapporten er ofte nokså tilfeldig. Mange tilsynspersoner hører aldri noe etter at de har sendt tilsynsrapporten til barneverntjenesten. De vet heller ikke hvem som leser rapportene. Mange tilsynspersoner i mitt utvalg etterlyser klarere retningslinjer når det gjelder rapportskrivning og videre oppfølging av rapporten.

Mange tilsynspersoner opplever kontrollfunksjonen som vanskelig, spesielt fordi de i tillegg til denne funksjonen skal bygge opp et tillitsforhold til barnet.

Alle tilsynspersoner synes at de gjør en viktig jobb, og de tar jobben veldig seriøst. Allikevel savner de informasjon og oppfølging fra barneverntjenesten. De synes informasjon er viktig for å kunne avdekke forhold i fosterhjem der barnet ikke har det bra.

Alle tilsynspersoner synes at innføringen av ordningen om en tillitsperson for barn under omsorg er bortkastet, fordi de synes at de som tilsynsperson allerede har denne funksjonen.

Mange tilsynspersoner synes at kontakten med barneverntjenesten er en utfordring. Likevel sier de at barnevernet ofte gjør en bra jobb. De opplever at barneverntjenesten har alt for mye å gjøre, og at de derfor ikke har tid til å følge opp dem som tilsynspersoner. Det er noen som sier at barneverntjenesten har få dårlige kunnskaper om fosterbarn og tilsynsordningen. Alle etterlyser mer samarbeid og oppfølging fra barneverntjenesten. Alle etterlyser klarere retningslinjer fra barneverntjenesten om hva som forventes av en tilsynsperson, og da spesielt overfor fosterforeldrene. Alle sier de har behov for mer informasjon og mer samarbeid med barneverntjenesten. Videre er mange av den oppfatning at tilsynspersoner burde få større makt. Spesielt i de sakene hvor en tilsynsperson oppdager avvik bør tilsynspersonen bli hørt, og tiltak som tilsynspersonen foreslår bør settes i verk og følges opp.

Nesten ingen av tilsynspersonene har blitt informert direkte av barneverntjenesten om de nye retningslinjene for tilsynsordningen, og mange påpeker at dette sier litt om samarbeidet mellom dem og barneverntjenesten. De opplever liten tillit fra barneverntjenesten. Alle etterlyser klarere retningslinjer for samarbeidet med og oppfølgingen fra barneverntjenesten.

Flere tilsynspersoner i mitt utvalg synes at ordningen burde legges inn under en annen etat eller instans som har mer tid til å følge dem opp. De sier at barneverntjenesten har for dårlig tid til å følge opp ordningen. Mange tilsynspersoner er direkte rekruttert av barneverntjenesten og de kjenner ofte de ansatte i barneverntjenesten godt før de starter som tilsynsperson. Mange er eller har vært fosterhjem for barneverntjenesten. Derfor

opplever en mange av dem at det kan bli vanskelig med uavhengigheten overfor barneverntjenesten. De synes dette er en stor utfordring.

6 ANALYSE

Etter at jeg nå har presentert resultatene fra min undersøkelse vil jeg trekke ut tre forskningsspørsmål som jeg har undersøkt nærmere. Etter at jeg har beskrevet disse tre forskningsspørsmålene, kommer jeg med noen anbefalinger.

De tre forskningsspørsmålene er:

1. Hva innebærer det for tilsynspersoner å ha forskjellige roller, og hvordan ivaretas uavhengigheten fra barnevernet og fosterhjemmet?
2. Hva er effekten av de nye retningslinjene og hva betyr disse for tilsynspersonens handlingsrom?
3. Hvordan kan ordningen med tilsynsperson for barn i fosterhjem forbedres?

6.1 HVA INNEBÆRER DET FOR TILSYNSPERSONER Å HA FORSKJELLIGE ROLLER OG HVORDAN IVARETAS UAVHENGIGHETEN FRA BARNEVERNET OG FOSTERHJEMMET?

Min undersøkelse viser at tilsynspersonens rolle er nokså uklar. Barneverntjenesten fører også tilsyn med barn i fosterhjem, og det er uklart hva som er merverdien av at en tilsynsperson også har tilsyn med barn i fosterhjem. Det argumenteres med at det er viktig at en uavhengig person (utenom barneverntjenesten) følger opp barn i fosterhjem. I mange land rundt oss er det bare barneverntjenesten som fører tilsyn med barn i fosterhjem (Karlsen, 2000). De fleste tilsynspersoner i mitt utvalg mener at det er viktig at det finnes egne tilsynspersoner som skal følge opp barn i fosterhjem. De kjente alle sammen til at barneverntjenesten også følger opp barn i fosterhjem. For de fleste er det uklart hva som er forskjellen mellom dem som tilsynsperson og den oppfølgingen som barneverntjenesten har av fosterhjem. Mange vet at barneverntjenesten i tillegg har ansvar for å følge opp fosterforeldrene og at tilsynspersonen ikke har et slikt ansvar. De er klar over at tilsynspersonens skal fokusere på fosterbarnet. Mange sier at det er viktig

at det blir en bedre rolleavklaring mellom tilsynspersonen og barneverntjenesten. Dette må klargjøres før man starter som tilsynsperson.

Rollefordelingen mellom barneverntjenesten og tilsynsføreren er uklar, og mange tilsynspersoner vet ikke helt hva som forventes av dem og hvordan tilsynet skal se ut. Det er mange tilsynspersoner som opplever kontrollfunksjonen i forhold til fosterforeldrene og barnevernet som vanskelig, særlig fordi de samtidig skal være en tillitsperson overfor barn. Tilsynspersonen skal i henhold til regelen kunne føre kontroll på om forutsetningene for plasseringen blir fulgt opp av barneverntjenesten. Dette kan de gjøre gjennom å få innsyn i planene som er blitt utarbeidet av barneverntjenesten. De fleste tilsynspersoner i min undersøkelse blir ikke opplyst om disse planer og har derfor lite mulighet til å følge med på om forutsetningen for plasseringen fortsatt er til stede.

Mange tilsynspersoner opplever det som vanskelig at de ikke har noen beslutningsmyndighet. De skal bare formidle det de ser til barneverntjenesten. Alle disse utfordringer skaper et spenningsfelt. Mange opplever spenningsfeltet mellom de forskjellige roller som veldig krevende. Også tidligere undersøkelser viser at spenningsfeltet mellom de forskjellige roller som en tilsynsperson har kan være krevende og vanskelig (Hodne, 2009).

Å være tilsynsperson for fosterbarn innebærer at man inntar forskjellige roller. Mange tilsynspersoner i mitt utvalg synes det er vanskelig å måtte innta forskjellige roller. De skal både kontrollere om barnet har det bra og samtidig oppnå tillitt hos barnet, slik at barnet har mulighet til å ta opp spørsmål og utfordringer. I henhold til Lov om barneverntjenesten § 4-22 er formålet med tilsynet å føre kontroll med at barnet får forsvarlig omsorg i fosterhjemmet og at de forutsetninger som ble lagt til grunn for plasseringen blir fulgt opp.

Som det går frem av loven og retningslinjene skal tilsynspersonen være både en kontrollør og en støtteperson. Utgangspunktet er at tilsynspersonen skal se til at barnet har det bra i fosterhjemmet samtidig som eventuelle problemer skal avdekkes.

Dobbeltrollen som både kontrollør og tillitsbygger kan medføre spenninger og utfordringer. Fosterforeldrene kan føle at tilsynspersonen kontrollerer dem, og det kan

bety at de kan utvise en viss skepsis overfor tilsynspersonen. Dette kan igjen føre til at fosterbarnet av lojalitet mot fosterforeldrene sine ikke tør å snakke åpent med tilsynspersonen om hvordan de har det i fosterhjemmet.

I NOU 2011:20 vises det til at en slik kontrollfunksjon kan være til hinder for at barnet snakker åpent og fritt. Kontrollfunksjonen forutsetter at fosterfamilien aksepterer tilsynspersonens rolle i fosterhjemmet. Det at et barn får tillitt til tilsynspersonen og således også tør å ta opp ting som er vanskelige er en av de viktigste oppgavene som en tilsynsperson har. For å kunne få tillitt til et barn er det viktig at barnet vet hva tilsynspersonens oppgave er og hvorfor. Det er derfor viktig at rollen som tilsynspersonen blir tydeligere avklart overfor barnet og fosterforeldrene. Man unngår da også at fosterforeldrene ser på tilsynspersonen som en slags støttekontakt. Videre kan klarhet i roller også bidra til at forholdet mellom tilsynspersonen og fosterhjemmet blir tydeligere og bedre.

Det er mange som har pekt på at det er viktig at tilsynspersonens rolle og oppgaver bør tydeliggjøres. I barnevernloven av 1953 § 36 hadde formulerte man det slik:

Finner tilsynsføreren at det er mangler ved barnets pleie eller oppfostring, eller at forholdene i fosterheimen for øvrig ikke er tilfredsstillende, eller at oppfostreren ikke overholder de vilkår som er fastsatt, skal tilsynsføreren på lempelig måte søke å utvirke at oppfostreren retter på forholdet eller om nødvendig gi ham pålegg om dette.

Dagens forskrift har ingen lignende formulering. Man kan si at dagens forskrift har gjort tilsynspersonen til en som skal besøke hjemmet et visst antall ganger og skrive rapport fra disse besøkene. De har ingen påvirkningsmulighet.

I mitt utvalg var ikke alle tilsynspersoner klare på hva slags rolle de hadde. De visste at de skulle se til at barnet hadde det bra, men mange visste ikke at de i tillegg også skulle følge med på barnevernet og at barnevernet fulgte intensjonen med plasseringen. Det kan være vanskelig å følge opp en sak godt nok hvis man ikke kjenner til intensjonene og målsetningene med plasseringen. I mitt utvalg er det bare to tilsynspersoner som har fått innsyn i tiltaks- eller omsorgsplaner, og de fleste vet derfor ikke hva som er

målsetningen med plasseringen og hva slags planer barnevernet har med plasseringen fremover.

I mitt utvalg er det flere tilsynspersoner som synes det er viktig å ta barnet med ut på aktiviteter for å kunne oppnå tillitt. Andre synes derimot at dette er støttekontaktens ansvar, og de ser på seg selv som en som skal snakke med fosterbarnet om hvordan det har det i fosterhjemmet. De med kort erfaring som tilsynsperson var i større grad opptatt av å ta barna med på aktiviteter enn de som har lang erfaring. Alle har faktisk som utgangspunkt for tilsynsoppdraget at de skal se til at barnet har det bra i fosterhjemmet.

Blant mitt utvalg var det altså uklart hvilken rolle en tilsynsperson bør ha og hvordan tilsynet skal utføres. Mange tilsynspersoner bestemmer selv hvordan de fører tilsyn med barnet, og det hersker uklarhet om oppgavene og måten å gjøre ting på. Dette kan gi en del usikkerhet hos både tilsynspersonen og fosterbarnet. Når tilsynspersoner selv kan bestemme innholdet i tilsynet, kan dette lett føre til ulikheter.

Mange tilsynspersoner anfører at det kan være vanskelig å oppnå et tillitsforhold til et barn når man bare møter barnet 4 ganger i året og kanskje bare 1 eller to timer hver gang. Spesielt for mindre barn kan 3 måneder være en for lang periode til å kjenne igjen tilsynspersonen fra gang til gang, og da blir det vanskelig å oppnå tillitt hos et barn.

For å kunne oppnå tillit hos et barn er det viktig at man vet hvordan man kommuniserer med barn. Derfor synes mange tilsynspersoner at det er viktig at de får opplæring i hvordan man kommuniserer med barn. De må vite hvordan man snakker med barn i ulike aldre og hvordan kan man få frem ting i samtaler med barnet som kan være viktige for tilsynet. Noen tilsynspersoner var redd at det som barnet sa ikke var sant. Ingen av mine respondenter har fått opplæring i hvordan de skal samtale med barn. Når man klarer å kommunisere riktig med barn, er det også lettere å finne ut om det som barnet sier kan være sant eller ikke.

Det er svært viktig at tilsynspersonrollen defineres tydeligere og blir mer meningsfull. Nå er rollen nokså uklar. Denne uklarheten kan føre til at tilsynspersoner slutter etter kort tid (jfr. Norsk Fosterhjemsforening, 2010) Tilsynspersonene i mitt utvalg er derimot veldig stabile. Uklarheten kan allikevel smitte over på barna. De kan fort

oppfatte tilsynspersonen som en del av barneverntjenesten og dette kan bidra til at barnet ikke vil fortelle om ting. En tydelig rolleavklaring er derfor meget viktig.

Da jeg analyserte alle intervjuene forsøkte jeg å finne fellestrekk hos tilsynspersonene. Det som kommer klart frem i min undersøkelse er at de fleste blir tilsynsperson fordi de ønsker å gjøre en samfunnsinnsats. De ønsker å gjøre noe for barn som ikke har det så veldig bra eller som har hatt det vanskelig. Mange av dem sier at de ikke har blitt tilsynsperson fordi jobben gir dem god økonomisk uttelling. De tror at de kanskje ville gjøre en bedre jobb hvis jobben hadde vært bedre betalt.

En tilsynsperson skal ikke bare kontrollere og bygge tillit, men også være uavhengig, både overfor både barneverntjenesten og fosterforeldrene. Men en tilsynsperson skal også samarbeide med både barneverntjenesten og fosterforeldrene til beste for fosterbarnet. Det er flere tilsynspersoner som nevner dette som en utfordring. I § 8 i forskrift om fosterhjem sies det at fosterhjems kommunen skal gi tilsynsoppgaver til personer som er egnet til å utføre oppgaven. Kommunen skal sikre at den som fører tilsyn har en tilstrekkelig uavhengig posisjon i forhold til barneverntjenesten og fosterforeldrene.

Tilsyn er et sentralt virkemiddel for å ivareta rettssikkerheten til barn som plasseres i fosterhjem. Tilsyn er ett av flere virkemidler for å følge opp intensjonene i lovverket. Barn i fosterhjem er i en sårbar situasjon og kan mangle muligheten til selv å gi uttrykk for synspunkter om sin egen livssituasjon.

I rapporten fra Riksrevisjonen kom det frem at det selv for erfarne tilsynspersoner kan være vanskelig å avdekke om barnet blir utsatt for omsorgssvikt i et fosterhjem. De mente at en for tett tilknytning mellom tilsynspersonen og fosterforeldrene var den største utfordringen når det gjelder å kunne avdekke disse forhold (Riksrevisjonens dokument, 2011 – 2012).

Jeg har tidligere vist til artikkelen i adressa.no som tok opp flere saker der barn var blitt utsatt for overgrep i fosterhjemmet. De kom frem til at det siden 2000 var 52 barn som var blitt utsatt for grov vold og seksuelle overgrep mens de var under barnevernets

omsorg (Ellingsen og Rise, 2011). Det er derfor svært viktig at tilsynet fungerer og kan avdekke overgrep i fosterhjemmet.

I Liv Wiborg Karlsens (Karlsen, 2000) utvalg var mange tilsynspersoner rekruttert direkte av barnevernet. Mange tilsynspersoner i hennes utvalg jobbet sammen med barnevernet eller kjente fosterbarnet fra før. I mitt utvalg er de fleste også rekruttert direkte av barnevernet og mange har jobbet med barnevernet i forhold til andre oppgaver. Barnevernet kjenner således godt til de som får tilsynsansvar.

Tilsynspersonene i mitt utvalg som er ansatt av barnevernet i egen kommune, eller som har samarbeidet med dem tidligere, er mye mere positive til barnevernet og har større forståelse for dem sammenlignet med tilsynspersonene som ikke har slike tette bånd med barnevernet. Hvis tilsynspersonen og barnevernet kjenner hverandre godt fra før, kan det være svært vanskelig å opptre uavhengig av barnevernet.

Videre nevnte mange tilsynspersoner at de kjente fosterhjemmet de hadde tilsyn i fra før. Mange tilsynspersoner bor i små bygdesamfunn og de kjenner fosterforeldrene godt. Dette kan også føre til at det kan være vanskelig å være uavhengig i forhold til fosterhjemmet. De fleste tilsynspersoner er bosatt i kommunen de har tilsynsoppgaver for.

I mitt utvalg er det få tilsynspersoner som kjente fosterbarnet fra før. De fleste har fått tildelt tilsynsbarn som de ikke kjenner fra før. Fordi de fleste bor i små bygdesamfunn, treffer de fosterbarnet allikevel i mange sosiale sammenhenger. De hører også gjennom andre snakk om fosterbarnet som de er tilsynsperson for. Det som er påfallende er at 5 tilsynspersoner selv har vært eller er fosterforeldre/beredskapsforeldre, og at to andre tilsynspersoner faktisk kunne tenke seg å bli fosterhjem. Disse er altså godkjent av barnevernet som fosterhjem og blir også fulgt opp av det samme barnevernet som de har tilsynsoppgaver for.

Selvsagt kan det å være fosterhjem og samtidig ha tilsynsoppgaver være veldig positivt. Man kan kjenne igjen egne erfaringer som fosterhjem, og dette kan brukes i tilsynsarbeidet med fosterbarn. En ulempe kan være at man blir for forutinntatt, og at man som tilsynsfører kan avspeile situasjonen i forhold til fosterbarnet ut fra sin egen

fosterhjemssituasjon. Ingen situasjoner er like, og det er flere veier som fører til Rom, og derfor er det spesielt viktig at disse tilsynsførerne er klar over at de kan være forutinntatte.

Det er mange som mener (jfr. de forskjellige høringsuttalelsene om forslag til endringer i Lov om barneverntjenesten «barnevernsloven» av 17. juli 1992 med tilhørende forskrifter) at man kan unngå ovennevnte, altså at tilsynspersonen skal ha en uavhengig rolle overfor både barneverntjenesten og fosterhjemmet, gjennom å utvikle en tilsynsmodell som sikrer at det blir ført tilsyn som er uavhengig av både barnevernet og fosterhjemmet. Mange respondenter i mitt utvalg mener derfor at ansvaret for tilsynet bør fratas barneverntjenesten og kommunen og legges inn under f.eks. fylkesmannen. Fylkesmannen har allerede en tilsynsrolle overfor det kommunale barnevernet, og de fører også tilsyn med barn som bor på institusjoner. De har altså opparbeidet seg god kompetanse når det gjelder å føre tilsyn.

Derimot er det barneverntjenesten som allerede kjenner godt til både fosterbarnet og fosterforeldrene. Det er barnevernet som har godkjent fosterforeldrene. Det kan fort oppstå uklarheter i ansvarsforholdet mellom fylkesmannen og barneverntjenesten hvis ansvaret blir overført til fylkesmannen. Videre kan det ved en slik overføring fort oppstå uenighet om hvorvidt et fosterhjem ivaretar barnets behov på en god måte. Nå er det bare barneverntjenesten som er involvert i saken. Hvis man overfører ansvaret til fylkesmannen, beholder barneverntjenesten ansvaret for godkjenning og plassering av fosterbarnet. Man får da i tillegg en etat eller organisasjon som følger opp tilsynspersonene. De kan ha et helt annet utgangspunkt, og kanskje de mangler informasjon som har vært viktig for plasseringen. Det kan derfor lett oppstå uklarheter. Hvis ansvaret skulle overføres til fylkesmannen, kreves det enda mer samkjøring av samarbeidet mellom fylkesmannen og barneverntjenesten. Man sier ofte at det i tilsynsarbeidet er viktig med nærhet og kontinuitet. Denne nærheten finnes i kommunen, og det kan være nokså stor avstand mellom fylkesmannen og det enkelte fosterhjem.

Fylkesmannen skal allerede følge opp og ha tilsyn med det kommunale barnevernet. Det hadde kanskje vært bedre hvis fylkesmannen i stedet hadde et overordnet tilsyn med hvordan tilsynet med fosterbarn ble gjennomført i kommunen, fremfor å legge hele

ansvaret for tilsynsordningen til fylkesmannen. Hvis ansvaret likevel legges til fylkesmannen, burde man utvikle en helt ny og annen ordning med mye klarere retningslinjer for hvem som har ansvar for hva og hvordan avvik skal følges opp.

Det har vært flere som mener at ordningen med tilsynspersoner burde være en mer rendyrket rettssikkerhetsordning. Barnevernsproffene (dette er barn/ungdom i barnevernet som er «profesjonelle» på barnevern gjennom sine egne erfaringer. De reiser rundt og har møter og konferanser med politikere og fagfolk.) mener at det kreves kunnskap og tillit mellom mennesker for å kunne snakke om det som er vanskelig. Barnevernsproffene ber om at tilsyn gjøres i samarbeid mellom en tillitsperson og en rettighetsperson. Tillitspersonen skal velges av barnet ved plassering, og skal være barnets støtteperson og trenger ikke å ha fagutdanning. Rettighetspersonen kan ha ansvar for flere barn, bør ha særskilt kunnskap og kompetanse på området, og ha som oppgave å påpeke brudd på barnets rettigheter (Barnevernsproffene, 2011).

Som jeg tidligere nevnte har departementet gjennom Proposisjon 106 L (BLID, 2013) vedtatt å innføre tillitsperson for barn i fosterhjem. Tillitspersonen kan være til stede når tilsynspersonen besøker fosterbarnet og når det snakkes med fosterbarnet om situasjonen i fosterhjemmet. Barnet kan selv utpeke sin tillitsperson. Målsetningen er at tillitspersonen vil kunne trygge barnet i samtaler med tilsynspersonen. Dette kan også være med på å redusere spenningsfeltet som tilsynspersoner opplever mellom det å være hjelper og det å være kontrollør. I NOU 2011:20 vises det til at en slik kontrollrolle kan være til hinder for at barnet snakker åpent og fritt. Kontrollrollen krever at fosterfamilien aksepterer tilsynspersonens rolle i fosterhjemmet. Denne ordningen har kommet uten at rollen til tilsynspersonen har blitt mer avklart. Mange tilsynspersoner i mitt utvalg er derfor nokså forbauset. De synes at de som tilsynspersoner allerede fungerer som tillitsperson for barn i fosterhjem, og de synes at hele ordningen er bortkastet. De synes at det også er veldig unaturlig at en tillitsperson skal være tilstede når tilsynspersonen besøker barna. Innføringen av tillitspersonordning burde ha medført en tydeligere rolleavklaring. Dette har ikke skjedd. Det gjenstår å se om barneverntjenester faktisk oppnevner disse tillitspersoner. Det er også grunn til å frykte at innføring av tillitspersoner gjør situasjonen enda mer forvirrende for fosterbarn. Det virker som om de nye ordningene ikke har blitt samkjørt, og at det dermed ikke vil bli

noen endring i det hele tatt. Det gjenstår også å se om dette vil bidra til at tilsynet med barn i fosterhjem bli mer profesjonelt.

Med utgangspunkt i mitt utvalg kan jeg konkludere med at spenningsfeltet mellom de forskjellige roller som en tilsynsperson har er en stor utfordring. Det er uklart hva slags rolle en tilsynsperson egentlig har og hva som er merverdien av denne ordningen. Spesielt hvis vi ser at barneverntjenesten også har en slik oppfølgingsrolle. Det er viktig at man utvikler rutiner og retningslinjer slik at man får en bedre rolleavklaring. Videre er det vanskelig for tilsynspersoner å opptre uavhengig fra barneverntjenesten og fosterhjemmet. Mange tilsynspersoner mener at man kunne oppnå mer uavhengighet fra barneverntjenesten og fosterhjemmet gjennom å flytte ansvaret for tilsynsordningen vekk fra barneverntjenesten.

6.2 HVA ER EFFEKTEN AV DE NYE RETNINGSLINJER OG HVA BETYR DISSE FOR TILSYNSPERSONENS HANDLINGSROM?

Siden begynnelsen av 1980-tallet har offentlig styring vært gjenstand for en reformbølge som gjerne betegnes som «New Public Management» med fokus på effektivitet, resultater, marked og konkurranse samt sterkere brukerorientering (Molander og Terum, 2010, s. 93). Vi ser helt klart på mange områder at de forskjellige departementene har gått inn med mer styring og flere regler slik at de sikrer en felles nasjonal standard. Dette har også skjedd når det gjelder tilsynsordningen for fosterbarn. Departementet har kommet med nye retningslinjer om en annen organisering av tilsynet i kommunen. I tillegg har de blitt tydeligere på hvem som har ansvar for hva, og at tilsynspersoner må få opplæring og bedre oppfølging. Videre har departementet kommet med klarere regler på hva tilsynspersonen skal beskrive i sin tilsynsrapport og hva som bør gjøres når det oppstår avvik. Målsetningen fra departementet er at tilsynspersonordningen blir profesjonalisert og at barns rettssikkerhet blir bedre ivaretatt. Utgangspunktet for endringene har vært at ordningen ikke fungerer tilstrekkelig etter intensjonen og at det har vært vanskelig å rekruttere tilsynspersoner.

At departementet har kommet med klarere regler er på den ene siden gledelig og bra. Gjennom et tydeligere regelverk vil man kanskje få større likhet i utførelser av tilsynet i

fosterhjem, og dette vil forhåpentligvis komme barna til gode. Å innskrenke handlingsrommet til tilsynspersoner kan også bidra til at man fjerner noe av fleksibiliteten som lå i det å være tilsynsperson.

I mitt utvalg mener de fleste tilsynspersoner at det er viktig med klarere regler rundt ordningen. De mener det er viktig at kommunen har klare regler på hvordan man skal følge opp tilsynspersoner og hva som forventes av dem. De mener at det bør være klarhet i innholdet av tilsynet og innholdet i tilsynsrapporten. Det er imidlertid mange som synes at det er viktig å ha fleksibilitet i jobben, og at det er derfor de ble tilsynsperson.

I mitt utvalg er det spesielt de tilsynspersoner med lang erfaring som opplever det som viktig å ha fleksibilitet i forhold til tilsynsjobben. De liker spesielt godt at de selv kan bestemme hvordan de utfører jobben og hvordan de skal forholde seg til fosterbarnet. Tilsynspersoner med liten erfaring synes at det er viktig med klare regler for hvordan de skal gjennomføre tilsynet.

Departementet sier i sine retningslinjer at tilsynet skal foregå etter behov, men minst 4 ganger i året. Nesten alle kommuner i mitt utvalg har lagt seg på minstekravet og vurderer ikke behovet for f.eks. flere tilsynsbesøk i året. Tilsynspersonene får høre helt klart at de bare skal besøke barnet 4 ganger i året, og hele tilsynet (kjøring, besøk, rapportskriving) skal ikke ta mer enn 4 timer. Bare i to tilfeller i mitt utvalg fikk tilsynspersonen lov til å besøke barnet litt oftere i starten. Mange tilsynspersoner mener at tilsynet bør tilpasses barnets behov og ikke kommunes økonomi. Minstekravet skal være nettopp et minstekrav og ikke normen. Å begrense tilsynet til 4 ganger per år kan føre til at man ikke får et godt nok bilde av hvordan barnet har det i fosterhjemmet. Flexibilitet i forhold til antall tilsynsbesøk er ifølge mange tilsynspersoner viktig og nødvendig.

Innskrenkning av handlingsrommet til tilsynspersoner kan bidra til større likhet. I dag varierer innholdet i tilsynet og oppfølgingen til dels ganske mye. Gjennom å stille tydeligere forventninger fra departementet kan man unngå ulikheter, og dette kan ivareta fosterbarnets rettssikkerhet. Videre kan likhet også bidra til mer kontinuitet og at

tilsynspersoner holder ut lenger i jobben. En ulempe kan være at man fjerner noe av fleksibiliteten som mange opplever som viktig i tilsynsjobben.

Nesten ingen av tilsynspersonene i mitt utvalg var informert om at det har kommet nye retningslinjer, og de jobber altså ikke etter de nye retningslinjene. De påpeker at dette sier litt om hvordan barneverntjenesten prioriterer dette arbeidet. Retningslinjene ble vedtatt og innført per 1.2.2014, mens jeg gjennomførte intervjuene av tilsynspersonene i mai og juni 2014. Fordi mange tilsynspersoner ikke kjente til de nye retningslinjene er det vanskelig for meg å si noe om hvordan de påvirker deres jobb som tilsynsperson. De fleste hadde hørt om at de hadde kommet nye retningslinjer og hadde klare meninger om det, men de jobber altså fortsatt etter de gamle retningslinjene.

Barneverntjenesten har gjennom nye lover og retningslinjer blitt mer profesjonalisert. Jeg har tidligere nevnt at den gamle tilsynsførerordningen var mer omfattende og inneholdt blant annet beslutningsmyndighet. Den var mer profesjonalisert. Etter den nye loven i 1992 (lov om barneverntjenesten) ble beslutningsmyndigheten fjernet og handlingsrommet innskrenket. Tilsynspersoner skulle bare følge med om barn i fosterhjem hadde det bra og skulle formidle dette videre til barneverntjenesten. Det kreves ikke lenger at tilsynspersoner har noen bestemt utdanning, og rapportene deres skal bare sendes til barneverntjenesten. Hva som blir gjort og hvordan rapportene brukes av barneverntjenesten er uklart. Tidligere skulle rapporten behandles i kommunens klientutvalg. Slik kunne andre enn barneverntjenesten følge med på om barna hadde det bra i fosterhjem og om intensjonen med plasseringen var ivaretatt. Man kan konkludere med at tilsynsordningen har blitt en ordning som i liten grad er profesjonalisert.

Departementet sier at man gjennom de nye regler ønsker å oppnå en profesjonalisering av tilsynspersonordningen. Det er usikkert om man oppnår dette. Det kan fort bli til at de nye regler er en slags finpussing av den gamle ordningen. Mange av endringene er fortsatt uklare og gir rom for tolkning. Mange tilsynspersoner i mitt utvalg mener at de nye retningslinjene ikke fører til en markert forbedring og endring av tilsynsordningen.

6.3 HVORDAN KAN ORDNINGEN MED TILSYNSPERSON FOR BARN I FOSTERHJEM FORBEDRES?

I dette avsnittet vil jeg komme med forslag som tilsynspersonene selv har kommet med og forslag som jeg mener bør kunne forbedre tilsynspersonenes hverdag. I avsnitt 6.4 vil jeg selv komme med flere konkrete anbefalinger til forbedring av tilsynspersonsordningen.

I tidligere undersøkelser og utredninger har barneverntjenester, fosterbarn og fosterforeldrene vært veldig kritiske til tilsynspersonordningen. Ofte kommer det frem at det har vært vanskelig å rekruttere tilsynspersoner og at de som ble rekruttert slutter allerede etter kort tid. Mange fosterbarn kjenner ikke til sin tilsynsperson og de skjelner heller ikke mellom tilsynspersonen og barneverntjenesten. Tilsynspersoner klarer ikke alltid å få til 4 tilsynsbesøk i året, og det blir ikke utarbeidet tilsynsrapport etter alle besøkene. Departementet har derfor innført nye forskrifter der målsetningen har vært å profesjonalisere tilsynsordningen for fosterbarn og bidra til mer stabilitet blant tilsynspersoner for fosterbarn.

Det er veldig bra at departementet har innsett nødvendigheten av en endring. Allikevel er det reist kritikk mot den nye ordningen. Det tviles på om tilsynspersonene blir mer uavhengige av fosterhjemmet og barneverntjenesten. Kommunen kan bestemme at det er en annen etat i kommunen som skal føre tilsyn med fosterbarn. Disse skal da også ha ansvar for å følge med på at barneverntjenesten utfører jobben sin riktig. Men er dette mulig, spesielt i små kommuner hvor alle kjenner alle? Er det ikke bedre å overføre ordningen ut av kommunen (f.eks. til fylkesmannen)? Jeg har vist til at dette også kan være vanskelig, og at man i så fall trenger enda klarere retningslinjer og en enda tydeligere ansvarsfordeling mellom kommunen og fylkesmannen.

I min undersøkelse kommer det klart frem at mange tilsynspersoner har problemer med spenningsfeltet mellom de forskjellige rollene. De skal være uavhengige, ha en kontrollfunksjon og dessuten bygge tillitt til fosterbarnet. Det er viktig med en rolleavklaring, først og fremst en tydeliggjøring av forskjellen mellom tilsynet som en tilsynsperson gjennomfører og barneverntjenestens tilsyn med fosterbarn. I de nye

retningslinjene fra departementet omtales dette ikke, og min påstand er at det bidrar til at mange tilsynspersoner opplever jobben som krevende. Departementet burde gjennom de nye retningslinjene ha satt opp en tydeligere rollefordeling mellom tilsynet som tilsynspersonen utøver og tilsynet som barnevernet utøver. Videre er det svært viktig å få frem merverdien av dagens ordning.

Da departementet la de nye retningslinjer ute til høring, var det mange som uttalte seg. En stor mangel mener jeg er at de det gjelder, altså tilsynspersonene selv, ikke fikk uttale seg. Jeg har ikke sett en eneste høringsuttalelse der tilsynspersoner uttaler seg om den nye ordningen. Gjennom min undersøkelse har jeg påvist at mange tilsynspersoner har klare formeninger om hva som bør endres for at ordningen skal bli bedre og barns rettssikkerhet bedre ivaretatt.

En god del høringsinstanser var skeptiske til den nye ordningen og var redd for at de nye retningslinjene ikke ville føre til noen vesentlig endring. En innskrenkning av tilsynspersonens handlingsrom ville ikke ha noen betydning for kvaliteten på jobben, fordi det gis rom for tolkninger. Videre har kommunene fortsatt anledning til å fortsette med den gamle ordningen.

Da jeg jobbet med intervjuene, fikk jeg tak i et brev som en av tilsynspersoner hadde fått fra fylkesmannen. Av hensyn til personvernet vil jeg ikke navngi hvilken fylkesmann det her er snakk om. Fylkesmannen hadde foretatt en gjennomgang av alle kommuner for å få en oversikt over hvordan kommunene hadde organisert tilsynspersonordningen etter at de nye retningslinjer ble innført. Brevet var datert 13. mai 2014, altså mer enn 3 måneder etter at endringen i barnevernloven § 4-22 trådte i kraft. I brevet opplyser fylkesmannen om at det var tre kommuner som hadde lagt hovedansvaret for tilsynsordningen til et kommunalt virksomhetsnivå over barneverntjenesten. To av disse hadde likevel delegert den praktiske oppfølgingen av ordningen til barneverntjenesten. Bare en av kommunene hadde lagt ansvaret til en annen tjenesteleder innen samme virksomhetsnivå. Videre hadde en kommune sagt at de ville legge ansvaret for tilsynsordningen i sin helhet til helsestasjonen i kommunen. 18 kommuner hadde de fortsatt ikke gjort noen endring i organiseringen av tilsynspersonordningen, og barnevernslederen i kommunen hadde fortsatt hovedansvaret for ordningen.

Kommunene som ikke hadde foretatt noen endring begrunnet dette ut fra at de mente at barnevernet hadde den beste kompetansen til å rekruttere egnede tilsynspersoner og til å gi disse opplæring og veiledning. De mente at den eksisterende ordningen var veletablert og fungerte godt for både fosterbarn og barneverntjenesten, og at de derfor ikke ville gjøre noen endringer.

I samme brev sier fylkesmannen at det kommer frem i forarbeidet til lovendringen at kommunene kan velge å benytte seg av den eksisterende ordningen. Fylkesmannen presiserer at det er svært viktig at et godt tilsyn har legitimitet blant de berørte, og at uavhengighet fra barneverntjenesten og fosterhjemmet derfor er viktige forutsetninger for at tilsynet skal være troverdig og forsvarlig. Den som skal føre tilsyn må derfor ha en tilstrekkelig uavhengig posisjon i forhold til barneverntjenesten og fosterhjemmet.

Jeg vet at kommunen som hadde lagt tilsynet til helsestasjonen likevel bestemte å la tilsynspersonordningen forbli under barneverntjenesten etter at de fikk dette brevet. Intensjonene fra departementer var meget bra, og de tok faktisk utgangspunkt i det faktum at ordningen ikke fungerte godt nok og at barns rettssikkerhet dermed ikke ble tilstrekkelig ivaretatt. Det er derfor merkelig at så mange kommuner beholder den gamle ordningen og til og med sier at ordningen var veletablert og fungerte godt for både fosterbarna og barneverntjenesten, slik at de ikke ønsker å foreta noen endring.

Tilsynspersonene i min undersøkelse sier det motsatte av det barneverntjenesten sier (jfr. ovennevnte brev). De opplever at barneverntjenesten ikke har tid, og enkelte ganger manglende kompetanse, til å følge dem opp. Barneverntjenesten gir dem ikke nødvendig opplæring og veiledning og de opplever at barneverntjenesten ikke prioriterer tilsynsarbeidet. Mange mener at ordninger bør organiseres på en annen måte og at den bør tas helt vekk fra barneverntjenesten. De opplever at barneverntjenesten ikke innser viktigheten av tilsynsordningen og at arbeidsvilkårene og lønnen er deretter. De etterlyser klarere rutiner og retningslinjer som også må følges opp slik at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt. Mange mener at det med dagens ordning er vanskelig å ha en uavhengig rolle overfor barneverntjenesten. Det er barneverntjenesten som har godkjent fosterhjemmet og rekruttert dem som tilsynsperson. De skal sende tilsynsrapport til barneverntjenesten og det er barneverntjenesten som skal følge opp

tilsynsrapporten. Barnevernet har dermed flere roller, og mange tilsynspersoner opplever det derfor som vanskelig å være uavhengig i forhold til barneverntjenesten. Ofte anfører de også at de ikke får nok informasjon fra barnevernet om fosterbarnet. De får ikke innsyn i omsorgs- og tiltaksplaner og kan således ikke se om barnevernet følger intensjonene med plasseringen. De har altså ingen mulighet til å følge med på om barnevernet gjør en god nok jobb slik at barnets rettssikkerhet blir ivaretatt.

Tilsynspersonene mener at det burde foreligge klare retningslinjer for tilsynsordningen, og at det må bli større likhet når det gjelder praktiseringen av ordningen, og at det ikke burde være slik at ordningen fungerer ulik fra kommune til kommune.

Tilsynspersonene mener videre at det burde være klarere retningslinjer for hva en tilsynsperson skal få utbetalt og hva som er inkludert i utbetalingen. Videre burde det være klare retningslinjer for hvordan tilsynspersonen skal følges opp og hva slags opplæring de bør få. Dessuten bør det utarbeides klarere retningslinjer for innholdet i tilsynet og hvordan tilsynsrapporten skal utarbeides og følges opp. Nå er det opp til hver enkelt kommune hvordan de følger dette opp, og i mange kommuner blir tilsynspersoner ikke fulgt opp i det hele tatt. Flere tilsynspersoner mener at det hadde vært bra hvis det var kontakt mellom barnevernet og tilsynspersonen etter at tilsynsrapporten ble levert. Man kan da drøfte innholdet i rapporten og snakke om anbefalingene som tilsynspersonen har kommet med. På en slik måte føler tilsynspersonen at de blir tatt på alvor og at det er et samarbeid mellom dem og barnevernet. Mange tilsynspersoner mener at barneverntjenesten må innse viktigheten av ordningen og at ordningen skal ivareta barnets rettssikkerhet. De mener at de burde få tilbud om kurs i å samtale med barn og få opplæring i rapportskrivning. Nå er det nokså tilfeldig hva som skrives i tilsynsrapportene, og ofte er innholdet nokså standardisert. Tilsynspersonene sier at de ofte skriver om det samme etter hvert tilsynsbesøk. De mener også at de burde få vite hvem som har innsyn i tilsynsrapporten og at rapporten kan brukes i en rettssak. De mener at det burde være klare retningslinjer for hvordan tilsynsrapporten skal se ut, og rapporten burde kunne kobles opp mot tiltaks- og omsorgsplanen som barnevernet har utarbeidet. Da kan man unngå at tilsynspersonene er i villrede om hva de skal gjøre med barnet. Man kan ta utgangspunkt i tiltaks- og omsorgsplanen når man samtaler med barnet.

Flere tilsynspersoner nevner at de får alt for lite informasjon om saken før de starter med tilsynet. De vet ofte ikke hva slags bakgrunn barnet har og mye av informasjonen om saken får de fra barnet eller fosterhjemmet. De etterlyser innsyn i saksdokumentene før de starter opp tilsynet.

De mener at det burde ellers være en selvfølge at en tilsynsperson alltid snakker med barnet alene (når alderen tilsier dette) og de mener at dette også klart burde komme frem i tilsynsrapporten. Barn kan ikke alltid snakke fritt når fosterforeldrene er til stede. De er også lojale overfor disse, og derfor tar de ikke opp ting som kan stille fosterforeldrene i et dårlig lys. Derfor er det viktig å ta barnet ut av fosterhjemmet og snakke med barnet alene. Da har barnet mulighet til å snakke fritt, hvis barnet ønsker det.

Mange synes at barnevernet burde være tilstede første gang tilsynspersonen hilser på barnet og fosterhjemmet. Da kan barnevernet forklare hvilken rolle tilsynspersonen har. Slik kan man sikre at fosterforeldrene og fosterbarnet vet hvilken rolle tilsynspersonen har. Mange tilsynspersoner i mitt utvalg nevnte at noen barn allikevel opplevde dem som en del av barneverntjenesten.

Flere tilsynspersoner snakker med fosterforeldrene før eller etter tilsynet med barnet. De sier at de får mye informasjon fra fosterforeldrene og at de ofte får informasjon som de ikke har fått fra barnevernet. Tilsynspersonene mener at det burde være en selvfølge at barnevernet behandler dem som en samarbeidspartner som skal sørge for at barnet har det bra i fosterhjemmet. Dette kan bare gjøres hvis man samarbeider om ting. De mener at det hadde vært en fordel hvis barnevernet tok kontakt med tilsynspersonen rett for hvert tilsynsbesøk og opplyste om de siste utviklingene i saken. Videre mener de at de burde ha et samarbeidsmøte med barnevernet minst 2 ganger i året hvor begge parter kan opplyse hverandre om hvor saken står.

Jeg mener at tilsynspersonen alltid burde få veiledning. Departementet har presisert i de nye retningslinjene at det er kommunen som er ansvarlig for veiledning og opplæring, og at dette bør gjøres regelmessig. Kommunen bør utarbeide klare retningslinjer for hvordan veiledning av tilsynspersonen skal foregå, og dette må bli en del av deres jobb som tilsynsperson.

I mitt utvalg valgte de fleste å bli tilsynsperson fordi de vil gjøre noe tilbake for barn som har det vanskelig. De vil gjøre en samfunnsinnsats, og for dem handler det ikke om penger. Mange av dem har god utdanning og godt betalte jobber. De synes at tilsynsjobben er nokså krevende. De må ofte jobbe på kveldstid og i helgene, og de opplever at de står veldig alene.

Det sier seg selv at man ikke kan forvente så mye hvis rammebetingelsene for jobben er så dårlige. Flere av tilsynspersonene sier at de tilpasser jobben til lønnen de mottar. Med så dårlig lønn og rammebetingelser for øvrig er det usikkert om man får rekruttert de beste tilsynspersonene, og om tilsynspersonene som man har rekruttert gjør den innsatsen som trengs for barnet.

Mange tilsynspersoner stoler på at barnevernet gjør en bra jobb, men de opplever at de ikke mottar informasjon, fordi barnevernet sier at opplysningene er taushetsbelagte. Etter at tilsynspersonen er oppnevnt, hører de nesten ikke noe fra barnevernet, og informasjon som de får om barnet får de ofte fra barnet selv eller fra fosterforeldrene. Når det er mer kontakt mellom barnevernet og tilsynspersonen, kan man også unngå at tilsynspersonen opplever jobben som ensom. I alle tilfeller hvor det er snakk om en endring av oppholdsstedet for barnet burde tilsynspersonen kunne uttale seg og bli informert om dette. Fosterbarn har opplevd mange brudd, og ved en flytting er det svært viktig at tilsynspersonen kan ta farvel med barnet.

Nå varierer det sterkt hvordan omsorgskommunen og fosterhjemskommunen organiserer tilsynet. Tilsynspersonen burde bli opplyst om hvordan rollefordelingen er mellom omsorgskommunen og fosterhjemskommunen. Generelt kan man si at kommunikasjonen mellom barnevernet og tilsynspersonen må blir bedre. Barnevernet bør informere tilsynspersonen mye mer og det bør være mer kontakt mellom barnevernet og tilsynspersonen.

Det er påfallende at respondentene i mitt utvalg er skeptiske og til dels negative til tilsynsordningen, men allikevel har vært stabile over mange år. Mange er godt kvalifisert som tilsynsperson for barn i fosterhjem. Tilsynspersonene som har hatt jobben over lang tid opplever at det er viktig med fleksibilitet og at det er viktig at de

selv kan bestemme hvordan de organiserer tilsynet. De som har mindre erfaring ønsker å ha klarere retningslinjer.

Tilsynspersonene i mitt utvalg klarer å gjennomføre 4 tilsynsbesøk i året, og i nesten alle tilfeller blir det utarbeidet en tilsynsrapport. I en del andre utredninger kom det frem at tilsynspersonene ikke klarte å få til 4 besøk og at de heller ikke alltid skriver tilsynsrapport etter besøket. Her er det altså motstridende funn.

Hvorfor tilsynspersonene i mitt utvalg er langt mer stabile og bedre i stand til å følge opp tilsynet i fosterhjemmet er uklart. Mange av dem hadde god kjennskap til barneverntjenesten før de startet med tilsynsarbeidet, og de fleste ble rekruttert direkte av barneverntjenesten. Disse er ofte mer positive til jobben som barneverntjenesten gjør enn de som ikke hadde god kjennskap til barneverntjenesten fra før. Kan det være slik at dette også bidrar til at de er mer stabile og klarer å følge opp jobben bedre? Jeg har ikke gått nærmere inn på dette i min undersøkelse. Men også tilsynspersonene i mitt utvalg som er mer kritiske til barneverntjenesten klarer å følge opp tilsynet og er stabile. Begge grupper synes at det er utfordrende å opptre uavhengighet av barneverntjenesten, og begge grupper sier at man kan unngå dette gjennom en annen organisering av tilsynsordningen.

Det er påfallende at mange tilsynspersoner har såpass klare formeninger om hvordan tilsynsordningen kan forbedres. Mange av forslagene som jeg har nevnt ovenfor kommer de faktisk med selv. Mye handler altså om å samarbeide og å få informasjon og oppfølging fra barnevernet. De ønsker at barnevernet tar dem mer på alvor og at de ser på tilsynsrollen som viktig. Mange tilsynspersoner opplever barnevernets hverdag som så stressfylt at de faktisk ikke har tid til å følge opp tilsynspersoner. De mener også at det er vanskelig å ha en uavhengig rolle overfor barnevernet så lenge tilsynspersonen er organisert under barnevernet.

En god del tilsynspersoner var ikke informert om de nye retningslinjene og endringene i tilsynspersonordningen for fosterbarn. Jeg gjennomførte intervjuene mine i perioden 26.5.2014 til 30.6.2014. Departementet bestemte å innføre de nye retningslinjer per 1. februar 2014 (BLID Prop. 106 L). At de fleste tilsynspersoner ikke var informert om endringen kan bety at det er lite kontakt og samarbeid mellom barnevernet og

tilsynspersoner. Mange tilsynspersoner hadde hørt om endringen og hadde fulgt med i fagblader, aviser og på tv. Det er påfallende at de har klare meninger om endringen og er delvis kritiske til endringen. Noen mener at barnevernet fortsatt bør ha hovedansvaret for tilsynspersonordningen, men de fleste mener at det er bra at det tas vekk fra barneverntjenesten og at andre får ansvar for ordningen. Mange tilsynspersoner synes at det ikke er bra at barnet ikke lenger blir hørt før en tilsynsperson blir engasjert, og at det kan være vanskelig å oppnå et tillitsforhold hvis barnet skal forholde seg til flere forskjellige tilsynspersoner.

Alle tilsynspersoner i mitt utvalg synes at de gjør en viktig jobb og at jobben er givende. Mange er usikre på om de klarer å avdekke situasjoner der barn ikke har det bra og de etterlyser mer opplæring og veiledning for å bli flinkere til dette. Alle tilsynspersoner synes at det er viktig å oppnå tillitt blant fosterbarn og de synes at tillitsforholdet er avgjørende for å kunne avdekke problemer. Mange synes også at det er viktig at følger nøye med barnet, og de er klar over at de har en kontrollfunksjon. De fleste tilsynspersoner opplever dette som vanskelig, og de etterlyser klarere regler.

Selv om alle tilsynspersoner mener at de gjør en viktig jobb, opplever de at barneverntjenesten ikke tar dem på alvor. De fleste opplever at det er viktig for barneverntjenesten at de oppfyller minstekravet, men at de utenom dette er lite interessert i å samarbeide med tilsynspersonene. Mange tilsynspersoner mente at barneverntjenesten skjuler seg bakk taushetsplikten og at de derfor får lite informasjon om barnet. De fleste kjenner ikke til barneverntjenestens planer for plasseringen og har derfor ingen mulighet til å følge med på om barneverntjenesten gjør en god jobb. Noen tror at barneverntjenesten ikke vil dele informasjon med dem fordi de er redde for at tilsynspersonen kommer til å være kritisk til den jobben barneverntjenesten utfører.

Mange sier at de kunne gjøre en langt bedre jobb hvis de hadde blitt fulgt opp bedre av barneverntjenesten. Flere etterlyser opplæring, kurs og veiledning fra barnevernet og sier at dette er viktig for å kunne gjøre en god jobb som tilsynsperson.

Mange tilsynspersoner tror de ville ha gjort en bedre jobb hvis de hadde fått bedre betalt for jobben. De mener også at jobben ville ha vært mer spennende hvis de hadde blitt tatt mer på alvor og hadde hatt større innflytelse. De tror at barneverntjenesten også ville ha

tatt dem mer på alvor hvis de hadde medbestemmelsesrett. Nå kan barneverntjenesten bare se bort fra hva tilsynspersonen mener, og de har ingen innflytelse på hvordan barneverntjenesten håndterer saken.

6.4 ANBEFALINGER

Jeg har nå drøftet tre forskningsspørsmål som var meget sentrale i intervjuene som jeg gjennomførte med tilsynspersonene i mitt utvalg. I avsnitt 6.3 har jeg drøftet en del forslag som tilsynspersonene selv har kommet med og forslag som jeg mener bør kunne forbedre tilsynspersonenes hverdag. Helt til slutt vil jeg komme med en del anbefalinger. Disse anbefalinger er basert på informasjonen som har kommet frem i intervjuene med tilsynspersonene og på litteraturen som jeg har satt meg inn i under arbeidet med denne masteroppgaven.

Jeg har allerede nevnt at mange kommuner ikke har foretatt noen endring i tilsynsordningen i det hele tatt. Det eneste som er endret er at det ikke lenger er barneverntjenesten som er hovedansvarlig for tilsynsordningen, men at det nå er kommunen som er ansvarlig. Mange kommuner har allikevel bestemt at den praktiske gjennomføringen av ordningen skal legges inn under barneverntjenesten, som i praksis betyr at ingenting blir endret. Jeg har nevnt tidligere at det etter min mening ikke er noen løsning å flytte ansvaret for ordningen vekk fra kommunen og over til fylkesmannen. Jeg tenker da spesielt på det med nærhet og forkunnskaper både om fosterbarn og fosterhjemmet. Jeg mener faktisk at barneverntjenesten sitter med den nødvendige kunnskapen, og at de derfor har bedre mulighet til å følge opp tilsynsordningen i fosterhjemmet. Men det betyr ikke at jeg synes at alt skal forbli ved det gamle. Jeg tror ikke de nye retningslinjene fra departementet vil føre til de nødvendige endringene. Jeg mener at ting bare kan endres hvis fylkesmannen får en sterkere kontrollfunksjon og at de får større fokus på at barneverntjenesten følger opp tilsynspersonordningen bedre. En tettere oppfølging vil føre til at barneverntjenesten føler seg forpliktet til å ta tilsynsordningen mer på alvor.

Først vil jeg si litt om hvordan ordningen bør endres slik at den bedre kan ivareta fosterbarnet i fosterhjemmet. For å unngå at tilsynspersoner får problemer med sin

uavhengighet overfor både barneverntjenesten og fosterhjemmet og problemer med spenningsfeltet mellom de forskjellige roller mener jeg at en tilsynsperson ikke bør være bosatt i samme kommune (eller i samme bydel) som fosterhjemmet og barneverntjenesten. Videre burde barneverntjenesten utarbeide klare rutiner om tilsynsordningen. En del rutiner som undertegning av taushetsplikterklæring og innhenting av vandelsattest bør videreføres. Man burde innføre at ny vandelsattest må innhentes annethvert år. Nå er det slik at barneverntjenesten bare innhenter vandelsattest når en tilsynsperson blir tilsatt, og dermed fanger man ikke opp en eventuell domfellelse av tilsynspersoner på et senere tidspunkt.

Før tilsynspersonen starter sitt arbeid bør innføringskurset for tilsynspersoner gjennom BUF-etat være gjennomført. Etter innføringskurset kan tilsynspersoner bestemme om de vil ta imot oppdrag. Da vet de hva jobben innebærer. En slik ordning finnes allerede for fosterforeldre. Alle som ønsker å bli fosterforeldre må følge PRIDE-kurset. Etter dette kurset kan de bestemme om de ønsker å ta imot fosterbarn. Det er alltid noen som trekker seg etter dette kurset. Dette fordi de kanskje hadde andre forventninger. I tillegg bør tilsynspersoner før de starter få et kurs i hvordan man kommuniserer med barn og hvordan en tilsynsrapport skal skrives. Nå er det ingen opplæring i å skrive tilsynsrapport og ingen av tilsynspersonene i mitt utvalg hadde blitt kurset i hvordan de skal kommunisere med barn. Disse to emnene kan også bli en del av innføringskurset. Tilsynspersoner bør ellers jevnlig få tilbud om kurs slik at de kan holde seg oppdatert.

Barneverntjenesten bør ha klare regler for hva som skal stå i en tilsynsrapport. Man kan utvikle en mal som kan brukes ved rapportskrivning. Rapportene bør også skrives med bakgrunn i planene barneverntjenesten har med plasseringen.

Tilsynspersoner skal ha bakgrunnsinformasjon om barnet og fosterhjemmet før de starter, og de skal ha innsyn i omsorgs- og tiltaksplaner. Tilsynspersoner kan da lettere følge med på om forutsetningene for fosterhjems plasseringen fortsatt er tilstede. Gjennom innsyn i omsorgs- og tiltaksplaner kan tilsynspersoner også følge med på om barnevernet etterlever planene.

Departementet bør komme med klare retningslinjer på hva en tilsynsperson bør tjene, og det bør fastsettes en minstelønn. Ved meget godt kvalifiserte tilsynspersoner bør det

være mulighet for høyere avlønning. Tilsynspersoner bør få kilometergodtgjøring og de bør motta utgiftsdekning mot fremlegging av dokumentasjon. Utgiftsdekningen bør gjelde både for fosterbarnet og tilsynspersonen.

Tilsynspersoner bør få veiledning minst 4 ganger i året. Dette kan være gruppeveiledning eller individuell veiledning. Veiledningen skal helst foregå rett før tilsynsbesøket eller rett etter tilsynsbesøket. Det er barneverntjenesten som er ansvarlig for organiseringen av veiledningen.

I tillegg til veiledning bør tilsynspersoner ha jevnligesamarbeidsmøter med barneverntjenesten. Dette bør skje minst to ganger i året. For at tilsynspersoner skal møte opp på veiledningen og samarbeidsmøter bør de få betalt for fremmøtet. Veiledning og samarbeid med barneverntjenesten er en viktig forutsetning for at tilsynspersoner kan gjøre en god jobb.

Barneverntjenesten bør alltid være tilstede på det første tilsynsbesøket, og de er ansvarlige for å forklare for fosterhjemmet og fosterbarnet hvilken funksjon tilsynspersonen har. Det er viktig at alle vet at tilsynspersonen ikke er en del av barnevernet, og at tilsynspersonen skal være uavhengig av både barnevernet og fosterhjemmet. Barnet må vite at tilsynspersonen skal kontrollere barnevernet og at barnet kan se på tilsynspersonen som en tillitsperson. Under det første tilsynsbesøket kan man drøfte hvilke forventninger fosterbarnet og fosterhjemmet har, og hvorvidt tilsynspersonen kan innfri disse.

For at barneverntjenesten skal føle seg mer forpliktet til å følge opp barnet i fosterhjemmet, mener jeg at fylkesmannen bør føre tilsyn og kontroll med tilsynsordningen. Dette kan skje ved at tilsynsrapporter sendes både til barneverntjenesten og fylkesmannen. I henhold til dagens regler skal en tilsynsperson bare sende tilsynsrapport til fylkesmannen hvis det er avvik i fosterhjemmet. Ingen av tilsynspersonene i mitt utvalg var informert om dette, og terskelen for å varsle fylkesmannen er høy. Denne terskelen blir borte når fylkesmannen alltid skal ha en kopi av hver rapport. Dette gir fylkesmannen muligheten til å følge med på om forutsetningene for plasseringen fortsatt er til stede. Hvis rapporten inneholder avvik og problemer i fosterhjemmet, bør fylkesmannen forhøre seg med barneverntjenesten om

hvilke tiltak barneverntjenesten har satt inn for å løse avvik eller problemer i fosterhjemmet. Fylkesmannen kan gjennom tilsynsrapportene føre tilsyn med at barneverntjenesten følger opp barn i fosterhjem. Eventuelt kan barneverntjenesten og fylkesmannen be tilsynspersoner om ytterligere informasjon.

I tillegg bør barneverntjenesten alltid gi tilsynspersonen og fylkesmannen en tilbakemelding på hva barneverntjenesten har gjort, eller hvilke tiltak som har blitt satt i verk når tilsynspersonen har beskrevet avvik eller problemer i fosterhjemmet eller hos fosterbarnet.

Dagens ordning ville tjene på at fylkesmannen skulle få en større kontrollfunksjon overfor barneverntjenesten og at rutiner og regler er bedre avklart. Dette skal bidra til at fosterbarnets rettssikkerhet i fosterhjemmet blir bedre ivaretatt. Dette vil også bidra til et tettere samarbeid mellom barneverntjenesten og tilsynspersonen. Tilsynspersonen får større ansvar, og barneverntjenesten kan ikke bare se bort fra det som står i tilsynsrapporten. Dette styrker tilsynspersonens funksjon.

I tillegg til disse praktiske endringer er det også svært viktig at forskjellen avklares mellom tilsynet som en tilsynsperson utøver og tilsynet som barneverntjenesten utøver. Nå er det en stor grad av overlapping, og det er uklart hva som er merverdien av å ha en tilsynsperson i tillegg til tilsynet som barnevernet utøver. Det bør bli en klarere rolleavklaring mellom barneverntjenesten og tilsynspersonen før tilsynet oppstartes. Departementet burde utarbeide klare retningslinjer som tydeliggjør forskjellen mellom disse to tilsyn. Det holder ikke å si at det er viktig med en uavhengig person, i tillegg til barneverntjenesten, som også skal følge med barn i fosterhjem. Gjennom min undersøkelse har jeg vist at det er vanskelig å være uavhengig. Jeg mener at ordningen ville ha fungert bedre hvis det ble en tydeligere avklaring når det gjelder hvem som har ansvar for hva. Forslaget fra Barnevernsproffene om at ordningen rundt tilsynsperson burde være en mer rendyrket rettssikkerhetsordning og at tilsyn bør gjøres i samarbeid mellom en tillitsperson og en rettighetsperson bør utredes nærmere (Barnevernsproffene, 2011).

7 AVSLUTNING

Jeg vil nå avslutte med tittelen på min masteroppgave som er: **Tilsyn med barn i fosterhjem – Tilsynspersonenes erfaringer og utfordringer**. Tilsynspersonene i mitt utvalg sier klart at dagens ordning med tilsyn av fosterbarn ikke fungerer etter intensjonen. Jeg har gjennom denne oppgaven prøvd å få frem tilsynspersonens erfaringer og utfordringer i jobben som tilsynsperson for fosterbarn. Tilsynspersonene i mitt utvalg er mennesker som har barnets beste for øyet. De prøver å gjøre en god innsats for fosterbarn. Men for at ordningen kan fungere er de avhengige av samarbeidet med barnevernet. Økt samarbeid vil kunne bidra til tettere bånd mellom tilsynspersoner og barneverntjenesten og dette vil kunne bidra til at barnevernet tar tilsynspersoner mer på alvor. Tilsynspersonene i mitt utvalg som hadde tettere bånd med barneverntjenesten fra før var ofte også mer positive til det arbeidet som barneverntjenesten gjør og mer positive til tilsynsordningen for barn i fosterhjem enn de som ikke hadde slike tette bånd fra før. Barnevernet oppfyller ifølge de fleste tilsynspersoner i stor grad minstekravet, og ser ikke på viktigheten av at det føres tilsyn med barn i fosterhjem av særskilte personer. For at tilsynet med barn i fosterhjem kan fungere bedre bør barneverntjenesten ta tilsynspersonene mer på alvor. De bør ikke se på tilsynsordningen som et nødvendig onde, men som noe som kommer barnet til gode. Når de tar tilsynspersonen på alvor, vil det også komme barnet til gode og dermed også styrke barnevernsarbeidet. Jeg mener at dette bare kan skje hvis noen andre også følger nøye med på tilsynet med fosterbarn, og jeg mener at fylkesmannen er rette instans til å gjøre nettopp det. Dette vil føre til at barnevernet tar tilsynspersoner mer på alvor og at ordningen blir bedre, noe som vil komme fosterbarnet til gode.

Jeg har nevnt at det er uklart hva som er forskjellen mellom tilsynet som barneverntjenesten utøver med fosterbarn og det som tilsynspersoner utøver. En forutsetning for at dagens ordning kan eksistere er at det ryddes opp i denne uklarheten. Det er svært viktig at merverdien av den eksisterende ordningen kommer frem.

Gjennom min undersøkelse har jeg prøvd å få svar på min problemstilling. Min problemstilling var:

Hvordan opplever tilsynspersoner jobben som tilsynsperson for barn i fosterhjem?

Gjennom min undersøkelse har jeg prøvd å få frem hvordan tilsynspersoner opplever sin jobb som tilsynsperson. Jeg har prøvd å få frem hvilke utfordringer de møter og jeg har prøvd å få frem hva som kan gjøre deres jobb bedre.

Jeg har bevisst valgt å bare intervjuer tilsynspersoner, men jeg opplevde det også som en svakhet i min undersøkelse. Hvis jeg i tillegg hadde intervjuet noen barneverntjenester og noen fosterhjem, kunne det ha styrket min undersøkelse. Da hadde jeg også fått frem hvordan de ser på ordningen og hva de mener bør endres. Med bakgrunn i at mange barneverntjenester sa at de mente at ordningen fungerte tilstrekkelig, mens tilsynspersoner mener det omvendte, tror jeg det er behov for mer forskning på tilsynsordningen. Hvordan er det mulig at barneverntjenesten mener at ordningen fungerer bra nok, mens tilsynspersonene selv har store betenkeligheter mot ordningen?

LITTERATURLISTE

- Anonym** (2001). *Innlegg fra et tidligere fosterbarn som selv har hatt tilsynsfører*. Fosterhjemskontakt, nr. 1, side 28–29. Norsk Fosterhjemsforening, Oslo.
- Backe-Hansen, E, Egelund, T. og Havik, T.** (2010). *Barn og unge i fosterhjem - en kunnskapsstatus*. Fosterhjem for barns behov (FfbB), Oslo.
- Brante, T.** (1997). *Kausal realism och sociologi*. Sociologisk forskning 37 (1 – 2), s. 311 – 334.
- Bunkholdt, V.** (2010). *Fosterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*, Gyldendal Akademisk, Oslo.
- Ellingsen, L og Rise, M. K.** (2011). *De glemte barna*. 52 Barnevernsbarn utsatt for grove overgrep. Adressa, Artikkel. Hentet fra:
www.adressa.no/nyheter/deglemtebarna/article/738925.ece.
- Flataker, R. A.** (2001). *Opplæringsprogram for tilsynsførere*. Fosterhjemskontakt, nr. 5/2001 side 18 – 22.
- Gjelsvik, H. R.** (1984). *Temahefter om fosterbarn og fosterhjemsarbeid*. Norske Kommuners Sentralforbund, temahefter nr. 4, 1984, Oslo.
- Goffman, E.** (2007). *De dramaturgie van het dagelijks leven*. Schijn & Werkelijkheid in Sociale Interacties. Bijleveld april 2011 (Nederlandsk bok).
- Grønmo, S.** (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Fagbokforlaget, Bergen.
- Hagen, G.** (2001). *Barnevernets historie - om makt og avmakt i det 20. århundret*. Akribe, Oslo.

Havik, T. (2007). *Slik fosterforeldre ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Skriftserien 07: 1, Unifob helse. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, Bergen.

Havik, T. (1996). *Slik fosterforeldre ser det. Resultat fra en kartleggingsstudie*. Rapport nr. 3. Barnevernets kompetansesenter på Vestlandet, Bergen.

Havik, T, Jakobsen, R. og Moldestad, B. (2007). *Stolt av PRIDE – En evaluering av PRIDE-grunnopplæring*. Nr. 2 – 2007, Unifob helse. Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, Bergen.

Hodne, K.T.L. (2009). *Å ha tilsynsfører. Ungdommers erfaringer i kontakt med tilsynsfører*. Masteroppgave i helse- og sosialfag, Universitetet i Stavanger, Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Institutt for helsefag, Stavanger.

Jacobsen, D. I. (2013). *Forståelse, beskrivelse og forklaring. Innføring i metode for helse og sosialfagene*. Høyskoleforlaget 2. opplag 2013, Kristiansand.

Karlsen, L. W. (2012). *Tilsyn i fosterhjem – et historisk og samfunnsmessig perspektiv*, Fosterhjemskontakt, nr. 2/2012 side 9 – 13, Oslo.

Karlsen, L. W. (2001). *Hvorfor fungerer ikke tilsyn i fosterhjem: og hvordan kan vi få tilsynet til å fungere?* Fosterhjemskontakt, nr. 1/2001 side 24 – 27, Oslo.

Karlsen, L.W. (2000). *Tilsynsfører i fosterhjem. Barnas hjelper eller barnevernets gissel? En surveyundersøkelse om tilsyn etter barnevernloven § 4–22*, Hovedoppgave i sosialt arbeid. Institutt for sosialt arbeid. Norges Teknisk-Naturvitenskaplige Universitet Trondheim.

Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervjue*. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Larsen, L Å. (2013). *Oppfølging og tilsyn i fosterhjem*. Fosterhjemskontakt 3/2013 side 36 – 38, Oslo.

Malterud, K. (2006): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning – en innføring*. Universitetsforlaget, Oslo.

Molander, A og Terum, L I (red.) (2010). *Profesjonsstudier*, Kapittel 4. Profesjon og utdanning av **Smeby, JC**, Universitetsforlaget, Oslo.

Ofstad, K. og Skard, R. (2009). *Barnevernloven med kommentarer*. 5. utgave. Gyldendal Akademisk, Oslo.

Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold, Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitative metode*, 3. utgave. Fagbokforlaget, Bergen.

Sanner, M. (red.) (2009). *Vitaminer til barnevernet fra omsorgsbarn til omsorgsforeldre*. Forandningsfabrikken/Norsk Fosterhjemsforening/Landsforeningen for barnevernsbarn, Oslo.

Silverman, D. (1993). *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. Sage, London.

Sundt, H. (red.) (2011). *Fosterhjemshåndboka* 6. utgave. Kommuneforlaget, Oslo.

Sundt, H. (2010). *Jeg husker ikke navnet hennes engang. Fosterbarns fortellinger om tilsynsfører ordningen*. Norsk Fosterhjemsforening og Landsforeningen for barnevernsbarn, Oslo.

Sundt, H. (2006). *Tilsynsførerordningen for fosterbarn – Norsk Fosterhjemsforenings forslag til endringer*. *Fosterhjemskontakt*, nr. 2, side 11. Norsk Fosterhjemsforening, Oslo.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse en innføring i kvalitative metode*. 4. utgave. Fagbokforlaget, Bergen.

Thomassen, M (2013). *Vitenskap Kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Gyldendal, Oslo.

Verpe, A.M. (2007). *Å føre tilsyn med barn i fosterhjem*. Tidsskriftet Norges Barnevern, nr. 3, side 25–35. Norsk Barnevernsamband, Oslo.

Øia, T. og Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Abstrakt forlag AS, Oslo.

Offentlige publikasjoner

Barne- og familiedepartementet (2004). *Retningslinjer for fosterhjem*. Retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100. Q-1072 B. Hentet fra:
<http://www.bufdir.no/Bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gRSz20Qz2D1072z20B>

Barne- og familiedepartementet (2003). *Forskrift om fosterhjem* av 18. desember 2003 med hjemmel i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester § 4–22 tredje ledd. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/forskrift-om-fosterhjem/id92232/>

Barne- og familiedepartementet (1993). *Om lov om endring i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester*. Ot.prp. nr. 36 (1992–93). Hentet fra:
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=4681>

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Snakk med meg!* En veileder om å snakke med barn i barnevernet. Q-1156B. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/2240b330760646f5a03b254837e73919/snakk-med-meg_web.pdf

Barne- og likestillingsdepartementet (2009). *Standardkontrakt familiehjem*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/otprp-nr-109-2008-2009-/id573988/?docId=OTP200820090109000DDDEPIS&q=&navchap=1&ch=4>

Barne- og likestillingsdepartementet (2006). *Tilsynsfører i fosterhjem – en veileder*.

Veileder (Q-1103B). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284441-q-1103.pdf>

Barne- og likestillingsdepartementet (2006) *Tilsynsførerordningen for fosterbarn*.

Brev til Norsk Fosterhjemsforening 23.10.06 (gjengitt i Fosterhjemskontakt nr. 6/2006).

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Forskrift om endring i forskrift om fosterhjem*. FOR-2014-01-24-52, 01.02.2014. Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2014-01-24-52>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Forskrift om medvirkning og tillitsperson*. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-06-01-697>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2014). *Merknader til forskrift om fosterhjem §§ 8 og 9 – tilsyn med barn i fosterhjem*. Rundskriv Q-1/2014. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/merknader-til-forskrift-om-fosterhjem-og/id750265/>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2013). *Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)*. Endring i barnevernloven. Prop. 106 L. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. NOU 2012: 5. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/invitasjon-til-horing---nou-20125-bedre-/id682250/>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Ungdom, makt og medvirkning*. NOU 2011: 20. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2011-20/id666389/>

Barne- og likestillings- og inkluderingsdepartementet (2009). NOU 2009:08, *Kompetanseutvikling i barnevernet*, 30. april 2009. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/nou-2009-08/id558007/>

Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet (2001). Om lov om barnetrygd (barnetrygdloven), Ot.prp. nr. 57 (2000 – 2001). *Barnetrygd for barn i fosterhjem og på institusjon*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/otprp-nr-57-2000-2001-/id123149/?docId=OTP200020010057000DDDEPIS&q=&navchap=1&ch=2>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (1993). *Lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. 01.01.1993. Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (2015). *Tilsyn med barn i fostehjem*. Veileder 02/2015. Hentet fra:
http://www.bufdir.no/global/Tilsyn_Barn_Fosterhjem_Veileder.pdf

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) (2007). *Til deg som bor i fosterhjem, 0–12 år*. Hentet fra:
https://www.royken.kommune.no/upload/Tjenesteenheter/Helse_og_sosial/Barnevern/Innter_Sund/Fosterhjem/Til_deg_som_bor_i_fosterhjem_0_12aar.pdf

Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) (2007). *Til deg som bor i fosterhjem, 13–18 år*. Hentet fra:
http://www.bufdir.no/Global/Fosterhjem/Brosjyrer/Fosterhjemsbrosjyre_13_18aar_Bokmaal.pdf

Barnekonvensjon (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter med protokoller*, (norsk oversettelse) av 20. november 1989 (barnekonvensjonen). Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barnevernpanelet (2011). *Barnevernpanelets rapport*. (Q- 1189 B) Oslo: Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet, Oslo. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/2011/barnevernpanelets_rapport.pdf

Barnevernsproffene (2011). *Det gode barnevernet: stortingsmelding nr.1: fra barn og unge i Norge*. Forandringsfabrikken, Oslo. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/prop-106-1-20122013/id720934/?docId=PRP201220130106000DDDEPIS&q=&navchap=1&ch=2>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2002-2003). *Om statlige tilsyn*.

St.meld. nr. 17. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/stmeld-nr-17-2002-2003-/id134860/>

Riksrevisjonen (2011–2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale*

barnevernet og bruken av statlige virkemidler. Dokument nr. 3:15, Oslo. Hentet fra:

http://evalueringsportalen.no/evaluering/riksrevisjonens-undersokelse-om-det-kommunale-barnevernet-og-bruken-av-statlige-virkemidler/Dokumentbase_3_15_2011_2012.pdf/@@inline

Helsetilsynet (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering*. Rapport fra Helsetilsynet 2/2012. Hentet fra:

https://www.helsetilsynet.no/upload/publikasjoner/rapporter2012/helsetilsynetrapport2_2012.pdf

VEDLEGG 1 FORESPØRSEL TIL TILSYNSFØRERE OM DELTAKELSE

Til Tilsynsførere for fosterbarn

Forespørsel om deltakelse i undersøkelse

«Tilsyn med barn i fosterhjem - Tilsynspersonenes erfaringer og utfordringer»

Bakgrunn og formål

Som et ledd i mastergradsstudiene mine ved høgskolen i Lillehammer skal jeg skrive en masteroppgave. Jeg har valgt å skrive om tilsynsførerjobben for fosterbarn. Jeg ønsker å intervju 10 tilsynsførere for barn og ungdom i fosterhjem for å finne ut hvordan de opplever jobben som tilsynsfører. Målsetningen er å finne ut hva som er utfordringene i denne jobben og hva som skal til for at tilsynsførere skal klare å følge regelverket og loven. Jeg ønsker å intervju 10 tilsynsførere og har kontakt med 4 barneverntjenester på Østlandet.

Hva innebærer deltakelse i undersøkelsen?

Du har blitt forespurt av barneverntjenesten om å delta i undersøkelsen. Jeg ønsker å intervju deg for å finne ut mer om hvilke utfordringer du møter i jobben som tilsynsfører. Intervjuene skal jeg ta opp på bånd og de skal skrives ut i etterkant av intervjuet. Datamaterialet og lydopptak skal anonymiseres og slettes ved prosjektslutt juni 2015. Ved den videre datainnsamlingen skal jeg ikke notere navn eller hvilken kommune du er ansatt i som tilsynsfører. Intervjuene tar cirka 2 timer. Vi avtaler møtested og tidspunkt. Temaene som tas opp i intervjuene har sammenheng med din jobb som tilsynsfører. Det handler om din bakgrunn, kjennskap til regelverket og loven, hvordan du har blitt rekruttert, samarbeid og hvordan du opplever jobben som tilsynsfører. Jeg skal ikke registrere noe som helst informasjon om fosterhjemmet og/eller fosterbarna.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Du har blitt forespurt av barneverntjenesten om å delta i denne undersøkelsen. Jeg har ingen kjennskap om din identitet. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Navn skal ikke registreres og heller ikke hvilken kommune du er engasjert av. Alle deltagende tilsynsførere får et nummer som brukes for å identifisere dem. Jeg skal ikke lagre noen navnelister, og data fra undersøkelsen holdes adskilt fra øvrige data. Deltakerne vil selv kunne kjenne igjen erfaringer/utsagn, men vil ikke være gjenkjennbar i oppgaven.

Prosjektet skal etter planen avsluttes juni 2015. Jeg ønsker å gjennomføre intervjuene i perioden mai - juli 2014. Det er snakk om å møte tilsynsførerne kun én gang. Intervjuene skrives ut, og den innhentede informasjonen bruker jeg til å trekke konklusjoner om utfordringene i tilsynsførerjobben for fosterbarn. Disse konklusjonene beskrives i min masteroppgaven.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i undersøkelsen, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysningene dine bli slettet. Jeg håper at du vil delta i denne undersøkelsen. Hvis du har spørsmål om undersøkelsen, vær vennlig og ta kontakt med Marinus (Ton) Frenay på telefon 97421487. Undersøkelsen er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

VEDLEGG 2 - SAMTYKKEERKLÆRING

Samtykke til deltakelse i undersøkelsen

«Tilsyn med barn i fosterhjem - Tilsynspersonenes erfaringer og utfordringer»

Jeg har mottatt informasjon om undersøkelsen, og er villig til å delta:

Navn: _____

Underskrift: _____

Dato: _____

Intervjuguide

Jeg har utarbeidet en intervjuguide for å finne ut mer om hvordan tilsynsførere ser på jobben sin og hva de mener bør endres. I intervjuguiden vil jeg ta utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvordan opplever tilsynspersoner jobben som tilsynsperson for barn i fosterhjem?

Jeg har jobbet tett opp mot kommunene for å få tak i respondenter til mine undersøkelser og har rekruttert 10 tilsynsførere i området der jeg er bosatt, altså Østlandet. Tilsynsførerne er tilknyttet 4 forskjellige barneverntjenester. Alle tilsynsførerne har jeg rekruttert gjennom barneverntjenesten. Det er de som har tatt den første kontakten med tilsynsførerne og når tilsynsførerne hadde sagt seg villig til å delta i undersøkelsen har barneverntjenesten videreformidlet navn og e-postadresse deres til meg. Ingen av kommune hadde allerede omorganisert tilsynsførerordningen på en annen måte (slik det er vedtatt per 1. februar) så jeg har bare hatt kontakt med de forskjellige barneverntjenester.

Intervjuguiden tar utgangspunkt i dybdeintervjuene. Intervjuene skal være halvstrukturerte samtaleintervjuer. Dybdeintervjuene kaller man noen ganger også for intensive intervjuer. Dette er intervjuer med én person av gangen om et nærmere definert problem. Samtalene skjer som regel uten et fastlagt skjema. Dette fordi man ønsker at respondentene fritt skal kunne snakke om det aktuelle emnet, uten at intervjuernes forhåndsdefinerte spørsmål skal bli avgjørende for hva slags informasjon som skal innhentes. Intervjuene varer sjelden mer enn 2 timer. Utgangspunktet mitt er at jeg går ut fra denne metoden, men jeg har selv skrevet opp en del temaer som jeg gjerne vil skal komme frem i samtalen. Disse temaene skal ikke være styrende for samtalen. De skal bare bidra til at det senere blir lettere å bearbeide og tolke data som jeg har fått fra tilsynsførere. Min metode er således ikke totalt uten forhåndsdefinerte spørsmål. Min metode vil gi tilsynsførerne muligheten til å fortelle sammenhengende om sine opplevelser og erfaringer, samtidig som jeg sikrer meg at alle informantene er innom de mest sentrale temaene.

Svarene som tilsynsførerne kommer med vil jeg koble opp mot intensjonene i tilsynsførerordningen slik de blir beskrevet i *Forskrift om fosterhjem*, §§ 8 og 9. Dette gjør jeg slik at det blir lettere å analysere svarene fra tilsynsførerne!

I intervjuanalysene vil jeg ta utgangspunkt i den hermeneutiske meningsfortolkningen. Først og fremst vil jeg ta utgangspunkt i prinsippet om den kontinuerlige frem- og tilbake prosessen mellom deler og helhet av det som blir sagt, som en følge av den hermeneutiske sirkel. Med utgangspunkt i en ofte uklar og intuitiv forståelse av helheten fortolkes dens forskjellige deler, og ut fra disse fortolkningene settes delene på ny i relasjon til helheten. I den hermeneutiske tradisjon betraktes denne sekulariteten ikke som en «ond sirkel» men snarere som en «*circulus fructuosus*», eller en spiral som åpner for en stadig dypere forståelse av meningene i det som blir sagt. Med dette vil jeg prøve å gå i dybden på det som blir sagt og det som kommer frem. Jeg er veldig bevisst på at jeg er en del av det som blir sagt og at jeg har en egen forståelse av problemet ut fra mine erfaringer, og på denne måten er jeg forutinntatt. Jeg skal prøve å være meg veldig bevisst denne rollen og jeg vil prøve å unngå at mine fortolkninger påvirker svarene som tilsynsførerne kommer med.

Jeg skal ikke notere navn på tilsynsførere og heller ikke navn på fosterbarnet og fosterforeldrene blir notert. Hver tilsynsfører vil få tildelt et nummer etter hvert som jeg intervjuer dem. Videre skal jeg ikke nevne i min undersøkelse hvilken barneverntjeneste tilsynsføreren er engasjert av. Kjønn og alder vil jeg notere. Jeg skal ikke nevne hvilke tilsynsfører som hører til hvilken barneverntjeneste. Undersøkelsen skal være mest mulig anonym. Alle samtaler skal jeg ta opp på bånd. Melding om undersøkelsen er allerede blitt sendt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, og jeg har fått tillatelse til å starte opp med denne undersøkelsen.

Utgangspunktet for spørsmålene nedenfor er problemstillingen:

Spørsmålene for intervjuene

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i 8 hovedtemaer (spørsmål) til intervjuene med en del underspørsmål.

1. Innledende prat og informasjon

- Takke for deltakelse i undersøkelsen.
- Si litt om temaet for intervjuet (bakgrunn, formål)
- Forklare hva intervjuet skal brukes til og forklare taushetsplikt og anonymitet.
- Deltakelsen er frivillig.
- Undertegning av informasjonsskriv og informere om opptak av samtale og spørre om samtykke til opptak.
- Spørre om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål.
- Starte opptak.

2. Bakgrunn og erfaring?

- Alder og kjønn?
- Hva slags bakgrunn har du?
- Hvorfor ble du tilsynsfører?
- Hvor mange barn er du tilsynsfører for?
- Hvor lenge har du vært tilsynsfører?
- Har du jobbet som tilsynsfører for andre kommuner?

3. Hva mener du selv at din jobb som tilsynsfører innebærer! «hva gjør du og hvordan gjør du det»?

- Hvordan organiserer du tilsynet?
- Med hvem snakker du under tilsynsbesøket?
- Ser du barnet alene på tilsynsbesøket?
- Hva slags temaer blir tatt opp under tilsynsbesøket?
- Hvordan lager du avtaler vedrørende tilsynsbesøket?
- Informerer du fosterbarnet om hvilken rolle (kontroll og støtte) en tilsynsfører har?
- Har du som tilsynsfører også kontakt med fosterbarnet utenom tilsynsbesøket?

- Er du med på hjemmebesøk hos de biologiske foreldrene?
- Får du oversikt over hvordan barnetrygd blir disponert?
- Skriver du tilsynsrapport (etter hvert tilsyn) og hva skriver du i rapporten?
- Har du som tilsynsfører fått veiledning om hva som skal beskrives i rapporten?
- Blir tilsynsrapporten drøftet med kommunen?

4. Hvordan vurderer du rammebetingelser rundt din jobb som tilsynsfører?

- Hvordan er tilsynsførerordningen organisert i kommunen?
- Hva synes du om arbeidsvilkårene?
- Hvilken rolle mener du selv å ha som tilsynsførere?
- Hvilken rolle mener du at du burde ha som tilsynsførere?
- Hva slags informasjon fikk fosterbarnet om tilsynsførerordningen?
- Hvor ofte besøker du fosterbarnet og hvor lenge varer besøkene?
- Har du undertegnet taushetserklæring og har du levert vandelsattest?

5. Hvordan opplever du forholdet til barneverntjenesten?

- Hvordan ser du på barnevernets kompetanser når det gjelder tilsynsfører for fosterbarn?
- Hva slags veiledning eller oppfølging får du fra kommunen?
- Har du opplevd situasjoner hvor du har bedt kommunen om å sette inn tiltak og hvordan ble dette fulgt opp av kommunen eller barneverntjenesten?
- Har du innsyn i omsorgsplanen og tiltaksplanen for barnet?
- Har du kunnet uttale deg om hva ditt syn er på omsorgs- og tiltaksplanen?
- Hva slags kontakt har du med den kommunale barneverntjenesten (omsorgskommunen og fosterhjemskommunen)?
- Har du noen ganger blitt innkalt til fylkesnemnda vedrørende ditt fosterbarn?

6. Hva er de største utfordringer og problemer i jobben din som tilsynsfører?

Hvordan kan disse løses?

- Hva mener du selv er de største utfordringene med tilsynsførerjobben?
- Hvordan klarer du disse utfordringene?
- Hva skal til for at du skal gjøre en bedre jobb som tilsynsfører?

7. Har du noen kjennskap til de nye forskriftene om tilsynsfører for fosterbarn?

Løser de nye forskriftene de problemene du har nevnt?

- Hvordan påvirker disse nye forskriftsendringer om tilsynet for fosterbarn din jobb som tilsynsfører?
- Mener du at disse endringene har bidratt til at jobben som tilsynsfører har blitt mindre utfordrende?
- Har du selv mulige løsninger slik at ordningen for tilsynsfører for fosterbarn blir bedre?

8. Avslutning

- Har du selv noe å tilføye?
- Hvordan opplevde du denne undersøkelsen?
- Avslutning av samtalen og stopp av opptak.
- Kan jeg ringe hvis jeg skulle ha noe som jeg har glemt?
- Ønsker tilsynsfører digital kopi av masteroppgaven?

Ton Frenay

mai 2014

VEDLEGG 4 - BREV FRA NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 2
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Jan Andersen
Avdeling for helse- og sosialfag Høgskolen i Lillehammer
Postboks 952
2604 LILLEHAMMER

Vår dato: 07.02.2014

Vår ref: 37333 / 3 / LB

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.01.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

37333	<i>Å være tilsynsfører for barn i fosterhjem. Tilsynsførerens erfaringer med tilsynsførerjobben for barn og ungdom i fosterhjem</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Jan Andersen</i>
<i>Student</i>	<i>Marinus Frenay</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.01.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Lene Christine M. Brandt

Kontaktperson: Lene Christine M. Brandt tlf: 55 58 89 26

Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / District Offices

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVE, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 42 25. nsd@svt.no